

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

J. Boisen Schmidt

TIL DUELIGE SKOLEHOLDERES DANNELSE

JONSTRUP STATSEMINARIUM
1790 - 1990

TIL DUELIGE SKOLEHOLDERES
DANNELSE

TIL DUELIGE SKOLEHOLDERES DANNELSE

JONSTRUP STATSSEMINARIUM 1790 – 1990

AF J. BOISEN SCHMIDT

FORLAGET JONSTRUPS VENNER

Til duelige Skoleholderes Dannelse
er udgivet med støtte
fra Undervisningsministeriet

Redaktion:
Kaj Bonde

© J. Boisen Schmidt og
Forlaget Jonstrups Venner

Sats og tryk:
Clemenstrykkeriet, Århus

Kopiering fra denne bog
er kun tilladt i overensstemmelse
med overenskomst mellem
Undervisningsministeriet
og Copy-Dan

Egetræet på omslaget er tegnet af
Lone Svinding Olsen

1. udgave 1992

ISBN 87-984047-0-9

Bogen tilegnes årgang 1988 samt lærere og medarbejdere,
der kæmpede så bravt for Jonstrup.

Indhold

Forord	7
Indledning	11
Den første tid	13
Tiden frem til 1809	37
De første år i Jonstrup	43
Jonstrup under Jens Jensen	55
Trange tider	69
Stig Bredstrups Jonstrup	77
I strid modvind	89
Jonstrup under besættelsen	99
Flytningen til Lyngby	113
Det nye seminarium bygges	123
De sidste 30 år	131
Nedlæggelsen af Jonstrup	141
Jonstrupsamfundet	146
Efterord	149
Kilder og litteratur	152
Personregister	156
Livet på Jonstrup i 80'erne	161

Forord

Da Jonstrup Statsseminarium fyldte 190 år, skrev seminariets historielærer, lektor, dr. phil. J. Boisen Schmidt, en lille pjece om Jonstrup og læreruddannelsen. Tanken var, at den skulle gives til alle nye studerende, så de fra starten kunne fornemme, at deres uddannelse ikke byggede på tilfældigheder, men havde rødder tilbage til en af pædagogikkens store perioder, nemlig Oplysningstiden med dens lyse tro på og fortrøstning til pædagogikkens muligheder. De studerende skulle vide, at deres uddannelse var bundet til afgørende ændringer i vort samfunds historie, og at læreren har fået en samfundsmæssig betydning, der rækker ud over skolestuen. Samtidig ville vi gerne fortælle, at vor ambition nu var fortsat at udvikle læreruddannelsen på Jonstrup, sådan at den var tidssvarende, når 200-årsdagen oprandt.

Allerede en af seminariets grundlæggere, statsmanden Christian Ditlev Reventlow, formulerede den grundtanke, at ét forsøg er bedre end hundrede forordninger. Jonstrupforsøget 1980 - 88 havde som bannermærke de tre s'er: Selvstændighed, Samarbejdsevne og Sammenhængsforståelse, egenskaber som vi mente var væsentlige at få udviklet og skolet hos fremtidens lærere.

Bogen tilegnes de sidste dimittender, som med Undervisningsministeriets tilladelse kan kalde sig Jonstrupere årgang 1988.

De meldte sig til uddannelsen under forsøgsplanens forudsætninger, men allerede 14 dage efter studiestarten fik de at vide, at ministeren havde besluttet at nedlægge det gamle seminarium for at spare 2,7 mill. kr. på budgettet og for at begrænse antallet af seminarier. Der skete det forunderlige, at årgang 1988 sammen med deres lærere og øvrige Jonstrupere kæmpede så bravt for den gamle institution, at de i handling dokumenterede betydningen af de gamle Jonstrup-værdier: kammeratskab, kollegialitet og kontinuitet.

Alle kræfterne blev kædet sammen i en argumentation for at bevare seminariet og dets uddannelse. Desværre var argumenterne ikke tungtvejende nok, da de valgte repræsentanter for seminariet og øvelsesskolen fik

foretræde for Folketingets Uddannelsesudvalg, der ifølge sagens natur er spydspids for den demokratiske skolings varetagelse i vort samfund. Og forstemmende var det for os, at vore venner såvel i centrum som til venstre i udvalget forholdt sig tavse. Det stod klart, at sagen faktisk allerede var afgjort. Vor minister slog senere fast, at når der skulle nedlægges i Tønder, så skulle der også nedlægges i København. Da forstod vi, at det gamle træ, der blev plantet under enevælden, nu var fældet under demokratiet. Prisen var 2,7 mill. kr.

Nu hvor Jonstrup er blevet 200 år, og dets virke er bragt til afslutning, har Boisen Schmidt skrevet en levende beretning med et væld af faktisk og anekdotisk stof. Der fortælles om den gamle institutions gode og onde dage, kriser og konflikter, hvad Jonstrup var, og hvad det blev til, i et stadig levende samspil mellem studerende, lærere, ledelse og myndigheder. Det er blevet til historien om, hvordan og under hvilke betingelser den gamle kulturinstitution forvaltede sit kongelige mandat af 25. juni 1790. Substansen i dette mandat er den dannelse, påvirkning og prægning, der udgår fra det lærestof og den fagkreds, der skulle undervises i, og som er udtrykt i den gamle læreplan og i de gamle lektionsplaner, der blev udformet af rigets bedste mænd. De godkendte også den første lektionsplan og udformede de instrukser og regulativer, der kom til at danne rammen om dagligdagen på Jonstrup gennem næsten 200 år.

Og til Jonstrup kom de så, de unge mænd i deres mest modtagelige år, og oplevede et kammeratskab og et fællesskab. Det havde en klar idé, og dets sigte var tydeligt rettet mod landets børn i de hundreder af landsby-skoler, der nu var spredt over hele riget. Til dem skulle de tilegnede kundskaber og kulturværdier formidles således, at den samfundsbestemte opdragelse og undervisning, der blev fastlagt i Almueskoleloven af 1814, kunne ske fyldest. Det kom til at præge dem for hele livet.

De kom fra alle kongens riger og egne: københavnere, sønderjyder, bornholmere, lolliker og også nordmænd, islændinge og nogle grønlændere. Jonstrup blev en national smeltedigel for den folkelige dannelse og de kulturværdier, der blev grundlaget for den folkelige oplysning, der har båret det danske samfund i et par århundreder. Der udvikledes en pædagogisk bevidsthed, der er unik for vort samfund, og som de alle har haft lod og del i, disse jonstrupske skolelærere, som blev spredt ud over hele riget til dén gerning blandt almuens børn, der var tanken bag det kongelige mandat.

Af de mange særprægede lærerpersonligheder, som har tjent Jonstrup gennem de mange år, skal her i denne forbindelse kun nævnes to, hvis kreative virke endnu er en del af dansk folkekultur. Det er seminariets før-

ste musiklærer, slesvigeren og komponisten H. O. C. Zinck. Nogle af hans melodier anvendes endnu i kirken og skolen. Mest kendt er nok melodien til Grundtvigs nationalhymne: Langt højere bjerge. Og så er det salmedigteren, nordmanden C. J. Boye, som var religionslærer på Jonstrup med tjenestebolig der. Her kunne han opleve det skønne nordsjællandske landskab og i 1833 skrive den poetiske salme: Naturen holder pinsefest, og året efter den alvorlige: Dybt hælder året i sin gang.

Seminariets musikhistoriker, redaktør Johs. Mulvad, har henledt min opmærksomhed på, at Jonstrups første dimittender fik en enestående flot hilsen fra Det kongelige Teaters scene, kort tid efter de havde forladt seminariet. Teatret opførte syngespillet "Peters Bryllup" med tekst af Thomas Thaarup og musik af J. A. P. Schultz. Her hedder det i en af scenerne om den nye landsby-skolemester:

Han er forstandig,
og lærer, som det bør sig, Sognets Ungdom.
Og dérfor kan vi takke Kongens Omsorg.
Han er oplært dertil for Kongens Penge.
Du har selv hørt, hvor han kan spille Orgel
og anden Strengelæg; men i hans Skole,
der maae du komme naar han underviser
saa tydeligt... Før tvang man Børn til Lærdom,
nu løber de, som var det til Gilde,
og hører til, som naar i gamle Dage
vor Mor fortalte os om Holger Danske.

Denne enestående og formålsmættede hyldest til de første dimittender vil vi nu gerne dele med de sidste og alle andre gamle Jonstrupper og gode kolleger i skolen og på seminarierne med ønsket om, at deres elever også i fremtiden vil kunne løbe til skole, som var det til et gilde, og at de som "skoleholdere" også vil huske sagnet om Fugl Phønix, der nok brændte op i sin rede, men som dog genopstod, fordi den havde solens glød i sig.

Det sidste ord i denne sammenhæng skal gives til en gammel Jonstrupper af sjæl og sind, Jens Jensen, som både var dimittend, lærer og forstander ved den gamle institution. Han skriver i sin beretning om Jonstrup Seminariums første 50 år følgende ord:

"Jeg er ikke saa blottet for Ydmyghedsfølelse, at jeg skulle mene, at jeg har udrettet noget Stort eller Fortrinligt her i de mange Aar, men jeg tror dog at turde mene, at jeg har tjent med trofast Sind, med redelig Iver, efter den Formue hvilken Gud forundte, og jeg tør haabe, at mine Elever fra

ældre og nyere Tider ikke vil sige imod. Med oprigtig Glæde ser jeg tilbage paa de mange Aar og genkalder de mange dyrebare Minder, som de har efterladt."

Jeg tror, at mange Jonstruppere også i dag kan tilslutte sig tanken bag disse ord.

Kgs. Lyngby, februar 1992

Kaj Bonde

1790. 422 Kongelige Rescripter,

25 Juni

telsen af en forelagt Plan om et Seminarii Indretning til delige Skoleholderes Dannelse, overlades bemeldte Commission enten til Eiendom eller Afbenyttelse, ligesom det med den af Kongen approberede Plan kunde være meest overensstemmende (c), har Commissionen nu andraget, at, siden Skolelærernes Dannelse vil medtage en temmelig lang Tid, ansees det nødvendigt, at dermed saasnart mueligt begyndes; desaaarsag den tillige har begjert, at det allern. maatte tillades den, strax at gjøre de dertil fornødne Foranstaltninger, der ei taale at udsættes, indtil den hele Plan kan blive Kongen forelagt til Approbation.

Efter Commissionens derhos gjorte Ansøgning, bemyndiges den til, nu forhaanden i Slaagaards Bygninger, saavidt det efter Omstændighederne kan finde Sted, at føie de til Seminarii Indretning nødvendige Foranstaltninger, og saasnart nogle af disse Bygninger ere blevne indrettede til Seminarium, da at sørge for at faae nogle Seminarister derind, med hvilke Underviisningen strax maa begyndes (d), samt tillige at antage de nødvendige ringers Betjente ved Slaagaard, saasom Portner med flere, med en passende Løn.

Indledning

Jonstrup Statsseminarium blev oprettet ved kongelig resolution 25. juni 1790 og blev nedlagt ved lov nr. 93 af 15. februar 1989 med virkning fra 1. august 1989, således at uddannelsen kunne være endelig afviklet i 1992. Bortset fra Københavns Universitet var Jonstrup ved nedlæggelsen den institution for videregående uddannelse, der havde virket længst i kongeriget Danmark. Gennem de tusinder af folkeskolelærere, der i løbet af de 200 år er udgået fra Jonstrup, har dette seminarium sat sit præg på dansk læreruddannelse og herigennem også på den danske befolknings oplysningsniveau.

Denne bog handler imidlertid ikke om læreruddannelsen som sådan – dens historie skrives netop i disse år af kyndige folk – men om Jonstrup Statsseminarium som institution, om dets vilkår gennem tiden og om det liv, der levedes bag dets mure. Forfatteren og jonstrupperen Rudolf Bruhn skrev i en kantate: »Der gaar gennem Jonstrup en Slægternes Gang. De kommer, de er – og forsvinder«, men selv om de forsvandt, bragte de dog noget med sig, som prægede dem for livet, og som mange hyppigt vendte tilbage til i tankerne. Der er vel næppe noget seminarium, hvorom der er skrevet mere end om Jonstrup – alene Jonstrupbogen fylder omkring 3000 sider!

Det følgende er det første forsøg på udførligt at skildre Jonstrups historie i dens fulde længde fra 1790 til 1990. Selv om det er skrevet af en, der fik lov at virke på Jonstrup i 25 år, er skildringen forhåbentlig præget af saglighed, uden sentimentalitet, men dog med en vis vemod over, at det endte, som det gjorde.

Jeg vil takke Jonstrups sidste rektor Kaj Bonde for et godt og langt samarbejde og Undervisningsministeriet, fordi det gjorde det muligt at skrive denne bog.

J. Boisen Schmidt

Rigets bedste mænd

Frederik VI. 1768-1839.

*Ernst Heinrich Schimmelmann.
1747-1831.*

Christian D. Reventlow. 1748-1827.

Johan L. Reventlow. 1744-1816.

N. E. Balle. 1744-1816.

Den første tid

Unge Jens Foldager fra landsbyen Fræer nær Skørping og Rold Skov var – skønt han endnu kun var en stor dreng – kommet langt hjemmefra. Hans far havde læst en kongelig bekendtgørelse om, at unge mennesker kunne melde sig til det nyoprettede institut til duelige skoleholderes dannelse. Nu stod han her i den store og menneskemyldrende hovedstad, i et lokale, der engang havde huset kongelige personer, men som nu var noget forsømt og nedslidt. De gamle guldstafferinger kunne dog endnu skimtes på væggene. Han så på tretten andre drenge og har nok trøstet sig ved, at Jens Johansen hjemme fra sognet også var der. De lyttede til en kort, men højtidelig velkomsttale af hr. Johann Claussen, der skulle være deres lærer, og de bad en kort bøn sammen med ham. Derefter gik de ind til den første undervisningstime, for tiden var kostbar og måtte ikke forspildes.

Vi får nok aldrig at vide, hvad Jens Foldager tænkte denne 14. marts 1791 kl. 8 om morgenen på det tidligere kongelige lystslot Blaagaard ved Peblingsøen. Han kunne af gode grunde ikke vide, at hans navn var det allerførste på listen over de tusinder af lærere, der udgik fra Blaagaard, det senere Jonstrup, gennem de to århundreder, denne institution fik lov til at eksistere. Han kunne heller ikke vide, at han selv, som den eneste af de 14 unge, ville forlade seminariet 3 år senere med den sjældne og fornemme eksamenskarakter »Udmærket duelig« og derpå straks få embede i hjem-sognet. Måske har han hørt tale om den fornemme kommission, som kongen havde nedsat med den opgave at grundlægge det seminarium, hvor han nu var elev.

Hermed glider den dygtige Jens ud af vor historie, men hvordan kunne det gå til, at han fra den dag kunne betegne sig selv som »lærling« på et dansk seminarium?

Den sidste halvdel af det 18. århundrede var en betydningsfuld tidsalder i Danmarks historie. På adskillige områder i samfundet sattes en udvikling i gang, der fik afgørende betydning mange år ud i fremtiden. Danmark var et landbrugsland, hvor langt den overvejende del af befolkningen levede på landet samlet i små landsbyer omgivet af store marker. Næ-

sten alle bønder var fæstere hos de store jordejere, til hvem de betalte afgifter og ydede hoveri, og indtil de store landboreformer var de også stavnsbundne. Bøndernes oplysningsniveau må generelt formodes at have været ringe, selv om der har været mange lokale forskelle. Landboreformerne betød både på kort sigt og i det lange løb en voldsom ændring i fæstebøndernes vilkår. Ophævelsen af stavnsbåndet mærkedes straks og satte bønderne mere på lige fod med landets øvrige indbyggere. Udskiftningen af landsbyjorderne løsrev dem fra deres sædvanlige miljø og krævede større selvstændighed af dem, men gjorde i øvrigt også børnenes skolevej længere og lærernes arbejde vanskeligere. Overgangen fra fæste til selveje stillede yderligere krav til landboernes evne til at klare sig selv og til deres uddannelse. Det blev efterhånden nødvendigt at kunne læse, skrive og regne. Efter århundredskiftet kom dertil gårdmændenes deltagelse i arbejdet i fattigkommissionen (1803) og i skolekommissionen (1814), hvor indflydelse ikke blot afhang af hartkorn, men også af boglig kunnen.

De danske købstæder vandt i løbet af århundredet frem, når Danmark kunne holde sig neutralt i kontinentets store krige. Denne udvikling krævede bedre skolegang end før og til dels også andre fag end ude på landet. De »reale« fag som geografi, bogholderi og fremmedsprog måtte her få en stærkere betoning for at dække de nye krav, der stilledes til de unge borgere, hvis de ønskede at gøre sig gældende.

Behovet for undervisning i det danske samfund var altså stigende i denne periode, og svarende hertil voksede det offentliges interesse i at løse problemerne. I årene efter 1720 havde Frederik IV ladet indrette 240 såkaldte rytterskoler på krongodset, flere andre fyrstelige og adelige godsejere fulgte trop. Hans søn Christian VI udsendte i 1739 en forordning om et almueskolevæsen gældende for hele landet, men den fik ikke større resultater. Disse første skridt på vejen havde en religiøs baggrund i den da fremherskende pietistiske retning. Senere i århundredet gjorde andre åndelige bevægelser sig stærkere gældende end pietismen, når det gjaldt oplysning og undervisning. Rationalismen eller fornuftsdyrkelsen holdt sit indtog og drejede opmærksomheden over mod det praktiske liv. Mennesket kunne nå et stadig højere stade i sin udvikling ved at støtte sig på fornuft og oplysning, ikke på åbenbaringer og mirakler, der betragtedes som overtro, og et vigtigt redskab til opnåelse heraf var netop befolkningens uddannelse. Der var dog næppe mange, der satte spørgsmålstegn ved religionens betydning for mennesket, og kirken bevarede gennem meget lang tid en dominerende indflydelse på skolevæsenet.

Det blev efterhånden mere og mere klart, at det skolesystem, der stod til folkets rådighed, var ganske utilstrækkeligt i enhver henseende. Dette

gjaldt ikke mindst det meget brogede lærerkorps, der havde sit virke i de alt for få og spredte skoler. En egentlig læreruddannelse fandtes ikke, lønnen var ussel, og lærernes sociale anseelse svarede hertil. Derfor var lærerne meget ofte mennesker, der ikke kunne bruges til noget andet og bedre, som ældre underofficerer, tidligere lakajer, fallerede studenter og andet lignende godtfolk, der – når bortses fra studenterne – næppe havde et kundskabsniveau, der hævdede sig ret meget over deres omgivers. På grund af den ringe løn måtte de ofte have andet arbejde ved siden af, og den undervisning, som de kunne give, har nok ofte været særdeles lidt bevendt.

En læreruddannelse måtte derfor være det mest centrale problem i opbygningen af en ny almueskole. Dette var allerede blevet indset af skoleinteresserede personer i hertugdømmerne, hvor der blev oprettet seminarier i Tønder og i Kiel. Med disse to nye seminarier aftegnede sig de to linjer, der i mange år derefter skulle blive karakteristiske for oprettelsen af nye seminarier i kongeriget. Seminariet i Tønder var nærmest et »præstegårdsseminarium«, hvor forholdene var yderst beskedne, elevtallet meget lille, og hvor undervisningen blot sigtede mod, at læreren skulle lære det nødvendigeste, så han kunne være som en bonde blandt bønder, altså glide ind i det landlige miljø og blive accepteret af dette. Herved ville sognepræstens stilling som sognets åndelige overhoved og centrum forblive urokket, hvilket nok har medvirket til, at så mange præster gik ind for denne slags læreruddannelse.

Seminariet i Kiel var derimod af en helt anden støbning og ville gerne ligne et lille universitet, hvor undervisningsmålene og læseplanen lå på et niveau, der var højt hævet over den grad af oplysning, som man kunne forvente i bondestanden. Dertil kom, at seminariets holdning til kristendommen stærkt nærmede sig deismen og derved kunne skabe en kløft mellem lærernes religiøse indifferens og bøndernes gammeldags kristendom. Et sådant seminarium var egnet til at højne respekten for de lærere, der udgik herfra, men disses kontakt med den befolkning, blandt hvilken de skulle have deres virke, ville blive ringere, end det var tilfældet med eleverne fra præstegårdsseminarierne. Til gengæld ville disse sidste ikke kunne bidrage meget til at løfte bondestanden opad.

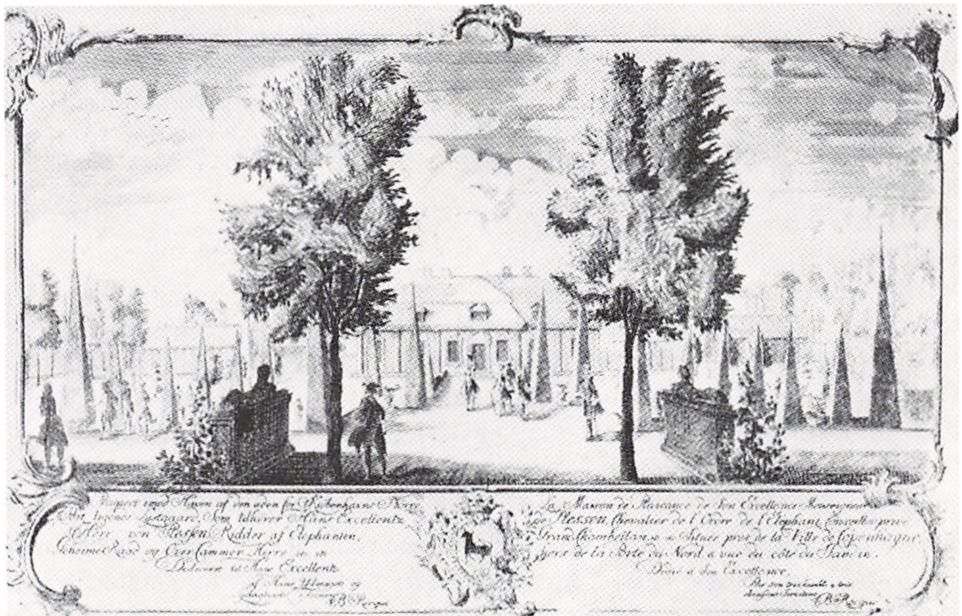
Fra den såkaldte lille landbokommission, der skulle beskæftige sig med reformarbejdet i Frederiksborg og Kronborg amter, kom der tanker frem om en skolereform i denne region. I 1786 resolverede kongen da, at skolevæsenet i disse to amter skulle udbygges, hvilket også skete i de følgende år, og i resolutionen omtales også den nytte, som et lærerseminarium ville gøre.

På denne måde, men også gennem den almindelige skoledebat i disse år, blev jorden gødet for tanken om et almindeligt almueskolevæsen. Kongelig resolution af 27. marts 1789 pålagde da Danske Kancelli at foreslå en skolekommission for hele landet. Den fik navnet »Kommissionen til de danske Skolers bedre Indretning« og kom til at bestå af en kreds af fornemme og indflydelsesrige personer, der kunne give kommissionens ideer en betydelig vægt. Det var rigets finansminister, grev E.H. Schimmelmann, den første deputerede i rentekammeret grev Christian Reventlow, direktør i Danske Kancelli C. Brandt, biskop N.E. Balle, kommitteret i toldkammeret F.C. Trant, magister M.H. Sevel og kongelig konfessionarius C. Bastholm. Det kan forekomme mærkeligt, at en toldembedsmand optræder i denne kommission, men det skyldes formentlig, at han var nært knyttet til den skoleinteresserede grevefamilie Reventlow, og at han kort tid forinden havde udsendt en på tysk skrevet afhandling om det danske skolevæsen.

Kommissionen, der begyndte sit arbejde 11. november 1789, samlede hurtigt og med rette interessen om indretningen af et seminarium. Uden uddannede lærere ville det jo være halsløs gerning at sikre landet et ordentligt skolevæsen. Kommissionen anså sig selv som den naturlige overbestyrelse for den nye institution, af hvilken grund denne burde ligge så nær hovedstaden, hvor de alle havde deres gerning, at de effektivt og uden besvær kunne overvåge seminariets udvikling. Inde bag Københavns volde kunne det ikke placeres, da de vordende lærere også skulle beskæftige sig med havebrug og agerdyrkning. Valget faldt på det gamle fyrstelige landsted Blaagaard ved Peblingsøen, hvor der var mange større og mindre bygninger og en stor grund, der delvis var anlagt som park.

Denne beliggenhed må have trøstet biskop Balle, der tidligere var gået ind for, at der skulle oprettes små seminarier rundt omkring i provinsen, men afgjort ikke i København »den dyre Stad, hvor der tillige gives saa megen Adspredelse, Fristelse og Ondskab, og hvor nedrig Tænkemaade tager saa meget Overhaand«! Det skulle senere vise sig, at adskillige seminarister havde svært ved at modstå fristelserne fra dette Sodoma. Ifølge Højærværdighedens egne ord blev de værste tilfælde da fjernet på samme måde, som gartneren fjerner syge grene fra et ellers rask træ.

I kommissionen forestillede man sig et seminarium med internat. Undervisningen skulle være gratis, mens der skulle betales et ikke særlig stort beløb for kost, logi og vask. Dette beløb (40 rigsdaler årligt) ville ikke kunne dække de faktiske udgifter ved driften, hvorfor staten måtte skyde resten til. Man pegede også på to egnede lærerkræfter. Johann Christian Gerhard Claussen (1750-1801), der var født i Kiel, havde undervist på tyske og franske skoler, hvorefter han blev dimitteret fra seminariet i Kiel, der i

Den fornemme lystgård, Blaagaard, der senere kom til at huse det nye seminarium.

mangt og meget blev et forbillede for Blaagaard. 1785 blev han skoleinspektør på grev Schimmelmans jyske godser, hvilket nok ikke kom ham til skade, da han skulle knyttes til det nye seminarium. Han skildres som en samvittighedsfuld, alvorlig personlighed, der gik helt op i sin nye stilling. Skønt oprindeligt tysktalende talte og skrev han udmærket dansk, men kom af og til – måske i distraktion – til at omtale Blaagaard som »Blauhof«!

Som andenlærer ansattes forfatteren, oversætterten og skolemanden Hans Wilhelm Riber (1760-1796), der sin unge alder til trods var ved at vinde sig et navn i hovedstadens litterære kredse. Fra 1790 til sin død var han et virksomt medlem af den kommission, der skulle forberede en ny evangelisk-luthersk salmebog, ligesom han også var en flittig oversætter af tysk og engelsk litteratur.

Kommissionen pegede derimod ikke på en egentlig forstander for seminariet, hvilket nok hang sammen med, at den forbeholdt denne opgave for sig selv, men den udtalte dog, at en sådan leder måtte være »en Mand af Lærdom og Indsigt«, hvad den altså ikke anså Claussen for at være!

Da man nu var nået så langt i planlægningen og også havde forhørt sig hos de finansielle myndigheder om mulighederne for at skaffe bevillinger, indgik kommissionen 17. juni 1790 til Danske Kancelli med en anmodning om at udvirke en kongelig bemyndigelse til at iværksætte indretningen af

seminariet efter disse retningslinjer, og så gik det helt forbløffende hurtigt. Allerede dagen efter billigede kongen forslaget, og 25. juni 1790 udgik det kongelige reskript om oprettelsen af Danmarks første lærerseminarium. Denne dato må derfor betegnes som det blaagaard-jønstrupske seminariums egentlige fødselsdag.

Kongen fulgte i reskriptet helt kommissionens indstilling, også hvad angik ansættelsen af »ringere Betiente« som f.eks. en portner, men majestæten glemte tilsyneladende ansættelsen af de to lærere. Dette fik dog ingen praktisk betydning, for de blev begge ansat med den opgave, at de i begyndelsen skulle gå til hånd ved løsningen af de problemer, der måtte opstå. Riber blev desuden sendt ud på en rundtur til 6 tyske seminarier for at samle erfaringer fra den tyske måde at drive læreruddannelse på.

Et af de største problemer, kommissionen stod overfor, var af bevillingsmæssig art. Den anslog udgifterne til indretningen af Blaagaard til ca. 15.000 rigsdaler og de årlige udgifter til driften til godt 5000 rigsdaler, men så store beløb kunne statskassen ikke bære. Den enevældige stats finansvæsen udgjordes af et mylder af små og store kasser, hvis indtægter ofte var båndlagt til at dække bestemte udgifter med en høj grad af uoverskuelighed til følge. De indtægter, der skulle dække Blaagaards udgifter, kom derfor til at udgøre et sandt kludetæppe af bevillinger, blandt hvilke kan nævnes overskuddet fra nogle kirker i Ålborg stift, indtægterne fra salget af en lærebog i religion og tilskud fra Fonden ad usus publicos. Fripladser til trængende elever skaffedes fra nogle kongelige godser i Odsherred og fra Odense Kommunitet. Først langt senere kom der bedre styr på dette bevillingsmæssige virvar, idet seminariet fra 1816 fik alle sine udgifter dækkede af seminariefonden – der til gengæld fik sine indtægter fra de mærkeligste krinkelkroge i samfundet. Det var først folkestyret, der fik sat skik på disse forhold.

Først godt og vel halvandet år efter undervisningens begyndelse fik kommissionen udarbejdet et reglement for seminariet:

REGLEMENT FOR BLAAGAARD SEMINARIUM 1792

Hvorefter samtlige Seminarister, som undervises og ere optagne udi det paa Blaagaard anlagte Skolelærer-Seminarium have at rette sig:

1.

Samtlige Seminarister og enhver især bør imod deres Lærere vise den tilbørlige Agtelse og uden Genstridighed følge deres Befalinger og Anordninger, da disse, som deres nærmeste Foresatte paa Seminariet, ogsaa have Opsyn med deres hele Forhold, saavel i Læretimerne, som den øvrige Tid, og da deres tilkommende Befordring vil beroe paa det Vidnesbyrd, deres Lærere, efter bedste Overbevisning, kunde give dem.

2.

De maa villig rette sig efter de Formaninger, de faar af dem, blandt deres Med-Seminarister, som Lærerne have udvalgt til at være Tilsynsmænd over de Øvrige. Men skulde de troe, at disse ikke handlede ret, saa maae de med Beskedenhed henvende sig til Lærerne selv.

3.

Seminaristernes indbyrdes Omgang bør stadigen være venlig og kjerlig, og den ene maae foregaae den anden med et godt Exempel. I Tilfælde af indbildt eller virkelig Fornærmelse maa de søge at forlige sig med de udvalgte Tilsynsmænds Mellemlanding. Men kan Sagen ikke paa denne Maade afgøres, saa henvende de sig til en af Lærerne, som da vil sørge for, at enhver vederfares Ret.

4.

I deres Adfærd mod Fremmede enten paa Seminariet eller andetstæds maae Seminaristerne med deres Artighed og gode Sæder viise, at de ere bestemte til at danne Ungdommen, og tjene dem til Mønster ogsaa i Henseende til den udvortes Opførsel.

5.

Naar Læretimerne begynder, som er frae Morgen Klokken 8, maa enhver Seminarist være paa Plads, reenlig og ordentlig paa-klædt, og have sine Bøger, og hvad han ellers bruger i denne Time, for sig.

6.

I Læretimerne viser enhver den tilbørlige Opmærksomhed, svarer med Overlæg og Beskedenhed, naar han tilspørges, og vogter sig nøje for alt, hvad der kan forstyrre Undervisningen.

7.

Til de forestaaende Lektioner forbereder enhver sig, saa meget muligt er. Saa igjentage de ogsaa i Frietimerne, hvad de har hørt af deres Lærere, enten hver for sig eller med hverandre indbyrdes, dog saaledes, at den ene ikke hindrer den anden i sit Arbejde.

8.

Med deres Klæder og Linned bør de holde al god Orden, og naar deres Linned behøver at vaskes, maa de strax aflevere det til Vaskerinden, paa det at de altid kunne være reenlige.

9.

Naar der ringes med Spiseklokken, skulle alle Seminaristerne ordentlig og roelig forføje sig hen til Spisestuen.

10.

Skulde nogen finde Aarsag til at klage over Mad og Drikke, maae han ikke paa en uhøflig Maade sige noget derom til Spisemesteren, eller sine Med-Seminarister, men med Beskedenhed melde det til Læreren.

11.

Ved Bordlæsning, saavel som ved Bønnen og Sangen om Morgen og Aftenen, maae Seminaristerne vise den største Ærbødighed og Andagt, og heri, saavel som i alle andre Ting, efterkomme deres Læreres Formaninger og Anviisninger.

12.

Saa vel naar de spise, som til andre Tider, er det dem tilladt at moere sig med munter og uskyldig Samtale, men de maae vel vogte sig for, i Ord, Gebærder, eller Handlinger, at overtræde Velanstændigheds Love.

13.

Man ønsker, at Seminaristerne ville, saa meget muligt afholde sig fra at røge Tobak, da det i sin Tid, udi det dem meddelende Vidnesbyrd, til deres Fordeel vil anmærkes, om og hvorvidt de have aflagt denne Vane. Men dem, som ej kunne vænne sig af dermed, er det tilladt at røge i Spisestuen, dog ej et Par Timer før Spiisningen, eller og i frie Luft, men ingen andre Stæder; og maae stedse bruges Pibehytte. Ellers holder man for, at tvende Piber om Dagen, en om Morgenen og en om Aftenen, kunne være nok, og maae i øvrigt Enhver, saasnart Piben er udrøget, forføje sig bort.

14.

Ingen Seminarist maae blive borte fra Læretimerne, uden Lærernes Vidende og Tilladelse.

15.

De, som i Frietimerne ville gaae ud, maae udbede sig Tilladelse dertil hos Læreren, sige hvor de gaar hen, og lade det antegne af den Seminarist, som er sat til at have Opsyn hermed; og maae ingen Seminarist gives Tilladelse til at blive ude om Natten, undtagen i Ferierne, i hvilke det kan tillades dem at besøge deres Venner.

16.

Ingen Seminarist maae tage imod Besøgende i Lærestuerne uden Lærerens Tilladelse. Men naar nogen af deres Paarørende og Venner vil tale med dem, kunne de saa længe gaae hen i Spisestuen, dog maae dette ikke ske, saalænge Læretiden varer, ligesom og disse Besøgelser ej maae igjontages saa tidt, at de selv og andre Seminarister dermed afholdes fra deres Studeringer.

17.

Om Søndagen og de øvrige Helligdage maae Seminaristerne flittig søge Guds Huus, og naar de komme hjem, maae enhver for sig forfatte og til Læreren levere et kort Udtog af den Præken, han har hørt. I Henseende til Kirkegangen er det dem tilladt, at søge hvilken Kirke de ville. Men da Blaagaard ligger til Frue Kirke, saa holde de deres Altergang i denne Kirke. Naar Vejrliget ikke tillader dem at gaae til Staden, holde de samlede deres Andagt paa Seminariet. Med Tilladelsen til at gaae i Kirke eller andetsteds hen om Søndagen og Helligdage, forholder det sig efter § 15.

18.

Ingen Seminarist maae i sin Adfærd vise, at han troer sig at være mere end hans Med-Seminarister. Kun med Flittighed og Sædelighed maae han stræbe at udmærke sig iblandt dem.

19.

Enhver Seminarist er forbunden til at forekomme Uorden og Laster. Saasnart han mærker noget, som kunde faae skadelige Følger, melder han det til Læreren.

20.

Enhver Seminarist beflitte sig paa i sit hele Forhold at viise, at han vil gjøre sig værdig til at blive Ungdommens Lærer og Ledsager, som kan bygge Grunden til dens timelige og evige Lyksalighed.

Handler nogen Seminarist imod disse Regler, samt hvad i andre Maader er, eller herefter vorder, anordnet, eller i nogen anden Henseende er ulydig imod sine Lærere, maae han vente Irettesættelse, og, om igjentagen Irettesættelse ej frugte, Bortviisning fra Seminariet, som den, der er uværdig til at beklæde Skolelærerens vigtige Embede. Naar han derimod nøjagtig retter sig efter det foreskrevne Reglement, og sine Læreres øvrige Anordninger og Formaninger, da vil det være ham til Ære, anmærkes i det ham meddelende Vidnesbyrd, og i Tiden bidrage til hans Forfremmelse.

Kommissionen for det danske almindelige Skolevæsen i Kiøbenhavn den 31. Oktober 1792.

sign.

Reventlow.

Brandt.

Nic. Edinger Balle.

C. Bastholm.

M.H. Sevel.

Undervisningen

Da de 14 ungersvende den 14. marts 1791 kom ind i deres skolestue, ventede der dem et skema, der nok kunne tage pusten fra selv den mest belæste af dem. Ingen af dem var i øvrigt særlig belæst! På skemaet (se vedlagte) lå ugentlig 32 timer, der fordelte sig således: Religion 6, Dansk 2, Historie og Geografi 2, Naturhistorie og Naturlære (= biologi og fysik/kemi) 2, Regning og Matematik 6, Katekisation 6, Musik 8, Skrivning 2. Herud-

over anførte skemaet katekisation om sommeren fra kl. 5 til kl. 6 om morgenen og om aftenen havedyrkning, syngøvelser, tysk, regning og bibelsk historie. Hvis dette skema virkelig blev fulgt, kunne en skoledag i sommertiden altså strække sig fra kl. 5 om morgenen til kl. 10 om aftenen, med andre ord over 17 timer. Dette lyder helt usandsynligt, og skemaet er vel nærmest at betragte som en slags ønsketænkning, men det er usikkert, hvorfor det i det hele taget er blevet udarbejdet, da det går langt videre end den lektionsplan, som kommissionen havde underskrevet den 10. marts 1791.

Hvis man skal vurdere undervisningens omfang, vil det nok være det mest realistiske at lægge lektionsplanen til grund herfor, idet den forekommer meget mere virkelighedsnær end skemaet:

LECTIONS PLAN FOR UNDERVIISNINGEN I SEMINARIET

Formiddags Timer

Den første Time

Mandag, Onsdag og Fredag begynder med Sang og Bøn, hvorved en af Lærerne er tilstæde. Derpaa fortælles noget af Religions Historien og den Bibelske Historie, som Dagen efter igientages af en Seminarist, og derefter tilspørges de øvrige om sammes Indhold og de Lærdomme, som deraf kunde uddrages.

Tiirsdag, Torsdag og Løverdage efter Bønholdningen foredrages Religions Sandhederne efter Lærebogen og et derover gjort Udkast til den videre Udvikling, hvilket først af begge Lærere er gennemgaaet og samtykket, men ikke maa overlades Seminaristerne til Afskrift.

Den anden Time

Mandag og Fredag læses Aviserne og dermed forbindes Underviisningen i det nødvendigste af Historie og Geographie især Fædernelandets.

Tiirsdag og Torsdag foredrages det nødvendigste af Natur Historien og Physiken. **Onsdag og Løverdage** foredrages det Danske Sprog theoretisk og practisk.

Den tredie Time

Alle 6 Dage catechiseres over samtlige foredragene Lærdomme med Seminaristerne, saaledes at disse tillige indbyrdes øve sig i Catechisation.

Lectio 1^a Hæc

1^a

Udbrud i den danske Kirke

den 1te Dags Læseplan

1) Den første Læseplan

Mandag, Tirsdag og Onsdag,
begynder man med Læseplanen af den første Læseplan
i den danske Kirke. Den gaae ind i den første Læseplan af den
første Læseplan i den danske Kirke, og den første Læseplan
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke.

Torsdag, Fredag og Lørdag,
af den første Læseplan i den danske Kirke, og den første Læseplan
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke.

2) Den anden Læseplan

Mandag og Onsdag
begynder man med den anden Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke.

Tirsdag og Fredag
begynder man med den anden Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke.

Onsdag og Lørdag
begynder man med den anden Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke.

3) Den tredje Læseplan

Alle Dage
begynder man med den tredje Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke,
i den danske Kirke, og den første Læseplan i den danske Kirke.

Lektions-Tabell,

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Freitag	Lørdag	Søndag
1 ^{ste} Læse	Antigens og Bibelsk Historie Fr. Clausen	Antigens og Taleguden Fr. Riber	Antigens og Bibelsk Historie Fr. Clausen	Antigens og Taleguden Fr. Riber	Antigens og Bibelsk Historie Fr. Clausen	Antigens og Taleguden Fr. Riber	Antigens og Taleguden Fr. Riber
2 ^{den} Læse	Geometri og Geograsfen Fr. Riber	Hygie og Naturhistorie Fr. Clausen	Højskole og Højskole og Fr. Riber	Højskole og Naturhistorie Fr. Clausen	Højskole og Geograsfen Fr. Riber	Højskole og Geograsfen Fr. Riber	Højskole og Geograsfen Fr. Riber
3 ^{den} Læse	Læse og Læse						
4 ^{de} Læse	Læse og Læse						
5 ^{te} Læse							
1 ^{ste} Læse	Landskildesøgn	Landskildesøgn	Landskildesøgn	Landskildesøgn	Landskildesøgn	Landskildesøgn	Landskildesøgn
2 ^{den} Læse	Historie	Historie	Historie	Historie	Historie	Historie	Historie
3 ^{den} Læse	Angelse	Angelse	Angelse	Angelse	Angelse	Angelse	Angelse
4 ^{de} Læse	Vejne og Gader	Vejne og Gader	Vejne og Gader	Vejne og Gader	Vejne og Gader	Vejne og Gader	Vejne og Gader

Revideret skema, jævnfør det vedlagte skema.

Læ
fra H. Maris

Formiddag	Mandag	Tirsdag	Onsdag
Fra 8 til 9 =	Religions og Bibelsk Historie	Religions Lærdomme For.	Religions B.
Fra 9 til 10 =	Før Drag Ca		
Fra 10 til 11 =	(Historie og) Geografi	Naturlære og Natur-Historie	Dan og
Fra 11 til 12 =	Før Drag		
Eftermiddag	Mandag og Tirsdag	Onsdag	
Fra 2 til 3 =	Regning og Geometrie		i
Fra 3 til 4 =	Skrivning		Kl
Fra 4 til 5 =	Sjungeøvelse og Foredrag over Musikken		Kl
Fra 5 til 6 =	Haugedyrning og Sjungeøvelse		
Fra 6 til 7 =	Haugedyrning (om Sommeren)		
Fra 8 til 9 =	Tysk og Regning		h
Fra 9 til 10 =	Bibelsk Historie og Catechisation		(Hjæl
	Øvelse i Catechisationen. om		

Det ældste skema fra Jon

Den fjerde Time

Alle 6 Dage foretages Læse-Øvelser med Anviisning til rigtig Declamation og Forklaring over det læste.

Eftermiddags Timer

Mandag, Tiisdag, Torsdag og Fredag Den første Time foredrages det theoretiske af Landhuusholdningen, hvilket dog for det første vil blive at udsætte indtil videre.

Den anden Time underviises i Skøn og Ret Skrivning.

Den tredie Time i Regning forenet med noget af Geometrien, saaledes at disse 2de sidste Øvelser foretages under en af Lærernes Opsyn; dog udsættes det med Geometrien for det første.

Den fjerde Time øves Seminaristerne i Kirke Sang, naar en Syngemester kan blive antagen.

Onsdag og Løverdage anvendes Eftermiddagen til Underviisning i Korkundskab, samt med Tiden Instrumental Musik, og det Tyske Sprog, naar Lærere dertil ere antagne.

Den øvrige Tid bruge Seminaristerne til Forfriskning, indbyrdes Øvelser, Forberedelse til deres Lektioner og sammes Igentagelse.

I Fritimerne kunde ogsaa de practiske Øvelser foretages. Imellem enhver Læretime hviles et Quardeer.

Commissionen angd: SkoleVæsenet d: 10de Mart: 1791 E.H. Schimmelmann Reventlow C.V. Brandt Nic. Edinger Balle C. Bastholm Trant M.H. Sevel

Rent bortset fra, at kommissionen her indfører undervisningstimen på 45 minutter, som den også kendes i dag, er det tydeligt, at den så mere realistisk på undervisningsmulighederne, idet adskilligt af stoffet udskydes til senere. Skemaets tidlige morgenkatekisation findes ikke omtalt i den følgende tid, og i hvert tilfælde blev der ikke undervist i historie og have dyrkning i de første år.

Det store udbud af fag skyldes påvirkningen fra de tyske seminarier, især det i Kiel. Man nærrede stor og optimistisk tiltro til den mængde stof, der på 3 år kunne kaperes af de unge mennesker, som ikke var særlig læsevante. Det var filantropismens ideer, der lå bag denne opfattelse, der også prægede den skole, som C.J.R. Christiani i 1795 oprettede på Vesterbro ved den kongelige skydebane ikke langt fra Blaagaard. Også her skulle eleverne fyldes til randen med kundskaber, men herudover havde Christiani en

række ideer om undervisning, der pegede ud i fremtiden. Børnene skulle arbejde selvstændigt med bøger og skrive stile ud fra egne iagttagelser på bl.a. regelmæssige vandreture med lærerne. Der skulle være skolelæge og gennemført hygiejne med noget i datiden så uhørt som tandbørstning. Ingen af disse ideer fandt indpas på Blaagaard, selv om Claussen og Riber må have kendt dem, thi de udgav i 1796 en oversættelse af et af Christianis skrifter.

Seminariets bogsamling var fra begyndelsen overordentlig sparsom. Ifølge Joakim Larsen (II s. 77) bestod den af følgende: Balles nyeste religionsbog i 12 eksemplarer, Bastholms Filosofi for Ulærde i 20, Sommerfeldts geografi i 2, Bastholms Religionshistorie i 20, Bibelen i 20, salmebogen i 10, Birchs Bibelhistorie i 20, Rochows Børneven i 20, Almuens Lærer i 4, Mallings Store og Gode Handlinger i 4, Kleves Forskrifter i 10 samt 2 glober og kort over Danmark, Norge og Europa.

Det er meget vanskeligt at vurdere, på hvilket niveau undervisningen foregik, idet man i datiden oftest blot brugte udtrykket: »Der foredrages det nødvendige« af f.eks. religionens lærdomme, og det siger jo ikke så meget. Det stof, som læreren »foredrog« i en time, skulle en af eleverne gentage i den følgende time, og de øvrige blev så udspurgt om indholdet i form af en katekisation, d.v.s. spørgsmål og svar efter ganske bestemte regler, en undervisningsmåde der var meget yndet i datiden. Da der kun fandtes en meget ringe bogsamling på seminariet, der kunne have medvirket til et selvstændigt elevarbejde, må dette karakteriseres som en i høj grad lærerstyret undervisning, der krævede en mekanisk indlæring og gengivelse af et af læreren fastsat stof. Mere kunne måske heller ikke forlanges af datidens seminarister? Det kan også være et spørgsmål om de to læreres faglige niveau i betragtning af de forskellige fag, de skulle undervise i. Skulle det knibe med den faglige basis, er det jo altid det letteste for en lærer at bestemme det hele. De stile, som seminaristerne afleverede i de første år, tyder afgjort ikke på nogen større grad af selvstændighed.

Musikundervisningen, der spillede en stor rolle på grund af elevernes fremtid som lærere og kirkesangere, og som derfor fik tildelt et stort timestal, varetoges 1791-1811 af syngemester ved Det kongelige Teater, komponisten H.O.C. Zinck (1746-1832). Han var en egenartet, ubehjælpelig og upraktisk personlighed, der med stor ildhu gik ind til sit arbejde på seminariet, men om hans indsats hersker der delte meninger. Det er vel sandsynligt, at denne højt kvalificerede musiker har virket inspirerende og igangsettende på de virkelig musikalske og musikinteresserede elever, mens de øvrige ikke har fået noget videre udbytte. Pædagogisk konsekvens og indsigt var ikke Zincks stærke side.

Ud over disse lærerkræfter var der ansat en gartner til at varetage undervisningen i have dyrkning, og nogle af de dygtigste elever optrådte mod betaling som medhjælpere ved undervisningen i musik, regning og skrivning.

Da seminariet var kostskole, og da lærerne også boede der – Claussen i hovedbygningen, Riber og Zinck i et par tilbygninger (pavilloner) – påhvilede det dem at føre et nøje tilsyn med elevernes tilværelse også uden for skoletimerne. Især skulle de sørge for, at de unge udviklede sig til flittige og sædelige mennesker, i hvilken henseende lærerne fik hjælp af udvalgte elever, der direkte skulle føre bog over deres kammeraters opførsel! I øvrigt skulle lærerne på skift deltage i seminaristernes fællesspisning for bl.a. at kontrollere madens kvalitet, hvilket hurtigt viste sig at være stærkt tiltrængt.

Eleverne

Ligesom lærerne var under kontrol af kommissionen, var eleverne i endnu højere grad kontrollerede af seminariet. Enevælden havde altid en stærk trang til at føre tilsyn med undersåtternes handel og vandel, og det er derfor ikke mærkeligt, at der udstedtes overordentligt nøjagtige bestemmelser for de unge menneskers daglige tilværelse, for hvad de var pligtige til, og for hvad de ikke måtte (se reglementet s. 30ff). Efter vækningen kl. 6 om morgenen og efter sengeredning og personlig hygiejne blev der kl. 7 serveret bart smørrebrød med en pægl kogt mælk til. Undervisningen begyndte kl. 8, og kl. 12 var der middag med 2 retter; frugt og grønsager skulle jævnlige serveres dertil. Om aftenen kl. 17 fik de atter smørrebrød, denne gang dog delvis belagt med kødpålæg og ost. Godt »dagligt Øl«, vel svarende til skibsøl, skulle altid findes i spisestuen, hvor der lå et anker med øl og et med drikkevand. I begyndelsen blev grød og søbemad serveret i store grødfade, som man langede til med sin egen, medbragte ske, sådan som i hvert tilfælde landboudommen var vant til det hjemmefra. Kødet blev anbragt på brikker af træ og var skåret ud i portioner. De af eleverne, der ikke ejede en bordkniv, brugte i stedet deres lommekniv!

Allerede kort tid efter starten gjorde eleverne oprør mod madens ringe kvalitet og mod griseriet i køkkenet og ved serveringen. Den førstansatte økonom, Scheelund, blev da erstattet med en madam Gregersen eller Greiersen, der fik indført forskellige forbedringer. Den bespisning og menuens sammensætning holdt sig faktisk nogenlunde uændret lige frem til 1911, da forstander Stig Bredstrup endelig fik den helt afskaffet. Om den konstante utilfredshed med maden og hygjejen vil der senere blive fortalt.

Reglement for Seminaristerne paa det Kongelige Skolelærer-Seminarium paa Blaagaard

§ 1.

Det forudsættes, at den, der lader sig optage som Seminarist, er tilstrækkeligen overbeviist om sit tilkommende Kalds Vigtighed. Saa bør da ogsaa denne Tanke, at han engang skal have Indflydelse paa mange Menneskers timelige og evige Vel, stedse være levende i hans Sjæl, og stedse være Bevæggrunden til alle hans Bestræbelser.

§ 2.

Han bør vise utrættelig Arbejdsomhed i Betragtning af, at de tre Aar, ham forundes til sin Undervisning og sædelige Dannelse, ville hastigen bortløbe, og han siden i Embedet ikke vil finde Tid og Lejlighed til at indhente det forsømte.

§ 3.

Da intet Arbejd har Fremgang uden ved stræng Ordens lagttagelse, saa bør han holde sig den i Seminariet indførte Orden efterrettelig, saaledes som den af Seminariets foresatte bestemmes, enten umiddelbart, eller middelbart ved Seminariets Lærere, som hans nærmeste Foresatte; og ingenlunde paa egen Haand tillade sig den mindste Afgivelse derfra, som han let begriber at kunne vorde skadelig Uorden, naar hans øvrige Medseminarister, forledte ved hans Exempel, tage sig samme Frihed.

§ 4.

Til den daglige Orden hører: a) At han staaer op til bestemt Klokkeslet, Kl. 6, reder strax sin Seng, og sætter Alt i Orden i Sovestuen, inden han forlader det. b) Indfinder sig til bestemt Tid og ordentlig paaklædt i Lærestuen, i Skolen, i Spisestuen, kort: hvor hans Forretninger kalde ham. c) At han ogsaa i Lærestuerne lægger Bøger, Papirer, og Andet hans Forretninger vedkommende, ordentligt paa de dertil bestemte Steder. d) At han lader Hat, Stok, Pibe, og andet Lærevæsenet uvedkommende blive udenfor Lære- og Skolestuerne. e) At han ikke ryger Tobak i disse Stuer, ej heller i Spisestuen kort før der skal spises, mindre

under Spisningen. f) At han om Aftenen gaaer til Sengs til bestemt Tid mellem 9 og 11, og ikke tillader sig at tage Lys med til Sovekammeret.

Men, da det ville være umueligt at opregne ethvert særskilt Tilfælde, saa maa han i Almindelighed paa det nøjeste efterleve enhver Foranstaltning, som maatte findes nødvendig til god Ordens Vedligeholdelse paa Seminariet i enhver Henseende.

§ 5.

Han bør beflitte sig på Reenlighed i alle Henseender; hvormed dog den mueligste Tarvelighed i Klædedragt kan bestaae, og af Pligt bør iagttages.

§ 6.

Hans sædelige Opførsel i Ord og Adfærd bør ikke allene være upaaklagelig, men saaledes, som det kan fordres af den, der i sin Tid skal danne Andre, udmærket og exemplarisk.

§ 7.

Til den Ende bør han skye ethvert uanstændigt Selskab, eller ethvert, der er af den Natur, at han deri ikke kan bestemme, med hvem han vil være i Selskab, ethvert saa kaldet offentligt Verts-huus, ethvert saadant, der kan vække mindste Fordom imod ham og hans Stand hos den sædelige Mand; og ikke tillade sig Omgang med Personer af tvetydigt Rygte, eller saadanne at komme til sig paa Seminariet; ligesom han bør gøre sig det til en almindelig Regel; ikke at komme paa noget Sted eller i noget Selskab, som han har nødig at skamme sig ved efter sin Pligt at angive for Opsynsmanden, eller modtage Besøgelser af Nogen, som han vilde undsee sig for efter sin Pligt at melde for sine Lærere.

Enhver, og det endog den første, Urigtighed i disse Angivelser maa han vente vil have de alvorligste Følger.

§ 8.

Som den, der bør være den strængeste Huusholder med sin Tid, bør han skye al skadelig Tidsspilde med Spil o.s.m. I hans Fritimer, naar de bestemte Arbejder ere tilendebragte, maa han betjene sig af den Lejlighed, der gives ham paa Seminariet, til forfriskende Afvexling ved Haandarbejder og andre nyttige Forretninger. Og, da han der ikke kan savne det for ham mest passende

Selskab, maa han ikke uden Nødvendighed være ude fra Seminariet. Naar han i et nødvendigt Ærinde gaaer ud, hvilken Nødvendighed han dog saavidt muligt bør søge at undgaae, da melder han sig for sin Opsynsmand, saavel før han gaaer, som strax efter sin Tilbagekomst; og foretager ikke nogen Reise, eller bliver nogen Nat ude fra Stiftelsen uden Lærernes Tilladelse. Fra Mikkelsdag til Paaske er han ingen Aften ude efter Kl. 7 uden Lærernes Vidende og Villie.

Om Søndagen bør han flittigen tage Deel i den offentlige Gudsdyrkelse, og anvende den øvrige Deel af Dagen paa en anstændig Maade.

§ 9.

Lærerne har han at ansee som sine nærmeste Foresatte, og bør derfor bevise dem Agtelse og Lydighed. Som til Mænd, der arbejdede for hans Vel, bør han have Tillid til dem, og antage deres Raad med Taknemmelighed.

§ 10.

I Læretimerne bør han være opmærksom paa det, der foretages, for paa det bedste at nytte Foredraget. Ethvert Arbejd, som bliver ham opgivet, bør han forrette lige troligt og med muligste Flid, og levere det færdigt til den bestemte Tid.

§ 11.

Ligesaa bør han og efterkomme Lærernes Erindringer i Henseende til Methodikens Udførelse, Børnenes Underviisning og Skole-Disciplinen.

§ 12.

Af de til Ordenens Vedligeholdelse i Lærestuerne, saavelsom i Sovesalen, ved Bordet og uden for Huset beskikkede Opsynsmænd har han at modtage Erindringer og Advarsler, og at rette sig derefter. Han maa ikke lægge deres Opsigtsførelse nogen Hindring i Vejen; derimod maa han stræbe at opføre sig saaledes, at han maa ansees værdig til en saadan Ærespost ved Seminariet. Skulde han troe at have nogen Grund til at ansee sig fornærmet af sin Opsynsmand, eller af nogen Anden blandt sine Medseminarister, da bør han ikke tage sig selv til Rette; men har i saa Fald at henvende sig med sin Klage til den inspectionshavende Lærer.

Den Seminarist, som vælges til Opsynsmand, bør paa det nøjagtigste holde sig den ham givne Instrux efterrettelig.

§ 13.

Den Spiisning, som gives ved Seminariet, bør han uden Aarsag hverken laste eller vrage, ligesom det heller ikke tillades ham at forsyne sig paa Stuen med andensteds kjøbt Mad eller Drikke. Skulde der være nogen gyldig Grund til Erindring imod Beværtningen, saa melder han det til den inspectionshavende Lærer. Ikke heller bør han tillade sig mindste Uorden eller Ureenlighed ved Bordet eller i Spisestuen.

§ 14.

Til al den Skade han tilføjer enten Seminariets Inventarium, eller sine Medseminarister, eller de ham betroede Bøger m.m. ved uforsigtig Omgang, bør han være ansvarlig, og erstatte samme efter Lærernes Taxation.

§ 15.

Gjentagne Forseelser imod de i dette Reglement foreskrevne Pligter, saavel som Forbrydelser, dem man nødigen tænker sig hos dem, der have saa fortrinlig Lejlighed til at danne deres Forstand og Hjerte, vil have Bortviisning fra Seminariet til uundgaaelig Følge. Man haaber derimod, at enhver Seminarist vil, om dette Reglement end aldrig var ham foreskrevet, ej allene selv beflitte sig paa en saadan Vandel, som egner og anstaaer det Menneske, der i Tiden som Skoleholder skal gavne Ungdommen ikke allene ved Underviisning, men ogsaa ved exemplarisk christelig Opførsel; men at han ogsaa vil gjøre sig en Glæde af at lede og styre sin yngre eller svagere Medbroder, og at han af redelig Iver for Seminariets Ære vil uden Skaansel, der her kunde have de skadeligste Følger, aabenbare hans Forseelser, naar han ikke ved venskabeligt Raad og Advarsel vil lade sig lede.

Kjøbenhavn, den 1. Maj 1806.

Commissionen for de danske Skolers bedre Indretning
Schimmelmann. Reventlow. Balle. Arctander. Münter.

Givet Seminaristen Wilhelm Johansen Gehl til Efterlevelse af

H.O.C. Zinck. J. Saxtorph. Strøm.

Blaagaard den 6. Maj 1806.

Som det vil ses, indeholdt reglementet talrige formaninger om at føre et sædeligt, beskedent liv i samdrægtighed med kammerater og ikke mindst med lærerne, hvem de skyldte lydighed og ærbødighed – ligesom befolkningen jo gjorde det over for enhver øvrighed! Bøn og anden gudfrygtig adfærd skulle hele tiden styre deres liv og deres gerninger, hvorfor de blandt andet ikke måtte forlade seminariet uden tilladelse, og besøg udefra måtte kun ske sjældent og da helst i spisestuen, nok fordi der her kunne holdes opsyn med besøget. Om søndagen skulle de gå i kirke inde i København, hvis vejret tillod det, og bagefter aflevere et kort sammendrag af den prædiken, de havde hørt.

Seminaristernes treårige ophold på Blaagaard skulle være næsten klosteragtigt, ensformigt, strengt og målrettet mod det daglige arbejde og eksamen, kun afbrudt af små, uskyldige fornøjelser som spadsereture i parken, aftenlige koncerter og korsang af egne kræfter. Den ungdom, der kom fra landet, og det var jo de fleste, må have haft vanskeligt ved at vænne sig til dette stillesiddende indendørsliv, og alle må de have følt denne afsønderede tilværelse som trykkende og hæmmende for unge menneskers livsmod. Det skulle da også vise sig, at adskillige af dem satte sig ud over de strenge regler. Nogle fik at vide – efter op til tre advarsler – at de hellere måtte forlade institutionen, og de fik da med sig en udtalelse, der blot bevidnede, at de havde opholdt sig der i så og så lang tid uden at nævne årsagen til, at de forlod stedet. En ganske tolerant fremgangsmåde, må man nok sige. En hyppigt forekommende forsyndelse var natlig udebliven – hovedstadens fristelser trak, man glemte at tage tiden i agt, og byporten var lukket, når man skulle hjem. København lå jo gemt inde bag sine volde, og nøglerne til byens porte blev hver aften afleveret på slottet!

Hvem var de unge mennesker, der blev optaget på Blaagaard, og hvor kom de fra? Det er vanskeligt at bestemme deres sociale baggrund, men forskellige oplysninger tyder på, at langt størstedelen kom fra befolkningens lavere lag, men næppe fra de fattigste, der ikke ville have haft råd til at udrede de 40 rigsdaler om året, som opholdet kostede. Slet ikke alle kunne få en friplads, der ville have bødet på udgifterne. Derimod er det lettere at bestemme dem i geografisk henseende, når man blot tager med i betragtning den usikkerhed, der knytter sig til, at elevfortegnelserne opgiver fødested og ikke bopæl på optagelsestidspunktet, og at de kun omfatter elever, der havde bestået deres eksamen.

En gennemgang af listerne 1791 til 1807 viser, at København og Christianshavn bidrog med 16, kun 2 mere end Norge, hvilket måske kan forklares dels med hovedstadens større mængde af uddannelsesstilbud, dels med at seminarieuddannelsen sigtede mod skolen på landet. Tilsvarende ser

man, at kun få af provins- eleverne kom fra købstæderne. Det er landboudomsten, der dominerer. Sjælland med Lolland-Falster var med 57 den største leverandør tæt fulgt af Jylland med 49. Fra Fyn kom der 23 og fra Slesvig 19. En enkelt islænding var der også og en fra Skåne.

Denne fordeling af eleverne hænger sammen med, at Blaagaard i de første år var Danmarks eneste seminarium. I 1797 oprettedes imidlertid seminariet på Brahetrolleborg og i 1801 P.O. Boisens seminarium i Vesterborg på Lolland, og derpå fulgte slag i slag en række præstegårdsseminarier, bl.a. provst Eiler Hammonds i Brøndbyvester ikke så særlig langt fra Blaagaard. I alt blev der indtil 1816 oprettet 8 præstegårdsseminarier, der har kunnet tiltrække sig en del af den lokale ungdom, der havde lyst til at uddanne sig til lærer i almueskolen. På de små lokalseminarier kunne de få en uddannelse, der formentlig var både billigere og nemmere end den på Blaagaard, hvis monopol altså hurtigt blev brudt.

Det er nærliggende, men vanskeligt, at overveje, med hvilken åndelig ballast disse oplysningstidens unge mennesker forlod Blaagaard efter de tre års ophold der. Hvorledes var deres selvforståelse? I hvilken grad kunne de udfylde funktionen som børneopdragere og (måske) som foregangsmænd i det landbosamfund, som nu efter de store landboreformer var begyndt at komme i opbrud?

I 1794 holdtes den første dimission med 12 elever. Disse de første seminarieuddannede lærere fik en meget blandet modtagelse i befolkningen alt efter den synsvinkel, som man anlagde på dem. Det er forståeligt, at deres københavnske omgivelser gjorde sig lystige over disse unge fra landet, der gennem sikkert kun halvtfordøjet lærdom hævede sig op over deres stand. Fra andre kredse mødte seminaristerne både lovord og afvisning, og i disse kredses forskellige holdning kan man atter spore den principielle forskel mellem Kiel-tilhængere og præstegårdsseminarie-sympatisører. Kun den akademiske uddannelse eller noget der lignede den, fandt nåde for Kiel-folkenes øjne, mens netop denne holdning var årsagen til, at de, der hylde de »bonde blandt bønder«-tanken, ikke kunne acceptere de nye lærere fra Blaagaard.

I henseende til boglige kundskaber er der ingen tvivl om, at de stod langt over de omgivelser, som de ville komme til at virke i, selv om deres niveau givetvis har været præget af en ikke ubetydelig overfladiskhed på adskillige områder. De ville under alle omstændigheder kunne give børnebørnene en forsvarlig undervisning i religion, læsning, skrivning, regning og sang.

Et svagt punkt i deres uddannelse var deres ret ringe praktiske og teoretiske undervisningsfærdigheder. Blaagaard havde ganske vist fra 1792 en

ganske lille øvelsesskole. Den var fra begyndelsen kun på 12 elever i een klasse, men senere udvidedes den til to klasser. Da antallet af seminarister efterhånden voksede, blev skolen naturligvis alt for lille, og derfor opstod tanken om at slå Vajsenhuset sammen med skolen. Dette blev aktuelt i 1795, da Vajsenhuset brændte, men tanken blev opgivet igen af bl.a. moralske grunde. Vajsenhusets inspektør var især betænkelig »efterdi Vajsenhusets Pigebørn vare i den kritiske Alder og Seminaristerne i den fyrige Alder«, og så kunne der jo ske de skrækkeligste ting! Den lille øvelsesskole var et problem, som kom til at plage Blaagaard/Jonstrup i mere end et århundrede, men praktisk og teoretisk pædagogik var ikke centrale punkter på seminariet. Her var de i stedet blevet opdraget til at være nøgterne forstandsmennesker, hvis opgave det var at fremme moral og sædelighed, »borgerdyd« i datidens sprogbrug, og det var måske ikke den helt ideelle indgang til en børneundervisning. Som helhed betragtet kan det dog næppe drages i tvivl, at de hævdede sig smukt over for flertallet af de uddannede lærere, der endnu befolkede de danske almueskoler.

Over for lokalbefolkningen kunne netop deres uddannelse bringe dem i vanskeligheder, idet den kunne få dem til at føle sig højt hævet over den i deres øjne gemene hob, der tyngedes af uvidenhed, fordomme og overtro. Selv om mange af seminaristerne var født og opvokset på landet, kunne de ikke længere være »bonde blandt bønder«, og der kunne let opstå en skadelig afstand mellem dem og børnenes forældre. På den anden side blev de nye seminarister ofte mødt med skepsis fra sognets hidtidige åndelige overhoved, sognepræsten, der ikke kunne anerkende deres uddannelse som videnskabelig og på højde med hans egen, og han kunne også frygte konkurrencen og have en formodning om, at den seminariuddannede lærer ikke ville være så underdanig som hans forgængere i de små skolestuer.

Det er naturligvis halsløs gerning at generalisere på denne måde, men der lå nogle problemer gemt her, som den kommende tid var opmærksom på, og som de små præstegårdsseminariet gjorde et forsøg på at løse. Deres elever skulle bo hos bønderne og hjælpe dem i det daglige landbrugsarbejde, og på seminariernes skemaer fandtes fag som husdyrbrug, biavl, dyrkning af nytteplanter og sadelmagerarbejde. Som der stod i planen for Vesterborg seminarium 1801: man bør »udelukke alt, som ikke kan anvendes i en simpel Landsbyskole«. Der tegnede sig unægtelig to vidt forskellige udviklingslinjer i den danske læreruddannelse i disse år.

Tiden frem til 1809

I lærerkollegiet skete der i denne periode nogle væsentlige forandringer. Riber, der var meget afholdt af eleverne, døde allerede i 1796, og da elevtallet var steget, blev der ansat to nye lærere. Ingen af dem blev en gevinst for seminariet. Nordmanden Eiler Christopher Munthe (1759-1814) havde været pagelærer ved hoffet, og da denne stilling blev nedlagt, forflyttedes han til Blaagaard, hvor hans indsats var så ringe, at eleverne klagede over hans mange forsømmelser. Allerede i 1798 blev han forflyttet til Metropolitanskolen og blev senere rektor i Nyborg. Den anden ansættelse var vel egnet til at vække opsigt i datidens yderst standsbevidste samfund. Frederik Høegh-Guldberg (1771-1852) var søn af den statsminister Høegh-Guldberg, der havde styret Danmark, indtil han i 1784 blev afsat ved kronprins Frederiks bekendte kup i statsrådet, hvorefter han blev stiftamtmand i Århus. Seminariets nye dansklærer til 1805 kom altså fra de bedste kredse, men han manglede desværre evnen til at sætte sig i respekt hos eleverne, som han i øvrigt forsvarede mod den skarpe kritik, der fremkom mod dem for dårlig opførsel uden for seminariet. Han var en produktiv forfatter og oversætter uden de store kvaliteter og nævnes i dag kun, fordi han som ældre støttede den unge H.C. Andersen, indtil dennes dovenskab fremkaldte et brud mellem dem.

Da Claussen henimod århundredets slutning blev svagelig, og da magister Sevel, som af skolekommissionen havde fået til opgave at føre tilsyn med seminariet, viste sig helt uduelig hertil (han døde senere som sindssyg), stod det på mange måder noget sløjt til med institutionen. Da Munthe havde forladt Blaagaard, blev han imidlertid afløst af Jacob Saxtorph (1771-1850), der var lærer ved latinskolen i Roskilde. Med ham fik Blaagaard en skolemand, der havde kraft og myndighed til at rette op på situationen. Da Claussen døde i 1801, blev Saxtorph seminariets ubestridte leder og efterhånden også uden for dets mure en højt anset autoritet. Han blev i 1807 medlem af den store skolekommission, og sammen med biskop P.O. Boisen udarbejdede han grundlaget for det seminariereglement fra 1818, der mange år frem i tiden blev bestemmende for læreruddannelsen i

Forstander Jacob Saxtorph.

Danmark. Da Saxtorph blev udnævnt til leder, blev cand.theol. Christian Ludvig Strøm fra Slagelse latinskole ansat. Han nævnes som en fortrinlig lærer, der med iver deltog i den offentlige, pædagogiske diskussion om katekisationens påståede gavnlige virkninger. I 1802 var han et par gange på pædagogiske rundrejser i Europa og kom hjem som overbevist tilhænger af Pestalozzis skoletanker. Hans beretninger om disse var med til at fremme indretningen af en pestalozzisk prøveskole i København. Saxtorph og Strøm bidrog meget til at gengive Blaagaard dets tidligere anseelse.

Hvad undervisningen angik, fortsatte man med det sædvanlige store antal fag. Villum Jakobsen, der var elev på Blaagaard 1802-05, nævner i sine optegnelser, at han blev undervist i følgende fag: Indenadslæsning, skønskrivning, simpel regning og matematik, religion og kateketik, geografi, Danmarks og verdens historie, fysik, astronomi, naturhistorie, dansk grammatik, stiløvelser, musik og sang. Der var altså nok, ja mere end nok, at se til for et par bondedrenge fra Hjørring-egnen som Villum og hans storebror Lars, der havde gået to år på Blaagaard, inden Villum kom. Lars skammede sig i øvrigt dygtigt over sin bondske lillebror, der måbede over alt det, han oplevede i den store stad. I Stig Bredstrups gengivelse

skriver han: "De første Ture til Byen skete i Selskab med min Broder; men han var næsten blevet saa kultiveret, at han næppe kunde være mig offentlig bekendt. Naar jeg, fuld af Forundring over de mange, store, høje og prægtige Bygninger, Kirker og andre Seværdigheder blev et Øjeblik staaende for at betragte dem, sparkede han med stive Skridt frem ad Gaden uden at se til højre eller venstre; derhos betydede han mig, at det var upassende, enfoldigt og tosset saaledes at staa og gabe i Vejret." Her ser man i et lille glimt, hvor hurtigt et ungt menneske fra landet som Lars kunne distancere sig fra sin oprindelse. Hvordan mon Lars har fundet sig til rette i den landsby, hvor han blev lærer?

Den daglige rutine og det hårde arbejdspress blev dog af og til afbrudt af store og små begivenheder, der kunne sætte sindene i bevægelse. 1794 brændte Christiansborg slot, og 1795 hærgedes København af en ødelæggende brand. Begge disse to store ulykker kunne tydeligt følges tværs over Peblingsøen, og i 1801 må alle på seminariet med tilbageholdt åndedræt have lyttet til kanonernes torden, da den engelske flåde under lord Nelson angreb hovedstaden. Et par dage efter dette søslag fik Blaagaard ordre til at udlåne alle de senge og madrasser, der kunne undværes, til de patienter, der bragtes ud fra Frederiks Hospital, hvor der skulle skaffes plads til de sårede fra slaget. I 1801 den 26. august døde Claussen kl. 8.30 om morgenen, hvorefter eleverne kunne overvære det ejendommelige skuespil, at deres lærere, der havde ligget temmelig meget i krig med hinanden, udvekslede håndtryk hen over kisten og lovede at holde fred indbyrdes! Samme dag kunne de også enes om at skrive til kommissionen for at få den afdødes timer fordelt mellem sig. Enkefru Claussen fik midlertidigt lov til at beholde et par værelser for enden af elevernes sovesal. Hun døde først i 1839.

Eleverne kunne dog også af og til glæde sig over forskellige former for folkelige forlystelser, idet det åbne område omkring seminariet med dets nære beliggenhed ved København var velegnet til sådanne. Her skal blot som eksempel nævnes, at en hr. C.F. Kierstrup fra Vesterbro i 1799 fik kommissionens tilladelse til at opstige med ballon fra seminariets gårdsplads og til at tage entre fra tilskuerne. I 1801 fejrede Blaagaard sin 10-års fødselsdag med et bal på seminariet, hvortil politiet – uvist af hvilken grund – havde givet sin tilladelse. Det kan næppe have været af hensyn til almindelig ro og orden, for de seminariefester, hvorom der foreligger beretning, har alle været af ærbar karakter med sang, dans og optræden af eleverne.

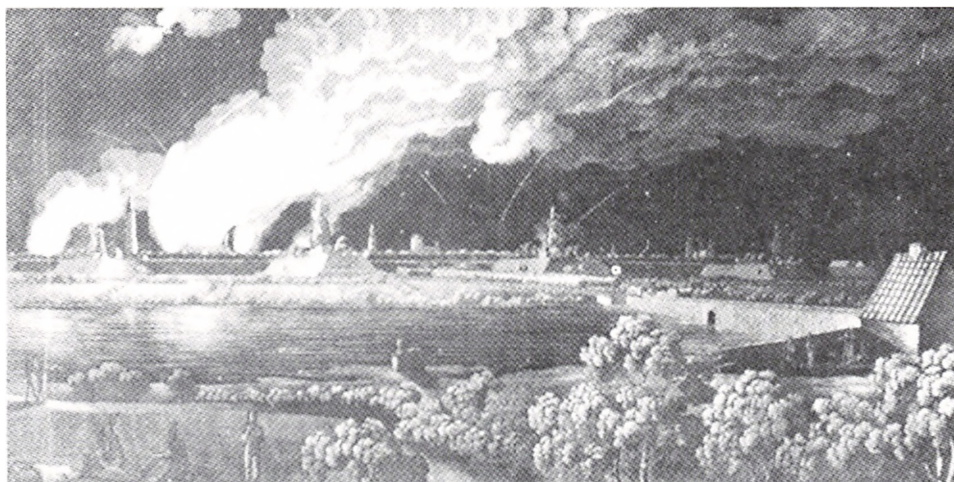
Den store skolekommission førte et nøje tilsyn med undervisningen og medlemmer af den var ofte til stede ved eksaminerne. I 1804 udtalte den sig kritisk om den sidst afholdte eksamen og udbad sig et forslag fra lærer-

ne om nogle forandringer ved undervisningen og om en opstramning af denne. Kommissionens holdning kom frem i dens bemærkninger om, at det centrale i undervisningen altid skulle være religion, katekismus og bibelhistorie, at der skulle bruges mest mulig tid på at lære eleverne »fuldkommen« at læse i bog, regne og skrive, og at de skulle spille »tålelig« på orgel og synge »rigtig«. Der er ikke megen højere læreanstalt gemt i disse tanker, der ligger på linje med professor Friedrich Münters (fra 1808 biskop Balles efterfølger som Sjællands biskop) udtalelse om, at læreruddannelsen kun skulle gøre eleverne i stand til at give landbobefolkningen de mest nødvendige kundskaber, da et højere niveau ville gøre lærerne utilfredse med deres stilling. Det var den akademiske verdens førstemand, Københavns Universitets rektor, der her udtalte sig om en anden uddannelse end den, der gaves på universitetet. Han var på linje med præstegårdsseminariernes idégrundlag.

Blaagaards lærere indgav derpå et forslag, som med visse ændringer blev godkendt af kommissionen. I dette lagde lærerne – i vore øjne helt naturligt – vægt på, at læreruddannelsen i højere grad burde tage sigte på undervisningen af og forståelsen for børn. Således skulle der i det tredje seminarieår undervises 6 timer ugentlig i »Sjælelære« og de derpå grundede regler for børneopdragelse- og undervisning. 3 timer kunne afsættes til øvelser i at forfatte korte bibelske fortællinger som eksempler på moralske sandheder *i et for børn passende sprog!* I alle tre år skulle der bruges 4 timer ugentlig til havedyrkning. I matematiktimerne skulle der tages hensyn til fagets anvendelse i landmåling. Det ser ud til, at lærerne ikke har ønsket en radikal ændring af den hidtidige undervisning, men har foretaget en vis drejning væk fra det teoretiske over mod det praktiske, over mod uddannelsens anvendelighed i hverdagen på landet. De har naturligvis fornemmet de signaler, der udgik dels fra kommissionen, dels fra præstegårdsseminariernes motto om læreren som bonde blandt bønder, men de har ikke villet stryge flaget helt over for disse strømninger i tiden. I denne forbindelse bør det nævnes, at i 1805 blev agerdyrkningslære og gymnastik indført på seminariet, og i 1806 anføres det, at eleverne dyrker deres haver, at der på Blaagaard findes en »Træskole«, og at 3 tønder land henlagdes til seminariet til praktiske øvelser i landbrug.

Mellemspil 1807 til 1809

Næppe meget af alt dette nye nåede dog at blive til virkelighed, thi Blaagaard stod nu umiddelbart over for den første store prøvelse i sin levetid. Den 26. juli 1807 forlod den engelske flåde sin base i Yarmouth, den 8. au-

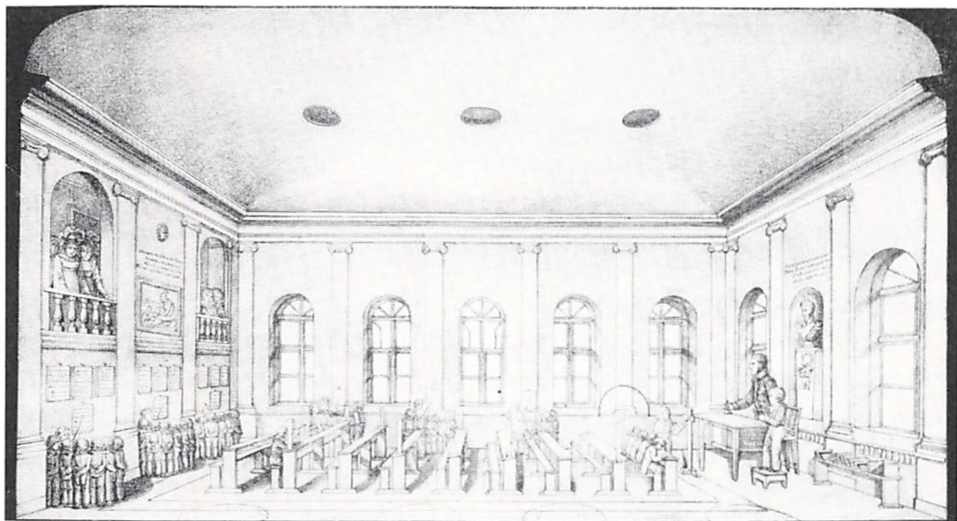
Københavns bombardement 1807 set fra Blaagaard.

gust lå den samlet i Øresund medbringende en landgangsstyrke på 30.000 mand. Blandt cheferne befandt sig Arthur Wellesley, senere kendt som hertugen af Wellington, der i 1815 var med til at besejre kejser Napoleon ved Waterloo. Englænderne lagde en jernring om hovedstaden netop der, hvor Blaagaard lå, og 2. september begyndte bombardementet. Flere af de svære batterier blev placeret i kort afstand fra seminariet, et enkelt endog i dets have.

Da englænderne kom, var en hel del af seminaristerne taget hjem på ferie, de tilbageblevne blev indrullet i studenterkorpset under hofmarskal Hauch, der skulle varetage bevogtningstjenesten på bl.a. Rosenborg. Saxtorph var med sin familie rejst til provinsen, og Strøm logerede med sin familie i Rundetårn, hvor hans svigerfar gjorde tjeneste. Da fjenden var draget bort, kunne det konstateres, at Blaagaards bygninger og inventar var stærkt medtaget og haven ødelagt, men alligevel lykkedes det at begynde en midlertidig undervisning i et par værelser. Allerede året efter kom der ordre til at flytte seminariet helt bort fra Blaagaard, der skulle bruges som feltlazaret for de franske og spanske hjælpetropper, som vor forbundsfælle Napoleon ville sende herop. Seminariet installeredes på gården Store Ravnsborg på Nørrebro. Blaagaards hovedbygning blev i 1828 indrettet til teater, men nedbrændte allerede i 1833. Kavalerbygningerne stod endnu til henimod 1900 og blev så nedrevet. I dag ligger Stengade og Slotsgade hen over den fordums herlighed.

Efter denne store omvæltning var seminariets fremtid højst usikker, og der kom hurtigt tanker frem om at benytte lejligheden til at nedlægge det. Saxtorph og Reventlow havde dog sammen med andre fra kommissionen

indflydelse nok til at sikre dets fortsatte eksistens, men nu som landseminarium. Lærerne Strøm og M.H. Petersen, denne havde afløst Høegh-Guldberg, ombyttede dog den noget usikre seminarietilværelse med sikre præstekald i henholdsvis Kregme og Herlufsholm. Til held for seminariet holdt Saxtorph fast ved sin stilling, for han viste sig at være den rette leder, da det nye seminarium skulle bygges op i den fallerede klædefabrik ude ved Sønderø.

En dansk Lancaster-skole for 100 lærlinge.

Indbyrdes undervisning: Lancaster systemet gik ud på at spare lærere - mange elever læste højt fra tavlen.

Det rigide forsøg på at ensrette undervisningen fik som varigt resultat, at lærerne såvel på seminariet som på skolen hævdede metodefrihed som et umisteligt gode.

De første år i Jonstrup

Flytningen af seminariet til Jonstrup havde sin baggrund dels i ønsket om at holde eleverne borte fra hovedstadens fordærlige indflydelse, dels i håbet om at de landlige omgivelser kunne vænne dem til den tilværelse i bondesamfundet, som deres uddannelse nu i højere grad sigtede mod. Og landlige var de nye omgivelser så sandelig. Seminariet kom til at ligge helt for sig selv, der var ikke engang en landsby i umiddelbar nærhed, sådan som det ellers var tilfældet med de andre seminarier. Denne beliggenhed mellem skov og sø midt i den skønneste natur kom til at spille en rolle på godt og ondt i de 146 år, som opholdet derude kom til at vare. Man levede som på en lille ø, man var henvist til sig selv og var sig selv nok – måske til tider lidt for meget, for kontakten mellem de unge på seminariet og det omkringliggende landbosamfund kunne være sparsom nok. Der udviklede sig til gengæld efterhånden en slags korpsånd, der resulterede i et næsten enestående sammenhold mellem de fra Jonstrup udgåede lærere, der ikke ville drømme om at sende deres sønner til andre seminarier.

Den forgældede fabrik, som staten overtog i 1808, bestod af en grundmuret hovedbygning med to korte sidefløje og en hel del økonomibygninger af bindingsværk og med stråtag. Anlægget var omkranset af et jordtiliggende på hele 36 tønder land, der omfattede haver, marker, enge og moser. Der ville kræves en betydelig og bekostelig ombygning, før fabrikken kunne bruges som seminarium, men da staten fattedes penge, blev kun det nødvendigeste udført. Denne halvhed kom i mange år til at svide til Jonstrup, der trods mange senere ombygninger og reparationer aldrig blev noget helt ideelt sted for en læreruddannelse. På dette sted skulle der nu skaffes plads til 3 lærerlejligheder, undervisningslokaler, sovesale, spisesal, økonomens køkken og lejlighed samt en portnerbolig foruden til en række økonomifunktioner. Oven i alt dette skulle der også indrettes en lille børneskole som øvelsesskole.

Saxtorph tog fat på denne store opgave med en ukuelig energi. Han fik organiseret undervisningen og internatet. Han satte eleverne i gang med at anlægge haver og plante træer, hvilket nok har været en kærkommen ad-

N. E.
Balle
1744-1816
Sjællands
biskop

spredelse efter det stillesiddende boglige arbejde, som de fra landet stammende elever ikke var vant til.

Udover Saxtorph selv og Zinck, der havde musiktimer indtil 1811, var seminariets lærere i disse første pionerår cand.theol.erne Johannes Nikolaj Schow og Tønnes Ditlev Roeskilde, der virkede der til henholdsvis 1817 og 1818, i hvilke år de fik præstekald. Det var hverken første eller sidste gang, at

Jonstrups teologisk uddannede lærere forlod seminariet for at blive præster. Det kunne tyde på, at lærergerningen ofte var en mellemstation, hvor man ventede, indtil man havde den rette alder til et godt og indbringende præstekald. Dette kunne ikke gavne kontinuiteten i undervisningen, og det var et problem, som biskop Balle beskæftigede sig meget med i sin tale ved indvielsen af de nye bygninger 8. oktober 1809. Han gjorde det på en kærlig og forstående måde – det var jo en festtale – og i samme ånd karakteriserede han alle de lærere, der havde virket ved seminariet siden dets oprettelse, med benyttelse af de mest højstemte og rosende vendinger. Festtaler er kun sjældent troværdige, historiske kilder. I biskoppens blomstrende sprog blev seminariet til en planteskole eller en vingård, lærerne til vingårdsmænd og eleverne til vækster, der i nogle tilfælde skulle helt afskæres, men ellers beskæres med omhu for at give des rigere frugt. Da fik de unge noget at tænke over, selv om bortvisninger var ret sjældent forekommende, men måske er en del af højærværdighedens overordentlig mange ord gået hen over hovedet på dem.

Da J.N. Schow ved stiftelsesfesten det følgende år talte til eleverne om landsbylærerens kald og betydning, skete det i et så højtravende og salvesfuldt sprog, at det i dag virker nærmest tragikomisk, når man tænker på de usle kår, der blev budt de færdiguddannede lærere. Hvis de lyttende elever har taget talen til sig, må den have givet dem en ganske voldsom selvfølelse, hvori der må være gået slemme skår, når de stod ude i virkelighedens verden. Der var stadig på Jonstrup langt til begrebet »bonde blandt bønder«.

Et par mindre fag blev nu også bemandet. Vilhelm Johannes Gehl, der fik eksamen 1809 og embede i Måløv, antoges til at varetage gymnastikken for 100 rigsdaler om året, hvortil han efter et kursus på det i 1808 oprettede gymnastikinstitut for skolelærere var vel kvalificeret. Han var desuden en fortrinlig svømmer, der oven i købet havde fået ros af selveste Frederik VI.

Undervisningen i gymnastik var begyndt på Blaagaard allerede 1805 inspireret af gymnastikpioneren Franz Nachtgall, men faciliteterne på Jonstrup var overordentlig primitive og pengene få. Da Nachtgall forærede seminariet en defekt båd, havde man ikke råd til at få den repareret, og den stakkels Gehl måtte derfor svømme ved siden af eleverne, indtil han blev så medtaget af det kolde vand i Sønderøen, at han bagefter næsten ikke kunne gå! Dette embede varetog han ved siden af sin skolegerning i Måløv til sin død i 1840. I hans tid fik Jonstrup et godt ry for sin gymnastikundervisning.

Ole Jacob Gebauer, der dimitteredes i 1811 og blev lærer i Stenløse, underviste i havebrug i de mange år fra 1811 til 1853, da dette fag udgik af læseplanen. Det fortælles om ham, da han var en ældre mand, at eleverne ikke skænkede hans undervisning megen opmærksomhed, men hellere brugte hans timer til forberedelse i de andre fag, uden at han tilsyneladende lagde mærke til det. Også han fik 100 rigsdaler om året for sit arbejde.

Da professor Zinck tog sin afsked i 1811, blev en af hans elever, Rasmus Andersen, hans efterfølger, og han underviste til 1851. Udover lærergerningen var han travlt beskæftiget med nodeskrivning, da seminariets bestand af musikalien var i en ynkelig forfatning. Efter kenderes udsagn løste han denne opgave på fortrinlig vis. Sang og musik »til Elevernes Forfriskning« har altid spillet en betydelig rolle på Jonstrup, og Saxtorph gik helt og varmhjertet ind for dette fag. Derfor er det lidt af et mysterium, hvordan det kunne komme til den berygtede skandale, da seminariekoret ved biskop Balles begravelse 1816 i Frue Kirke sang så gudsjammerligt falsk, at sangen måtte afbrydes, og seminaristerne blev regulært til grin. Det var i øvrigt ved samme lejlighed, at to af de medvirkende gejstlige gerådede i et bravt skænderi! Der har virkelig været noget at snakke om bagefter i de københavnske hjem.

Det er næsten ikke til at fatte, at Saxtorph – foruden at han som forstander med ansvar for undervisning, økonomi og disciplin skulle bygge et nyt seminarium op – også havde energi nok til at kaste sig over andre store opgaver. Han var fra 1807 medlem af den store skolekommission og havde der syslet med tanken om en læreruddannelse for købstadsskolerne. Nu i 1813-14 gik kommissionen ind i en drøftelse heraf, hvor Saxtorph kom til at spille en fremtrædende rolle. Det var et af ham tidligere affattet forslag, der blev lagt til grund for kommissionens indstilling. Ifølge denne skulle uddannelsen – naturligvis! – foregå på Jonstrup, idet nogle af de dygtigste dimittender skulle forblive på seminariet i et fjerde år, hvor de skulle modtage undervisning i en efter datidens skik altfor omfattende fagrække, der sigtede mod erhvervslivet. Dansk stil skulle f.eks. øves med

henblik på handelskorrespondance. Alt dette ville kræve ombygninger på seminariet og forøgede årlige driftsudgifter, hvilket ikke var heldigt i betragtning af, at staten i 1813 var gået fallit, og at Norge gik tabt i 1814. Det er derfor ikke mærkeligt, at kongens resolution af 16. juni 1815 lød på, at sagen skulle udsættes indtil videre. Som en slags plaster på såret fik Jonstrup lov til at indkøbe nogle jordlodder til brug for lærerne, altså en form for lønforhøjelse, og det fik ordnet sin økonomi derved, at dets udgifter fra 1816 skulle afholdes af seminariefonden. En del af denne fonds indtægter stammede fra en skat på præstelønninger, og det skulle jo ikke gøre velærværdighederne mildere stemt over for seminariet og de unge lærere, der var udgået fra det.

Saxtorph gik imidlertid ufortrødent i gang med sin næste store opgave, der skulle blive hans sidste i seminarieverdenen. Danske Kancelli foranstaltede i 1816 en opgørelse over de resultater, der var opnået i læreruddannelsen i de 25 år, der var gået, siden Blaagaard begyndte undervisningen i 1791. Det kunne konstatere, at der var uddannet 882 lærere, hvilket efter kancelliets opfattelse ville kunne dække behovet mange år ud i fremtiden. Da sparekniven i 1820'erne under den store landbrugskrise blev skærpet, blev denne konstatering en tikkende bombe under seminarierne. Kancelliet fik under arbejdet hermed også en klar opfattelse af, at en ensartet læreruddannelse var stærkt tiltrængt i den blandede skare af meget forskellige seminarier.

Det opfordrede derfor de tre seminarieforstandere med den største anciennitet: P.O. Boisen fra Vesterborg, Eiler Hammond fra Brøndbyvester og Saxtorph fra Jonstrup til at udarbejde et landsdækkende reglement. Her stod altså to sympatisører for præstegårdsseminariernes undervisning over for Jonstrups mere »videnskabsprægede« uddannelse, men det opvejedes af, at det var Saxtorph, der trak det store læs i arbejdet. Derfor blev seminariereglementet af 10. februar 1818 et kompromis mellem de to opfattelser:

Uddrag af seminariereglementet 1818

- § 2. Ved Undervisningen i alle Seminarier bør i Særdeleshed sigtes til, at Seminaristen lærer det, han efter sin Bestemmelse behøver at vide, grundigt og practisk, at hans Tænkraft skiærpes, og at han medbringer fra Institutet levende Interesse for alt, hvad han som Skolelærer bør vide, samt Lyst og Evne til at uddanne sig videre i sit Fag.

§ 3. Der bør ligeledes ved alle Seminarier drages Omsorg for, at Seminaristen med Hensyn til Levemaade og Klædedragt vennes til Tarvelighed, saa at han fra Seminariet medbringer usvækket Sands for denne Dyd og ikke har saadanne Fornødenheder, der maatte overstige hans tilkommende Kaar og mueligen fjerne ham for langt bort fra den Kreds, i hvilken han som Ungdomslærer har at virke.

I fagrækken blev der imidlertid indbygget så meget stof, at den praksis, der var udarbejdet på Jonstrup siden 1809, efterhånden blev normgivende også for de andre institutioner. Principielt skulle læreren ikke skille sig ud fra sognets andre beboere, men havde han annammet det faglige stof og en faglig tænkemåde, ville han alligevel hæve sig op over deres niveau uden dog at nå op til sognepræstens. Der blev hermed skabt en kløft mellem lærerens materielle kår og hans åndelige stode, der kunne give ham frustrationer og splittelse, hvis han ikke formåede at hævde sig i kraft af sin personlighed.

Ifølge reglementet skulle der undervises 42 timer om ugen fordelt således: Religion 7, Modersmålet 6, Naturkyndighed 5, Matematik 6, Historie og Geografi 3, Musik 5, Undervisnings- og Opdragelseslære 5, Gymnastik 3, Landhusholdning og Håndarbejde 2. Timer i Tegning skulle ligge uden for skemaet. Eleverne skulle ved optagelsen være mellem 18 og 23 år gamle. De, der boede nærmest et seminarium, skulle møde der til optagelsesprøve, de andre skulle til en prøve hos amtsprovsten.

Det var et gavnligt stykke reform- og reguleringsarbejde, der var blevet udført. Reglementet blev, naturligvis med fortløbende justeringer efterhånden som tiden skred frem, grundlaget for den danske læreruddannelse, som skolehistorikeren Joakim Larsen, der selv var udgået fra Jonstrup, har karakteriseret som den væsentligste frugt af den store skolekommissions arbejde. Da reglementet udkom, var skolekommissionen allerede gået fra hinanden; dens sidste sag handlede i øvrigt om Jonstrups økonomiske forhold.

Da Saxtorph havde så nære kontakter til de styrende myndigheder, har han ikke kunnet undgå at bemærke de tanker, der på denne tid kom frem om behovet – eller rettere sagt det manglende behov – for seminarieuddannede lærere. Et par provster foreslog således, at lærere for fremtiden kunne uddannes af præsterne, hvorved seminarierne kunne nedlægges og staten spare penge. Sådanne ideer måtte være sød musik i Frederik VI's ører, og selv om der endnu skulle gå nogle år, før sparekniven for alvor blev brugt, har Saxtorph som den praktiske mand han var, læst skriften på væggen. Han forlod Jonstrup i 1819 for at blive rektor for Odense Katedralskole,

hvor han virkede til 1843. Han døde 1850. Saxtorph må siges at være en betydningfuld skikkelse ikke blot i Jonstrups, men også i den danske læreruddannelses historie.

En seminarists dagligdag

Det er ofte lettere at skildre en institutions ydre rammer end at fange det liv, der udspiller sig inden for disse rammer. Arkivstoffet tillader os normalt kun at se det i enkelte glimt, der kan være løsrevet fra helheden. For Jonstrups vedkommende har vi en række erindringer, der – subjektive og tilbageskuende som de er – dog kan give os et billede af det liv, der mødte det håbefulde, unge menneske, når han kom inden for døren i den gamle klædefabrik i de skønne naturomgivelser. Hans tilværelse ville blive styret af et næsten militært reglement, der gav stramme regler for hans dagligdag fra om morgenen kl. 6 til sengetid kl. 23. På Jonstrup skulle alt gå som efter en snor, rutinemæssigt næsten indtil det bevidstløse, men alligevel hører vi gang efter gang i erindringerne, at de tre seminarieår var en tid, der prægede sig i sindet på godt og ondt, men absolut mest på godt.

Fra Saxtorphs sidste år på Jonstrup har vi bevaret et enestående kig ind i seminariets hverdag. Den 1. juli 1817 stod unge Christen Olsen, søn af en landsbyhåndværker i Neiede ved Arresø, og bankede på seminariets hoveddør. Han var iført en blå vadmels frakke og bukser af samme slags, en grøn jagttrøje og en hvergarns vest, altsammen syet af landsbyens skrædder, fedtlæder støvler og en sort uldhat. Med sig havde han en underdyne, en overdyne, en hovedpude, to lagner, nogle blålærreds skjorter og et par tøfler.

Dagen efter blev de nye elever kaldt til møde, hvor en af opsynsmændene læste reglementet op for dem, og så sang de alle, mens de gav hinanden hånden:

»Enige Brødre, det ville vi være,
bundne ved Slægtskabs og Broderskabs Baand,
een er vor Konge og een er vor Ære,
derpaa vi give hverandre vor Haand.
Ære sin Øvrighed, elske sin Lige,
trofast mod Konge, mod Land og mod Mø,
saa tænker Alle, og før skal vi svige,
før skal vi døe!«

Denne velkomst og disse linjer af Thomas Thaarup, der rummer så megen sand borgerdyd, gjorde et dybt indtryk på unge Christen fra Neiede. Det gjorde bespisningen også! Maden var rigelig, ingen behøvede at gå sulten eller tørstig fra bordet, men »der hvilede et uhyggeligt Griseri over det hele«. Øllet smagte som »Brækvand«, og i mælken lå der ofte store orme, biller og lystumper. Øllebrødet var dækket af et lag harsk smør, som var blevet skrabet af det levnede smørrebrød, og i ragouten kunne man finde en karklud eller en hårtot. Om sommeren var kød og flæsk ofte fordærvet. Når man tager datidens beskedne krav til hygiejne med i betragtning, kan man fatte, hvor svinsk denne bespisning har været ordnet. Da Wegener blev forstander, bedredes situationen noget, fordi han af og til uanmeldt kom til stede og smagte på maden. I hele den første halvdel af 19. århundrede var det dynastiet Greiersen, der var økonomer på Jonstrup: først kobbersmed H.C. Greiersen, dernæst hans enke Marie, under hvem griseriet var særlig ondartet, og til sidst sønnen J.P. Greiersen, der altid lå i krig med eleverne på grund af sin hovne optræden over for dem. Først da Jens R. Gehl, der selv var uddannet på Jonstrup, i 1858 overtog økonomien, blev situationen bedre, men helt godt blev det aldrig.

Christen Olsen skildrer sine lærere som humane mænd, der behandlede eleverne med agtelse og velvilje og af og til indbød dem til små sammenkomster. Saxtorph og musiklæreren samt nogle musikalske elever gav ugentlige koncerter, og eleverne kunne opføre små teaterstykker, ligesom der hver den 14. marts var et bal med gæster udefra. Han satte Wegener højest af sine lærere, og pudsigt nok karakteriserer han Saxtorph som en hjertensgod, men svag mand, der ikke var »populair« nok til at undervise ved et skolelærerseminarium! Desværre fortæller Christen ikke noget om undervisningens form og indhold, men han nævner dog, at der kunne være disciplinære vanskeligheder hos nogle af lærerne.

Kort efter, at Christen havde forladt Jonstrup med en smuk eksamen, gjorde eleverne oprør mod, at de skulle passe lærernes haver og besørge posten til og fra seminariet. Danske Kancelli forlangte tre af lederne for denne opsætsighed bortvist og udtrykte sin forbavelse over forholdene på Jonstrup, siden det kunne komme så vidt, uden at nogen havde grebet ind med en fast hånd. Wegener var imidlertid ikke manden med den faste hånd, og seminariets lærere gik i forbøn for eleverne, der efter kortere tids forløb slap for denne tjeneste, som de anså for ydmygende for vordende lærere. Tyende var de ikke længere!

Om efteråret, når høsten var overstået, gik seminaristerne i krig en gang om ugen, idet de blev inddelt i to hære, der skød løs på hinanden med løst krudt, skræmte fårene fra sans og samling og stjal æbler fra bøndernes ha-

ver, alt til stor moro for dem selv og til besvær for bønderne, der vrissede: »Pas paa Faarene, for nu skal Seminaristerne ud at lege.« Kravene om underholdning var jo ikke store dengang, og den nøjsomme Christen kunne slutte sin beretning med disse ord: »Med vemodblandet Glæde forlod jeg det Sted, hvor jeg havde lært saa meget Godt og nydt saa mange Fornøielser.«

Uvejr trækker op

Mens jonstrupperne sled i det med stile og regneopgaver, gik læreruddannelsen ind i en farlig periode. En væsentlig årsag hertil var pengemangel. Frederik VI udtalte de berømte ord: »Nu ville vi alle spare«, og et nærliggende sparemål var seminarierne, fordi der var et stort underskud i seminariefonden, og fordi adskillige notabiliteter fremkom med den påstand, at alle – eller dog de fleste – seminarier nemt kunne undværes, fordi sognepræsterne kunne overtage undervisningen. Statens udgifter til seminarierne var i 1821 10.930 rigsdaler, heraf alene til Jonstrup ca. 5000. Hver elev på Jonstrup kostede omkring 100 rigsdaler, mens udgiften pr. elev på de fleste andre seminarier var væsentlig lavere. Det kunne derfor nemt tænkes, at Jonstrup i særlig grad ville være i farezonen. Danske Kancelli fik af kongen ordre til at undersøge, om ikke alle seminarier kunne undværes. Der indkom mange svar på kancelliets rundspørge til forskellige myndigheder, og også i offentligheden blev sagen ivrigt debatteret af både tilhængere og modstandere.

Danske Kancelli valgte en mellemvej. Man ville bevare fire seminarier og nedsætte lærerlønnen på Jonstrup. Folk, der var privat forberedt, skulle kunne tage eksamen fra et seminarium mod at betale for det, uddannelsen behøvede ikke nødvendigvis at være treårig (det blev den på Jonstrup, men toårig på de andre), undervisningen skulle indskrænkes ved, at en række fag ikke skulle optræde selvstændigt på skemaet. Til gengæld skulle der aflægges prøve i den indbyrdes undervisning, og den herved opnåede karakter fik tillagt den betydning, at den samlede hovedkarakter ikke måtte være højere end karakteren for den indbyrdes undervisning. Kancelliet var udmærket godt klar over, at den indbyrdes undervisning havde allerhøjeste bevågenhed på grund af dens militære karakter og de lave omkostninger. Efter dette system skulle een lærer kunne undervise op til 1000 elever, en ønskedrøm i en tid, hvor landets absolutte hovederhverv vandede sig under en af de værste landbrugskriser i nyere tid.

Jonstrup reddede livet sammen med Skaarup, Snedsted og Lyngby; de andre seminarier standsede deres virksomhed i den følgende tid. Kun Boi-

*Forstander
Jens Ernst
Wegener.*

sens Vesterborg fik lov til at fortsætte, så længe han levede, og lukkedes først 1832.

De fire overlevende seminarier måtte nu arbejde under en studieordning, der gjorde undervisningen mere entydigt rettet imod, at de skulle producere lærere, der kun var egnede til at undervise i skolens fag, men som ikke gjorde dem til det, en senere tid ville kalde »hele« mennesker. Det dannelsesmæssige måtte vige for det uddannelsesmæssige, da den indbyrdes undervisnings rent tekniske skoleridt næppe kunne virke inspirerende på ret mange.

Cand.theol. Jens Ernst Wegener (1781-1846), der i 1819 havde efterfulgt Saxtorph som forstander, interesserede sig imidlertid levende for denne form for undervisning og fik allerede i 1824 tilladelse til at anvende den i øvelsesskolen, ligesom han også udvirkede, at der kom en instruktør i dens metodik ud til Jonstrup fra den såkaldte normalskole i København. Det blev H.J. Wille, der senere fik samme opgave ved de andre seminarier. Dimittenderne fra Jonstrup fik endvidere tilladelse til at komme på et betalt kursus i dette fag på normalskolen. I 1826 bifaldt cancelliet, at seminariets lille øvelsesskole blev ophævet, og at praktikken overførtes til den

Lars Augustsen

Fød den 24de August 1809 i Østtrøp, Hjørring. har som Seminarist opholdt sig og modtaget Underviisning paa det Kongelige Skolelærer-Seminarium paa Joenstrup fra 1ste Juli 1827 til 1ste Juli 1829, og selv underviist i den med Seminariet forbundne Skole fra April 1828 til April 1829

Under sit Ophold har han udviist et *meget godt* *Serhold,*
samt været Opsynsmand.

Hans Kundskaber og Færdigheder ere prøvede paa den, i det allernaadigst approberede Reglement for samtlige Skolelærer-Seminariet af 10de Februar 1818, befalede Maade, hvilke Prøver han har udført saaledes, at ham af Seminariets høie Direction er tilkjendt Hovedkarakteren:

meget duielig

til at forestaae et Skolelærerembede.

*Man kan meget godt forestaae
Sang i Kirken.*

I Følge Ovenstaaende, samt i Overeenstemmelse med Seminariet-Reglementets §. 54, meddeles herved

Seminaristen *Lars Augustsen*
denne Dimissionsattest, med Anbefaling til Enhver, der kan give ham Leilighed til at virke i det Fag, hvortil han nu, efter Anordningen for Almueskolevæsenet af 29de Julii 1814, har skaffet sig Adgang.

Det Kongelige Skolelærer-Seminarium paa Joenstrup,
den 30de Juli 1829

Hans Wegener
Seminariets Forstander

Anmerk.

Anmærkning.

De specielle Karakterer:

For Religionslære	m.g.	For Historie	m.g.
— Bibeltkundskab	m.g.	— Geographie	m.g.
— Katekisation	m.g.	— Tavlerægning	m.g.
— Methodelære ialmind.	m.g.	— Hovedregning	m.g.
— Duelighed til indb. Underv.	m.g.	— Choraler paa Violin	m.g. +
— Læsning	m.g.	— Sang	m.g. +
— Dansk Grammatik	m.g.	— Orgelspil	
— Dansk Stil og Retskrivning	m.g.	— Gymnastik	m.g.

*for Prædicator:
Wegeners.*

større Måløv skole, hvor den indbyrdes undervisning bedre kunne udfolde sig. Danske Kancelli kunne kun være tilfreds med Wegeners initiativer og iver på dette felt.

Bestemmelserne fra 1824 gav som nævnt privat forberedte ret til at indstille sig til afgangseksamen ved et seminarium. Der var åbenbart mange, der fandt denne genvej til en lærereksamen tiltalende. På Jonstrup begyndte det at strømme ind med ansøgninger herom, hvilket gjorde det daglige arbejde mere besværligt, thi alle disse privatister skulle først op til en prøveeksamen, inden de kunne komme frem til den endelige eksamen. Om disse spørgsmål, om den almindelige optagelse på seminariet og om tildeeling af fripladser udspandt der sig en livlig, til tider næsten daglig, korrespondance med Danske Kancelli, der ofte udviste en ikke ringe smidighed i fortolkningen af de mange regler desangående. Kongen kunne af og til gribe ind, når en af Allehøjstsammes militære underordnede gerne ville på et seminarium, men det skete nu ikke særlig ofte. Korrespondancen viser i øvrigt, at Jonstrups forstander ikke havde lov til at afgøre ret meget på egen hånd. Det var så afgjort Danske Kancelli, der styrede Jonstrup, selv når det gjaldt småting. Blandt kancelliets afgørelser kan nævnes, at det i 1826 tillod, at et medlem af den reformerte kirke kunne optages som elev på Jonstrup, hvis han først ville gå til alters i en luthersk kirke og dermed markere sig som hørende til denne. Et godt vidnesbyrd om den nære tilknytning mellem kirke, læreruddannelse og almueskole. I 1833 bestemte kancelliet, at en bortvisning fra et af seminarierne, i dette tilfælde Jonstrup, skulle afskære vedkommende fra at søge optagelse på de tre andre. Bort-

visninger var ellers ikke hyppigt forekommende på Jonstrup, hvilket formentlig hang sammen med, at man kunne ordne sagen inden for murene, men engang i 1824 havde dette i hvert tilfælde ikke været muligt, fordi den pågældende elev for anden gang var blevet fundet liggende døddrukken ude på landevejen!

Wegener, der var en flittig forfatter af bl.a. bøger om kateketik, omtales som en stille, venlig og alvorlig mand. Han viste sig også som et humant tænkende menneske, da han i 1836 noterede om en ansøger fra den dansk-vestindiske ø Skt. Croix, at en anden hudfarve end de øvrige seminaristers ikke burde være til hinder for hans optagelse. Det ses da også, at en H.M.F. Sylva fra Christiansstad på Skt. Croix blev optaget det år, og at han året efter fik eksamen med karakteren »duelig«, hvorefter han vistnok rejste tilbage til Vestindien.

Wegener var ikke nogen stærk ledertype, han led af et tiltagende tungsind, der til sidst blev en slags sindssyge, som dog bedredes efter hans afsked. Hans forstandertid var ikke let. Han måtte kæmpe dels mod den forringelse af læreruddannelsen, der var en følge af bestemmelserne fra 1824, dels mod den tyngende sparepolitik, der var karakteristisk for 1820'erne og 1830'erne. Et typisk eksempel herpå er det svar, han fik fra Danske Kancelli, da han i 1836 ville afholde en højtidelighed på seminariet i anledning af reformationsjubilæet. Jo, sagde kancelliet, det måtte han da gerne, men det måtte ikke koste noget som helst! Det var toner, der ikke er ukendte i dag. Og først da seminariets gamle vognskur, tørve- og brændehus i 1837 var fuldstændig faldefærdige, fik han lov til at lade opføre en grundmuret bygning dertil på seminariets østlige side. Mens Wegeners svagelighed tog til, stod hans afløser parat til at tage over. Kancelliet bifaldt 29. maj 1838, at Wegener på grund af sygdom fritoges for al undervisning og for alle ledelsesopgaver undtagen de økonomiske, og at andenlærer Jens Jensen overtog hans arbejde.

Jonstrup under Jens Jensen

Med Jens Jensens endelige overtagelse af forstanderembedet d. 1. januar 1839 begyndte en betydningsfuld epoke i Jonstrups historie. Han blev født 1796 i Særslev ved Kalundborg som søn af en hjulmand, optoges 1814 på Jonstrup, fik eksamen herfra i 1817 med karakteren »Udmærket duelig«, tog senere studentereksamen og kæmpede sig i yderste fattigdom frem til teologisk embedseksamen i 1826. Straks derefter blev han andenlærer på sit gamle seminarium. Som forstander lønnedes han med 1240 rigsdaler sølv, fribolig og brugen af have og en ganske stor jordlod. Det var i pagt med tidens ånd, at andenlæreren, der dog også var teolog, samtidig måtte

*Forstander
Jens Jensen.*

nøjes med 440 rigsdaler, fribolig, have og en mindre jordlod. Forskellen mellem over- og underordnede skulle være til at tage og føle på!

Den kendte botaniker Hans Mortensen, der var lærer på Jonstrup i de 40 år fra 1856-96, og som selv var udgået derfra i 1843, huskede Jonstrup i begyndelsen af 1840'erne som forfaldent, hæsligt, elendigt og smudsigt. Sovesalene var kolde, fugtige og usunde. I betragtning af Mortensens store veneration for seminariet kan man ikke drage denne vurdering i tvivl. Det blev nu Jensens opgave at rette institutionen op, og hertil medbragte han velegnede egenskaber. Han var uhyre flittig og et ordensmenneske, der fik alt til at gå med præcision, noget som hans overordnede både i den for Jonstrup nyindrettede direktion og i Danske Kancelli (senere ministeriet) satte overordentlig stor pris på. Det viste man ved først at gøre ham til titulær professor og senere ved at tildele ham den fornemme titel af etatsråd.

Han krævede meget arbejde af sig selv, han udgav således gennem en årrække et pædagogisk tidsskrift, hvor han selv skrev størstedelen af indholdet, og derfor kunne han stille store krav til andre, heriblandt ikke mindst til eleverne. Nogen inspirerende underviser har han næppe været, forstået på den måde, at de store visioner og den åndelige bevægelighed over for strømningerne i tiden ikke var Jensens stærke side. Det åndelige og religiøse stude, han stod på i de yngre år, holdt han fast ved i resten af sit liv. Lidt maliciøst kan man sige, at det eneste excentriske ved Jensen var, at hans kone af italiensk afstamning hed Francisca Lagerte Lucia Comestabili!

Manglede han end liv og varme i sin omgang med eleverne, lærte han dem til gengæld flid, alvor, redelighed og respekt for lærergerningen, og det var ingen dårlig ballast at have med ud i livet. En sådan stiv, retlinet og dominerende personlighed måtte naturligt fremkalde reaktioner fra omgivelserne, men det viser sig, at de fleste, der har udtalt sig om ham, har været ganske positive uden at tabe hans fejl af syne. Hans Rasmussen (elev 1848-51) er overordentlig anerkendende. Den kendte skolemand, professor N.A. Larsen fortæller, at hans far, dimitteret 1849, havde et billede af Jens Jensen hængende på væggen i sin stue, og at han ofte citerede ham. Skolehistorikernes nestor Joakim Larsen, dimitteret 1865, anerkender og respekterer Jensen, men savner hos ham humor og varme; bortset fra en stærk nationalfølelse gik tidens åndelige rørelser stort set forbi ham. Revyforfatteren Erik Bøgh, dimitteret 1841, gav i sine erindringer et ganske sympatisk billede af forstanderen, idet han, den ferme versesmed, dog morede sig over Jensens forsøg udi poesien ved seminariets jubilæum i 1841:

»Vidskabs Venner, Lysets Præst
Aandens Offer bringe,
Hiertets Guld paa Lysets Fest,
Tak paa Tankens Vinge.
Visdom førte os ved Raad,
Kærlighed gav Glæde.
Vise Fædres Jubeldaad
Hiertetoner kvæde.«

Nogenlunde ligeså vanskelig tilgængeligt som moderne digtning!

En enlig røst hævdede sig i 1894 mod disse i almindelighed anerkendende stemmer. Den tilhørte forfatteren Anton Nielsen, dimitteret 1848, der i sit tilbageblik rettede et nærmest hadefuldt angreb mod Jensen og Jensens Jonstrup. Han fandt undervisningen kedelig, uforståelig og inkompetent, bespisningen så elendig, at der kom oprør blandt eleverne, og forholdene i det hele taget primitive. Jensen nærede han nærmest afsky for: denne lille mand med de grønne, stikkende øjne, rationalist og bussemand! Anton Nielsen forlod seminariet med en nydelig eksamen, og det er vanskeligt at forklare den personlige baggrund for denne negative indstilling. Måske var det den senere grundtvigianske højskolemand, der så tilbage? En af Niensens samtidige på Jonstrup, overlærer Christian Boberg, rettede i den anledning et skarpt angreb på ham og tog varmt Jensen og Jonstrup i forsvaret. Det sete afhænger af øjnene, der ser!

Kort tid efter at Jens Jensen var tiltrådt som forstander, skete der en ændring i seminariets øverste styrelse, idet der blev indsat en direktion bestående af stiftamtmanden, Sjællands biskop og provsten for Smørum og Sokkelund herreder. Hidtil havde Jonstrup henhørt direkte under Danske Kancelli. Jensen var rigtig godt utilfreds med denne nyordning, fordi direktionen ikke fik myndighed til at afgøre en lang række praktiske og lokale spørgsmål. Det var tydeligt, at Danske Kancelli ikke ønskede at slippe tøjlerne, og derfor blev direktionen et omsvøbsdepartement, et ekspeditionskontor hvorigennem forbindelsen mellem forstander og kancelli gik.

Ved plakaten af 19. oktober 1824 var naturvidenskab (fire år efter H.C. Ørsteds epokegørende opdagelse af elektromagnetismen!), matematik, verdenshistorie og tegning gledet ud til fordel for »et saa mærkeligt Fag som – indbyrdes Underviisning i dens hele Længde og Brede og Fylde« (Jens Jensen). På Jonstrup havde man prøvet at bøde lidt på denne mangel ved at flette emner fra de manglende fag ind i undervisningen i de bestående fag, men det var klart utilfredsstillende. Derfor fik Jensen i samarbejde med sin direktion kancelliet til i 1844 at gå med til, at der blev brugt ti-

mer på naturvidenskaberne, aritmetik, geometri, tegning og tysk, men ikke verdenshistorie. De nye fag måtte ikke få indflydelse på hovedkarakteren ved afgangseksamen, og de måtte ikke koste noget i lærerløn. Timerne skulle læses af lærerne uden ekstra vederlag, d.v.s. at cand.theol.'erne nu skulle undervise i naturvidenskab og geometri/aritmetik, så niveauet har nok ikke været imponerende. Kancelliet benyttede lejligheden til at indskærpe, at det »er Religionskundskab, Modersmaal, Skrivning og Regning samt Øvelse i at undervise, hvorpaa det ved Seminaristernes Dannelse fornemmelig kommer an.« Allerede året efter udtalte Danske Kancelli sin tilfredshed med seminariets virksomhed og med lærernes arbejde, sådan som det havde vist sig ved sidst afholdte eksamen.

De nye fag gjorde jo ikke fagtrængslen på skemaet mindre. Sognepræsten i Ballerup, H.J. Giessing, udgav 1849 et meget besindigt skrift om almueskolevæsenet i Danmark. Heri vendte han sig mod de mange fag på Jonstrup, som han fandt var et Vielwisserei, som var unødvendigt i skolen, hvor man burde koncentrere sig om læsning, kristendom, regning, sang og gymnastik. Jens Jensen var ikke enig med ham. Ved en senere lejlighed udtalte han, at ethvert fag, hvori seminaristen får undervisning, er et væsentligt led i rækken af dannende elementer og yder sit bidrag til den sum af indsigter, kræfter og færdigheder, som han som lærer skal være i besiddelse af. Sjællands biskop J.P. Mynster, der havde været medlem af Jonstrups direktion, udtalte 1850 i et brev til en anden højjærværdighed, at Jonstrups lærere kunne roses, fordi de var »arbejdssomme, redelige Mænd« i en møjsommelig tjeneste, og de fortjente ikke den kritik, der blev rettet mod dem. Dog forekom det biskoppen, at de stoppede mere ind i seminaristernes hoveder, end disse kunne fordøje!

Jens Jensens iver efter at udvide fagrækken forekommer lidt ejendommeligt, når man i hans pædagogiske tidsskrift kan læse hans mange næsten injurierende udtalelser om dem, der søgte optagelse på Jonstrup: de var slet forberedt og middelmådigt begavede, ja de kunne dårlig nok læse og skrive! Hvis dette står til troende, må man undre sig over, at en så erfaren skolemand kunne regne med at få et godt udbytte ud af at dyanke flere fag på dem.

Det kan være vanskeligt at få et indblik i, hvordan den daglige undervisning foregik på Jonstrup i denne tid. Vi kan danne os et indtryk af lærerne, eleverne og lokalerne, men den pædagogiske proces i klasseværelserne er næsten ikke omtalt. Jensen har i sit tidsskrift givet nogle oplysninger om, hvordan han selv underviste. De efterlader indtrykket af en meget stærkt lærerstyret og tekstkoncentreret undervisning, idet han holder foredrag over og stiller spørgsmål til dagens tekst. Derefter kan eleverne kritisere

hinandens besvarelser af spørgsmålene. Der er tydeligt tale om en indlæring af et ganske bestemt pensum uden større mulighed for selvstændigt eleverarbejde. Jensen hævder, at sådan underviste de andre lærere også.

Den treårige uddannelse var delt i to afsnit: de første to år gik med indlæring af det stof, der ville blive krævet til eksamen. Det sidste år skulle bruges til selvstændig tilegnelse, repetition og til øvelser i at anvende stoffet i skolen. Hvad der så ligger i udtrykket »selvstændig tilegnelse«, kan man nok have sine tvivl om, dertil er der for meget, der tyder på, at hele undervisningsforløbet var præget af tanken om den afsluttende eksamen.

Det var dette indtryk, forfatteren Zakarias Nielsen (elev 1860- 63) fik med sig, da han forlod seminariet, som han i øvrigt mindedes med glæde. Lærerne var dygtige og energiske, men deres hovedopgave var at pumpe kundskaber ind i elevernes hoveder. Kun Johannes Clausen, den senere biskop i Århus, samlede om vinteren en kreds af elever til bibelmøde i sit hjem, hvilket Jensen var noget utilfreds med, men ellers siger Nielsen ikke noget om samkvem mellem lærere og elever, og han hævder, at Jonstrup ikke var kendt for noget særlig vågent åndsliv. Digterpræsten Chr. Hostrup, der fra 1862 var slotspræst i Hillerød, udtalte i sine erindringer, at den åndløshed, der efter hans mening prægede befolkningen i Nordsjælland, skyldtes de mange åndløse lærere fra Jonstrup, der befolkede skolehusene i denne egn! Biskop J.P. Mynster udtrykte sig noget mere diplomatisk, da han skrev, at han på sine visitatsrejser havde mødt en mængde lærere, der var udgået fra Jonstrup, og han fandt, at der var temmelig mange af dem, der stadig var stærkt præget af det seminarium, der havde uddannet dem.

Når Jens Jensen gang på gang klagede over den ringe søgning til seminariet, selv om behovet for nye lærere stadig øgedes på grund af væksten i befolkningstallet, fandt han forklaringen i tre omstændigheder: lærernes lave løn, lærerstandens ringe anseelse og de forvirrede forhold omkring kaldsretten til embederne. Derimod ser det ikke ud til, at han har forstået, at Jonstrup omkring midten af århundredet var ved at sakke agterud i konkurrencen med de andre seminarier. Skaarup seminarium var inde i en opgangstid med mange elever. Jelling var blevet oprettet i 1841 og tiltrak elever fra Sydjylland og Slesvig. I Snedsted, det senere Ranum, virkede forstander Ludvig Christian Müller, der vakte stor opmærksomhed ved sin levende forkyndelse, og i Lyngby på Djursland var forstander F. Nielsen kendt for sit arbejde for en skolereform og for sin deltagelse i lærermøder ude i landet. Jens Jensen brød sig afgjort ikke om disse »friere Ideer fra Vesten« og tænkte ikke på at ændre noget i den tilvante læreruddannelse på Jonstrup.

Derimod var forstanderen ikke så stivsinnet på andre punkter. Han tilsluttede sig varmt tanken, som i øvrigt aldrig blev til noget, om at åbne seminariet for andre end vordende lærere, så det kunne blive en slags højere bondeskole, der skulle udfylde tomrummet mellem almueskolen og højskolen. Muligvis har han i den forbindelse også skelet lidt til det lave antal ansøgere til seminariet, og det kan man jo ikke fortænke ham i.

Bemærkelsesværdigt er det, at Jensen offentligt i sit tidsskrift 1849 plæderede for at flytte Jonstrup til Roskilde. Han fandt, at det ville kunne gøres ret billigt, og at det ville indebære fordele for såvel lærere som elever. Jonstrup lå efter hans mening for ensomt til, at der kunne skabes et studiemiljø, og eleverne trængte til omgang med andre mennesker. I en lille provinsby med en latinskole ville seminariet kunne trække på lærerkræfter i særlige anliggender, uden at eleverne ville blive udsat for den store bys fristelser. Pastor Giessing i Ballerup billigede tanken og tilføjede, at seminariets forstander også kunne påtage sig funktionen som byens skoleinspektør. Der kom dog intet ud af ideen, og så vidt det kan ses, vendte Jensen ikke senere tilbage til den. Dette kan nok hænge sammen med, at læreruddannelsen sidst i 1850'erne undergik en række forandringer og fornyelser, der satte deres præg på seminarierne.

Reformerne 1857

Efter flere års debat om seminarierne, hvorunder synspunkterne strakte sig lige fra en udvidelse af disse til en nedlæggelse af dem, udkom i 1857 henholdsvis en lov og en bekendtgørelse om læreruddannelsen, der rummede adskillige nyheder. Ved siden af den normale afgangseksamen på seminarierne kunne der nu afholdes eksamen flere steder, hvor seminarielærere hverken måtte eksaminere eller censurere. Seminarierne åbnedes desuden for unge, der i stedet for lærergerningen blot ønskede en almen dannelse. Fagrækken blev nu: Religionskundskab. Boglæsning, dansk sproglære og litteraturkundskab. Skriftlig udarbejdelse i dansk. Regning. Skrivning. Historie, især Danmarks. Geografi, især Danmarks. Matematik. Naturhistorie og naturlære. Opdragelses- og undervisningslære. Sang. Musik. Tegning. Gymnastik. Praktisk færdighed.

Denne lov, der året efter kompletteredes med en lønningslov, der var ganske fordelagtig for lærerne, fik stor betydning for Jonstrup. Da elevtallet sattes op fra 50 til 70, måtte faciliteterne forbedres. Nye bygninger og nye lærere var tiltrængt, og seminariet fik begge dele. Et nyt toetages hus rejste sig nord for hovedbygningen. Det rummede gymnastiksal, lærerboliger og en sovesal til 20 elever. Bevillingen hertil lød på 19.000 rigsdaler, og

Jonstrup.

Jonstrup Seminarium, tegnet af Niels Aagaard Lützen ca. 1850. – Mindestuen på Jonstrup Seminarium.

dette betød, at der nu kunne undervises i gymnastik hele året. Tidligere var det foregået udendørs, og i tilfælde af dårligt vejr havde man af og til måttet ty til elevernes spisestue, hvilket både var u hensigtsmæssigt, da møblerne hver gang måtte stables op langs væggen, og uhygiejnisk på grund af det støv, der rejste sig fra gulvet. Den gamle hovedbygning gennemgik en omfattende istandsættelse, og dens indre ombyggedes i stor stil, således at stueetagen for fremtiden skulle benyttes til undervisning og spisesal, mens tre sovesale, et vaskerum og en lærerbolig indrettedes på første sal. Økonomens køkken blev udvidet og forbedret, og nyt inventar til lokalerne blev anskaffet. Som et kuriosum kan det nævnes, at der i 1859 blev anskaffet petroleumslamper til afløsning af de gamle, brandfarlige tællelys. Belysningsmæssigt var det et stort fremskridt, men eleverne opdagede hurtigt, at væge og lampeglasskulle holdes helt rene, hvis man ville undgå en tilsodning af værelset, som næsten ikke var til at fjerne igen. Disse mo-

derne lamper var et lille, beskedent tegn på, at nye tider og ny teknik var ved at trænge frem også på Jonstrup. Dermed var en af de største byggeperioder i det gamle Jonstrups historie gennemført.

Af overordentlig stor betydning for seminariet var det, at det i 1850'erne fik ansat tre lærere, der gennem mere end en menneskealder varetog deres gerning på stedet. Ingen af dem var teologer, hvilket hindrede dem i at søge præsteembeder, som så mange andre Jonstrup-lærere havde gjort. To af dem var uddannet på Jonstrup, og den ene af dem gik endda direkte fra eksamensbordet over til at blive lærer på sit gamle seminarium. Det gav naturligvis stor indlevelse i stedets ånd og traditioner, men kan næppe have opelsket en videre horisont eller en større sum af erfaringer fra det omgivende samfund.

Hans Mortensen (1825-1908) var søn af en fisker og dimitteredes 1845 fra Jonstrup med en fremragende eksamen. Derefter fulgte nogle år med lidt usædvanlige aktiviteter såsom et studium på Polyteknisk Læreanstalt i naturhistorie og en ansættelse som lærer på en landbrugsskole, indtil han i 1856 vendte tilbage til Jonstrup, hvor han underviste i 40 år! Hans Mortensen var en meget kyndig botaniker og blev efterhånden en af landets fineste kendere af den danske flora. Man sagde om ham, at han kendte hver sjælden plantes voksested i Nordsjælland, et kendskab han havde erhvervet sig på sine talløse traveture med den store botaniserkasse på ryggen. I 1872 udgav han skriftet »Nordostsjællands Flora«, han spillede en betydelig rolle i Botanisk Forening, som i 1899 gjorde ham til æresmedlem. Hans søn H. Chr. C. Mortensen var den, der iværksatte og organiserede ringmærkningen af fugle, der er grundlaget for studiet af fuglenes trækruter.

Hans Mortensen gav sig også af med at digte, omend talentet, som det vil ses af det følgende, ikke var af de dybe og originale. Til festen i 1859 i anledning af flytningen til Jonstrup i 1809 skrev han en kantate, hvoraf blot følgende skal citeres:

»Krigsluen raste om Akselhus,
og Borg og Hytte nedsank i Grus,
mens Fjender sig lejred i Støvet.
Og Ødelæggelsen stormede fort;
nu Blaagaards Sønner maa drage bort,
den hjemlige Arne berøvet.

Da vandred de hid til Jonstrups Vang
og bygged i Ly af Skovens Hang
ved Søens blaanende Bølge.

Et halvt Aarhundred svandt hen i Fred;
end stander det Hus paa samme Sted,
mens Slægter paa Slægter følge.«

Kantaten blev sat i musik af seminariets musiklærer Carl Mortensen, der også nåede at skrive musikken til 100-årsjubilæet i 1890.

Carl Mortensen (1832-1893) var lærersøn fra Kerteminde, kom 1849 på Jonstrup, dimitteredes 1851, ansattes straks som lærer i sang, skrivning og tegning, giftede sig i 1853 med Jens Jensens datter Louise Marie. I en år-række var han seminariets inspektør. Han døde på Jonstrup i 1893. Kisten stod i festsalen indtil begravelsen i Ballerup, hvor der af seminariet blev rejst en mindesten. Uafbrudt i 44 år var hans liv således tæt vævet sammen med seminariet. Carl Mortensen skabte i de mange år en musikkultur, der fik stor indflydelse på dagliglivet på Jonstrup. Forfatteren Zakarias Nielsen, der kom til Jonstrup i 1860, og da var en slags landsbyspillemand, skildrer i sine erindringer den betagelse og henrykkelse, der greb ham, da han første gang hørte Mortensen spille violin, det var »Toner der gled som kildrende Strømme ind i Hjertet, fine, smeltende Toner, der kunde faa en til at græde og juble paa een Gang.« Zakarias Nielsen tog del i en kvartet, hvor Mortensen spillede første violin, og han sang i en dobbeltkvartet under Carl Mortensens ledelse, der optrådte ved lørdagsunderholdningerne, der også kunne byde på foredrag og oplæsninger. Mortensen var ikke blot udøvende musiker, han var også komponist og satte musik til adskillige sange, der synges den dag i dag. »Lær mig, o Skov, at visne glad«, »Sov, mit Barn, sov længe«, og »Rosen blusser alt i Danas Have« er vel nogle af de kendteste.

Den sidste i dette berømte trekløver var Jørgen Beyerholm, der var uddannet på Skaarup og siden blev lærer i Flensborg og degn i Fjølde i Slesvig. Han kom til Jonstrup i 1857 og blev efterhånden seminariets mest anerkendte lærer i regning og matematik. Han var især dygtig til den form for hovedregning, der bestod i at kunne gange to cifrede tal med trecifrede. Som sønderjyde var han glødende anti-tysk og betragtede Bismarck nærmest som det store dyr i Johannes' åbenbaring, hvilket han absolut ikke lagde skjul på over for seminaristerne og børnene i øvelsesskolen. Som inspektør var det en af hans opgaver at holde styr på sovesalene, hvor han sov i et indelukke! I 1865 blev dette for familielivet uheldige arrangement ophævet, hvorefter Carl Mortensen overtog inspektørstillingen. I modsætning til de to Mortensen'er markerede Beyerholm sig kun uden for seminariet ved udgivelse af nogle regnebøger og ved medlemskab af Værløse sogneråd. Mange år senere løb Beyerholm ind i en krise, der nær havde kostet

ham stillingen. Seminariets direktion havde fået forelagt rygter om, at han skulle have et »usædeligt« forhold til en separeret kone i nabolaget og indstillede ham til afsked, men ministeriet afviste indstillingen under henvisning til, at både Beyerholm og den pågældende dame havde benægtet forholdet, og at hun i øvrigt havde forladt egnen i mellemtiden. Det var tydeligt, at man befandt sig i den victorianske tidsalder!

Med dette meget kompetente lærerpersonale suppleret med enkelte andre som f.eks. Johannes Clausen, der senere blev biskop i Århus, gik Jonstrup og Jens Jensen ind i det tiår, som Joakim Larsen mange år senere kaldte læreruddannelsens blomstringstid. I 1859 bestemte ministeriet, at gymnastikundervisningen på seminarierne skulle varetages af dertil udkommanderede underofficerer, og i 1861 indrettedes en regulær skydebane på en eng i nærheden af Jonstrup. Krigsministeriet stillede hvert år et antal patroner til rådighed for skydeøvelserne. Geværerne opbevaredes i seminariets rustkammer! Disse i administrativ henseende ganske enkle handlinger gav undertiden anledning til udveksling af højtidelige skrivelser på fra krigsministeriets side ganske højt niveau, der kan vække undren. Havde højtstående officerer virkelig ikke andet at give sig til?

I en stor del af 19. århundrede havde læreruddannelsen dette krigeriske islæt, hvilket ret beset er ganske ejendommeligt. Hvad skulle de vordende lærere dog bruge disse øvelser i riffelskydning til, når de kom ud i de små landsbyskoler? Det hang formentlig sammen med den traditionelle forbindelse mellem gymnastikken og militæret, der var etableret i Frederik VI's tid. Under den senere forfatningskamp mellem Venstre og Højre har Estrups regering måske nogle gange fortrudt, at landsbylærerne ligefrem havde fået øvelser i at skyde med riffel?

Et særegent træk ved Jonstrup i disse år var bestemmelsen om, at elever og lærere, dog undtaget forstanderen og andenlæreren, var forpligtet til at yde assistance ved ildebrand i omegnen og ved snerydning på de offentlige veje. Seminariet havde sin egen brandsprøjte, der blev betjent af eleverne. Adskillige af vore forfattere af Jonstrup-erindringer fortæller, at denne brandmandstjeneste var særdeles populær blandt eleverne. De slap nemlig for undervisning så længe, og med lidt god vilje kunne man gerne mage det sådan, at man først kom hjem efter undervisningens ophør den dag. På de steder, hvor de kom til hjælp med sprøjten, blev der desuden altid sørget godt for dem med både vådt og tørt. Alt i alt en behagelig afveksling i den daglige trummerum. Snerydningen hører man derimod ikke noget om, den havde nok heller ikke de tilsvarende behagelige sider.

Bestemmelserne fra 1857 lagde som nævnt vægt på betydningen af de reale fag, og for de elever, der søgte seminariet for at få en almen uddannel-

se, uden at de ville være lærere, blev der dekretet undervisning i agerdyrkningskemi, landmåling samt tysk eller engelsk. Ministeriet fulgte dette op med en bevilling på 440 rigsdaler til indkøb af fysiske instrumenter, en betydelig sum der næsten svarede til årslønnen for en af de yngre seminarielærere. I forbindelse med den øgede interesse for naturfagene er det nok værd at notere sig, at der under forarbejdet til de nye regler var blevet udtalt en frygt for, at undervisningen i geologi ville kunne kollidere med biblens skabelsesberetning! Man havde dog trøstet sig med, at læseplanens mange religionstimer ville kunne opveje den skade, som geologien kunne påføre de unge, følsomme sind!

Vi ser her et udslag af brydningen mellem gammelt og nyt i datidens åndsliv. Kristendommen havde svært ved at opgive sin århundredlange dominans over skolen, og den frygtede for, hvad de fremstormende naturvidenskaber kunne føre med sig. I Jens Jensens sind var der næppe tvivl om, at religionen måtte være omdrejningspunktet i såvel skolen som i læreruddannelsen. I den liste over indkøbt litteratur til seminariets bibliotek, som han offentliggjorde i 1859, spiller teologiske værker en ganske betydelig rolle; ikke så få af dem var på tysk, så dem har eleverne sikkert ikke haft megen glæde af. Man må formode, at Jensen har fnyst af forargelse over, at ministeriet i 1866 kunne sende ham et eksemplar af »Illustreret Tidende«, hvori der fandtes en artikel om cricket, for at hans elever kunne blive bekendt med (som ministeriet i sin følgeskrivelse udtrykte det) »denne i England saa populære Leg«.

Trods de forbedrede forhold kunne hverdagen naturligvis ikke afvikles uden små og større problemer. Maden og hygiejnen gav stadig anledning til utilfredshed, men klagerne forstummede – som Zakarias Nielsen fortæller det – når den lille professor dukkede op i spisesalen i sin lange frakke og i hidsighed kylede sin lodne hue hen ad gulvet! Efter Jensens mening var det dem, der hjemmefra var dårligst vant, der klagede højest, fordi de nu skulle betale for maden og derfor krævede ind.

En langt alvorligere episode, ja faktisk en krise, opstod i januar 1865. En af eleverne blev angrebet af den frygtede og smitsomme sygdom kopper. I stedet for at sørge for, at den syge blev indlagt på et hospital i København, lod Jensen ham isolere på et iskoldt tagkammer, hvor han lå uden kompetent tilsyn og overvågning. De øvrige elever protesterede voldsomt og truede med at forlade seminariet, idet de også henviste til smittefaren. En elev, den senere skoledirektør og skolehistoriker Joakim Larsen, forhandlede med Jensen, men da denne var ubøjelig, forlod alle eleverne seminariet i 3 uger. Seminariedirektionen støttede helhjertet Jensen i dennes rigoristiske holdning, måske mest for ikke at undergrave forstanderens autoritet,

thi straffen for dette eklatante elevoprør blev forbløffende mild. Kun nogle få fridage blev inddraget, og der blev oven i købet hurtigt truffet nogle foranstaltninger, der skulle bedre seminariets muligheder i fremtidige tilfælde af smitsomme sygdomme.

En ny krise trækker op

I løbet af 1860'erne løb de fem offentlige seminarier gradvist ind i en alvorlig krise, der kunne true deres eksistens. Baggrunden herfor var den stærke tilvækst i befolkningstallet, i landbrugets velstand og i det deraf følgende stigende behov for lærere. Seminarierne kunne slet ikke dække dette behov, da deres kapacitet var fuldt udnyttet, hvorfor stadig flere ansøgere blev afvist. Privatister var ikke noget ukendt begreb i læreruddannelsen, og bekendtgørelsen af 20. marts 1857 gav disse nye muligheder for at gå til eksamen. Der oprettedes en eksamenskommission, der flyttede rundt mellem købstæderne, og der udgaves en vejledning til dem, der ville indstille sig til eksamen, med oplysning om de minimumskrav, der ville blive stillet. Derimod var der ingen krav om, at et seminarium eller nogen anden skulle foretage indstillingen af dem.

Denne nemme genvej til en lærereksamen blev straks udnyttet af initiativrige folk, der oprettede forberedelseskurser, de såkaldte friseminarier, der i et snuptag skulle bibringe unge mennesker de krævede minimumskundskaber. Det kendteste af disse var Jeppe Tangs Blaagaard fra 1859, som han med ubestridelig dygtighed og under udfoldelse af mange grundtvigianske falbelader bankede op til at blive en betydelig institution med omkring 200 elever – tre gange så mange som på Jonstrup! Under dette arbejde mødte han megen velvilje fra grundtvigianske kredse, der bl.a. udvirkede, at Sorø Akademi måtte låne ham pengene til opførelse af en stor seminariebygning, som blev anbragt omtrent på det sted, hvor det gamle Blaagaard havde ligget. Der voksede hermed en farlig konkurrent frem til det gamle seminarium i Jonstrup Vang, der tilmed ikke kunne regne med megen sympati hverken hos grundtvigianerne eller hos venstrefolk.

Eleverne fra friseminarierne blev eksamineret af folk, de ikke kendte, mens statsseminariernes elever eksamineredes af deres egne lærere. Dette forhold var en af årsagerne til, at kursusfolkenes eksamensresultater var umådeligt meget ringere end de andres, men de havde jo unægtelig heller ikke fået en lige så god og grundig uddannelse som disse. Denne ulighed medførte krav fra statsseminariernes modstandere om en ny indretning af eksamenskommissionen, for at man bedre kunne sammenligne resultaterne. Disse kredse glemte her at tage højde for denne betydelige forskel i de

to uddannelsers kvalitet. Kurserne skulle blot køre deres elever igennem et mindstestof på den kortest mulige tid.

Der opstod en livlig, offentlig diskussion om læreruddannelsen, og i december 1866 indbragtes et forslag i Rigsdagen om som en begyndelse at nedlægge de to statsseminarier i Jonstrup og Lyngby. Forslagsstilleren var Frederik Frølund, selv udgået fra Jonstrup i 1827 og fra 1847 inspektør for den offentlige skole på Christianshavn. Han forberedte selv folk til lærereksamen, så det var nok derfor, at han havde denne animositet mod seminarierne. Hans angreb på Jonstrup og Lyngby motiveredes dels med spærehensyn, dels med en idé om, at man ikke kunne lære at blive lærer ved at gå på et seminarium. Kundskaber kunne man få så mange andre steder, og det pædagogiske talent var medfødt: enten havde man det, eller også havde man det ikke!

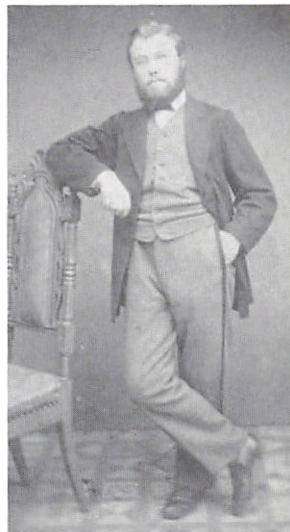
Hans angreb på seminarierne mislykkedes, men bedre held havde han med spørgsmålet om en ændret, fælles eksamenskommission. Den sidste afgangseksamen afholdtes på seminarierne i 1868. Denne ordning blev først ophævet med seminarieloven 1894. Indtil da skulle alle møde for eksamenskommissionen. Der kan næppe være tvivl om, at der fulgte en niveausænkning af læreruddannelsen i hælene på de nye eksamensbestemmelser, hvilket bl.a. kan ses af det berygtede »blodbad« i 1890, da kommissionen efter kritik havde strammet reglerne. Eksaminanderne dumpede da i hobetal.

For Jens Jensen, der også var ved at komme op i årene, og som ofte havde måttet lægge ryg til megen kritik af Jonstrup, betød ordningen, at han

Joakim Larsen:
1846-1920.

foretrak at lægge tøjlerne fra sig. Jonstrups og hans 45 år lange samliv kom til en ende, etatsråden flyttede til Frederiksberg, hvor han døde i 1875. Hans forstandertid var en epoke i seminariets historie, men det skal ikke skjules, at han i sine senere år var kommet ud af takt med tidens strømninger. I al sin gerning virkede han ud fra det synspunkt, som han engang gav udtryk for: »I Kjærlighed til Jonstrup viger jeg ej lettelig for Nogen.«

Hans Rasmussen:
f. 1851.

Seminarielærere

H. O. C. Zinck. 1746-1832. Syngemester ved Det kgl. Teater. 1791-1811 lærer i musik og sang på Blaagaard-Jonstrup Seminarium.

Hans Vilhelm Riber. 1760-1796. Litterat. 1791-96 seminarielærer.

C. J. Boye. 1791-1853. Salmedigter. 1818-1826 lærer på Jonstrup i dansk og historie.

Trange tider

Under den nye ordning gik Jonstrup ind i en vanskelig periode. Jens Jensen efterlod sig et velordnet seminarium, hvor en fast stab af dygtige lærere formidlede et stort pensum til elever, der sikkert var ivrige nok efter at tage imod, men hvis forudsætninger ofte var af en sådan art, at undervisningen måtte blive en indlæring med direkte henblik på eksamen. Kundskaberne blev sat i højsædet, men gløden, livet, den åndelige bevægelse havde ikke så gode kår som på andre seminarier, hvor man så til gengæld lagde mindre vægt på fyllden af faglig viden. Jonstrup var ikke det letteste sted for den, der ønskede at få en lærereksamen.

Jens Jensens efterfølger blev Viggo Andreas Vilhelm Driebein (1820-1878), tidligere lærer ved von Westens Institut, fra 1864- 68 forstander for Ranum seminarium og sognepræst for Bjørnsholm og Malle menigheder. Jonstrup var det eneste statsseminarium, hvor forstanderen ikke tillige

Jonstrups øvelsesskole ca. 1886.

*Forstander
V. A.V. Driebein.*

skulle passe et præstekald. Der var en himmelvid forskel mellem den gamle, tørre og effektive administrator og det fint dannede, væsentlig yngre åndsmenneske. Det var en helt ny forstandertype, der nu skulle prøve kræfter med de problemer, der ventede forude.

Driebein fik kun ti år i forstanderstolen og står i det hele taget lidt blegt i seminariets historie. Professor N.A. Larsen, den senere forstander for Rantum og statskonsulent, oplevede som elev på Jonstrup Driebein og har i sine erindringer givet en indtrængende analyse af ham. Larsen var meget betaget af hans personlighed, uden at det klart fremgår hvorfor, thi bortset fra undervisningstimerne havde eleverne overordentlig ringe kontakt med ham. Driebein deltog faktisk ikke i seminariets dagligdag, ikke engang i det årlige festmåltid på stiftelsesdagen eller i skovturen og var i det hele taget fjern, tilbageholdende og meget lidt tilbøjelig til at blande sig mellem mennesker og i dagens problemer. Det er måske netop denne ophøjethed, der sammen med hans kultiverede væsen har virket så imponerende på omgivelserne. Forstander Driebein var på den anden side ikke en fornyer eller en kampens mand, der kunne hævde seminariet i konkurrencen med de andre. Det var hans held, at den faste stab af lærere stadig var på deres

højde, thi der begyndte nu at vise sig tegn på svækkelse i Jonstrups stilling. Listen over dimittender fortæller om en stadig og urovækkende nedgang i antal, således at der i visse år i 1870'erne kun sendtes 10-12 ud hvert år mod tidligere ofte 20- 25!

Kort før sin død fik Driebein fra ministeriet underretning om, at man havde bemærket, at Jonstrup og Ranum var mindre søgt end landets andre seminarier, og at man frygtede for, at dette kunne føre til krav om nedlæggelse af dem. Ministeriet opfordrede ham til at overveje, hvad der kunne gøres ved dette beklagelige forhold, men Driebein kunne jo af gode grunde ikke nå at foretage sig noget. Spørgsmålet er vel, om han havde evnet at gøre noget, hvis han havde fået lov at leve længere.

Bygningsmæssigt skete der i Driebeins tid en hårdt tiltrængt fornyelse, idet der i en ny bygning blev indrettet nogle små læseværelser til eleverne. Hidtil havde disse måttet affinde sig med at læse lektier i fællesskab i klasseværelserne eller i spisesalen, hvilket naturligvis var uhensigtsmæssigt, selv om eleverne efterhånden fik stor øvelse i at studere, mens de vandrede rundt i lokalerne. I de milde årstider brugte mange den smukke natur til at forberede sig i, men praktisk var det jo ikke, når det gjaldt udarbejdelsen af de mange skriftlige arbejder, de skulle præstere. Nok var de nye læseværelser såre spartansk udstyret, men de betegnede alligevel et stort fremskridt.

Det samme kan siges om den hygiejniske foranstaltning, der blev iværksat lige omkring det næste forstandskifte. Der går mange historier om Jonstrups uhumske vandforsyning fra en åben brønd. Frøer, salamandre og fugleunger kunne påtræffes i drikkevandet, og da brønden blev rensed op, fandt man i den det forrådnede lig af en kat! Derfor påbegyndtes en boring efter vand, og da der var vand nok i undergrunden (Københavns vandforsyning hentede vand fra artesiske brønde ved Sønderød), kunne seminariets behov for vand til næsten 100 mennesker daglig i nogen tid løses på denne måde. Senere dukkede problemet op igen med fornyet styrke.

Driebeins efterfølger blev provst Odin Wolff Tidemand (1822- 1897), sognepræst i Skuldelev og Selsø, 56 år ved tiltrædelsen, meget velhavende, af ydre en ganske flot, men noget stiv embedsmand, der dog i en snæver kreds godt kunne afsløre både humor og et sarkastisk vid. Han beskrives som et overordentlig kundskabsrigt menneske, der kunne vise megen medfølelse med sine elever, men som også kunne fare op i hidsighed, når han følte sine normer gået for nær. Disse normer rummede et stort element af formalisme, der fik ham til at betone den ydre optræden på en til tider næsten bizar måde. Da en elev engang sad i spisesalen og røg på sin lange pipe, hvilket var tilladt, rev provsten piben ud af munden på ham, for man

*Forstander
O.W. Tidemand.*

røg virkelig ikke tobak, når forstanderen var i nærheden! Valdemar Mortensen fortæller i sin beretning om sin barndom på Jonstrup, at børnene skulle stå med huen i hånden og tiltale provsten som »forstanderen« eller »Deres højærværdighed«, og at hans daglige spadseretur altid foregik på nøjagtig samme måde: først kom selskabsdamen frk. Rosenvinge, dernæst provstens datter, så provsten selv og til sidst en stor og en lille hund, men aldrig provstinden! Altså igen en ny type forstander, der heller ikke var egnet til at rette Jonstrup op og anlægge en ny kurs. Man må konstatere, at seminariet i hans tid var stærkt på retur. Tidemand svækkedes ret hurtigt af sygdom og personlige sorger, og da han tog sin afsked i 1895, var han en knækket mand, der kun fik 2 år i sit otium. Til hans eftermæle hører også, at han oprettede et dengang ganske stort legat for eleverne på Jonstrup.

To gange i løbet af 1880'erne var der brand på seminariet. I 1882 udbrød der brand i hovedbygningen, hvorved en del af forstanderens studereværelse blev ødelagt. Der blev herefter truffet nogle brandhæmmende foranstaltninger. I 1889 gik det langt værre. Den 14. marts hærgedes den »nye« bygning af en voldsom brand, der bl.a. afslørede, at seminariets brandsprøjte ikke fungerede. Branden fik den tragiske følge, at en af eleverne,

der bistod under slukningsarbejdet, pådrog sig en lungebetændelse og døde. Ministeriet beregnede senere, at genopbygningen, der hurtigt påbegyndtes, kostede 31.019 kr., en meget betydelig sum i de dage. For de penge fik man to nye trappeopgange, brandmure og dobbelte jerndøre. Gymnastiksalen blev fint dekoreret, så den også kunne bruges som festsal.

Gennem Valdemar Mortensens tidligere omtalte barndomserindringer får vi et nuanceret billede af det jonstrupske bygningskompleks i 1880'erne. Af huse var der – bortset fra hovedbygningerne – økonomens svinstald og ved siden af denne et større spåntækt hus med lo, lade, kulhus og vognport, på hvis tag der var en storkerede med storke. Derefter kom et andet stort hus med tegltag, hvori der var hestestald til forstanderen og økonomen, karlekammer, brændselsrum, pigekammer og en rullestue. Et par mindre huse rummede retirader, kaldet »Halløj«, og ved siden heraf lå meget passende økonomens mødding og portnerens svinesti. Endelig sluttedes det hele af med endnu en spåntækt bygning, hvor portneren boede, og hvor der tillige var brændselsrum for to af lærerne samt økonomens vognport, kostald, lo og lade. Hvis man undrer sig over disse mange økonomibygninger, må man ikke glemme, at Jonstrup var en kostskole med ca. 30 tønder land landbrug til, og at der var mange mennesker, der skulle bispises hver dag, samt at al transport dengang krævede heste.

Som enhver anden dreng ville gøre det, opfattede lille Valdemar dette maleriske virvar af som oftest faldefærdige bygninger som en prægtig le-

Jonstrup 1898.

geplads. Det gjorde tilsyneladende ikke noget skår i hans glæde over den, at han jævnligt hørte sin legekammerat skrigende højt af smerte og skræk, når dennes far, den for sine mange kræfter kendte seminarielærer O. Kalkar, pryglede løs på ham. Han syntes også, at det var helt i orden, at det overalt vrimlede med rotter, som de kunne slå ihjel i hobetal og derved opnå en beskeden belønning. Valdemar ville derimod være blevet meget forbavset og sikkert helt uforstående, hvis han havde læst den skrivelse, som seminariets læge Busch fra Ballerup på samme tid udfærdigede, og hvori han rettede en sønderlemmende kritik af de hygiejniske forhold omkring pissoirerne og latrinerne. Det er ikke rart at læse om det ubeskrivelige svineri, der herskede der, men lægens anstrengelser førte såmænd kun til, at der blev bevilget nogle få nye latrintønder. Busch pegede endvidere på det beklagelige forhold, at spildevandet fra det store seminariekøkken løb i en åben rende lige forbi læseværelsernes vinduer og ned i en grøft med stillestående vand, hvilket navnlig i den varme årstid forårsagede en ulidelig stank. Såvidt det nu kan ses, blev der ikke gjort noget for at afhjælpe denne ubehagelige tilstand.

Dr. Busch var ikke den eneste, der så med kritiske øjne på Jonstrup. Kort tid efter, at han var fremkommet med sin kritik, kom den kongelige bygningsinspektør på besøg. Hans indtryk i rapporten kan sammenfattes således: Seminariet var stærkt forsømt, forfaldent og brandfarligt, hvorfor en gennemgribende reparation var højst tiltrængt. Ministeriet gav derpå tilladelse til, at kun de allermest nødvendige reparationer blev iværksat. At dette ikke hjalp ret meget, vidner Stig Bredstrups ord om, at da han i 1895 ankom til Jonstrup, var det forsømt, snavset og uhyggeligt, fordi staten var karrig med bevillinger, og fordi Tidemand var gammel og svag. Seminariet var nede i en bølgedal, de gamle lærere Mortensen og Beyerholm (Carl Mortensen var død i 1893) trængte til afløsning, og ministeriet krævede da af Bredstrup, at han indstillede dem til afsked. Mens Hans Mortensen stilfærdigt trak sig tilbage, smækkede den iltre Beyerholm kraftigt med døren: han ville ikke sendes på pension af sådan en grønskolling som den nye, kun 32 år gamle forstander, men efter et besøg hos ministeren faldt han til føje. Sin vrede gav han højlydt udtryk for i Værløse sogneråd, som han var medlem af.

Det var navnlig i Tidemands sidste år som forstander, at elevtallet på Jonstrup faldt faretruende. Fra i begyndelsen af 1880'erne at have været helt oppe på 79, sank det brat fra 1889 helt ned til kun 53 i 1895, og i Bredstrups første år kom det ned på 43, altså næsten en halvering. Derefter steg det gradvist, sikkert fordi det begyndte at blive kendt, at der blæste nye, friskere vinde over det gamle seminarium. Da de årlige udgifter til driften

af seminariet lå ganske fast omkring 23-25.000 kr. (lærerlønningerne vejede meget tungt), betød det dalende elevtal, at udgiften pr. elev steg drastisk. I 1882/83 var beløbet 302 kr., men i 1895/97 var det nået helt op på 601 kr. – Det var en udvikling, som de bevilgende myndigheder ikke kunne lukke øjnene for. Allerede i 1891 udbad ministeriet sig Tidemands betænkning om en eventuel flytning af Jonstrup til en mindre købstad, men forstanderen argumenterede ivrigt mod tanken, selv om han godt kunne se fordelene ved, at der kunne skaffes seminaristerne bedre praktikforhold på grund af det større børnetal, end den de kunne få i seminariets egen øvelsesskole, der unægtelig var meget lille. Den mest radikale løsning på Jonstrups problemer var en total udskiftning af ledelse og lærerkræfter, og det var det, der skete i 1895-96.

Skolelærerlitteratur

3 Jonstrupper: Anton Nielsen, Zakarias Nielsen, Emanuel Henningsen. Skolelærerlitteraturen havde pædagogisk og oplysende betydning, og den inspirerede hjemstavnsforfattere som Johan Skjoldborg, Jeppe Aakjær og Jakob Knudsen. Lærerne, der skrev, tjente ikke meget på forfatterskabet, men de skildrede almuens og de sociale problemer.

Stig Bredstrups Jonstrup

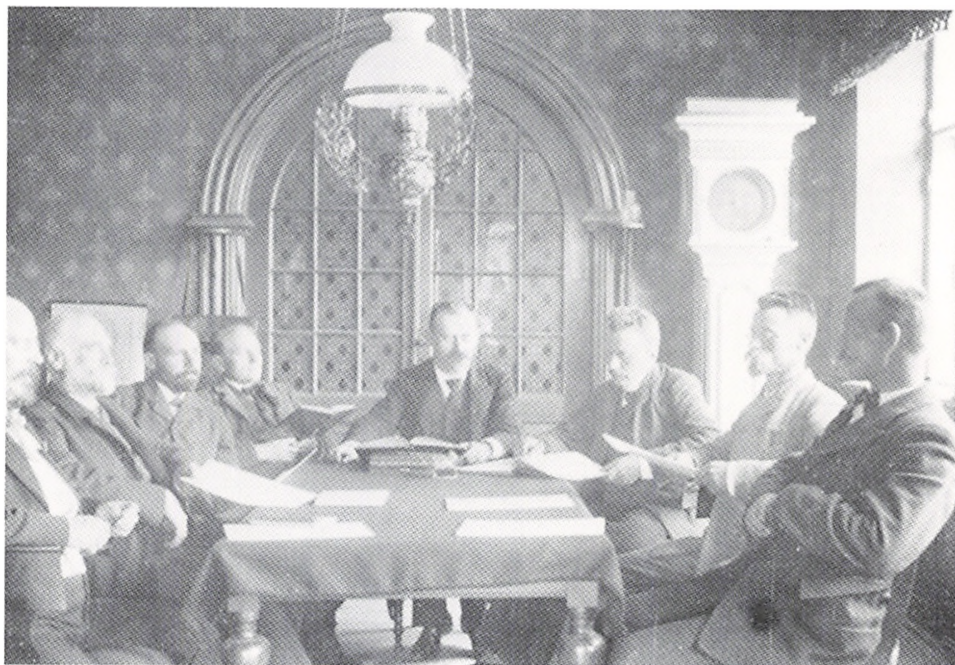
Odin Wolff Tidemand afskedigedes 29. september 1895, og knap to måneder senere udnævntes den kun 32-årige kateket i Køge, cand.theol. Stig Bredstrup, til hans efterfølger. Indsættelsen blev foretaget af biskop Skat Rørdam, der talte ud fra ordene hos Lukas 1, 66: »hvad mon der skal blive af dette barn?« Bredstrup fortæller, at han sad med et lille smil ved tanken, om dette skulle være møntet på ham selv, for på den tid var det højst usædvanligt at udnævne en så ung mand til en så betydningsfuld lederstilling. I arbejdet med oprydning i og opstramning af forholdene på Jonstrup var ungdommens dynamik og energi naturligvis en væsentlig for-

*Forstander
Stig Bredstrup.*

del, men kløften mellem gammelt og nyt kunne nemt blive dyb, hvis der ikke handledes med en vis diplomatisk varsomhed. Det må siges om Bredstrup, at han forstod betydningen af at gå frem med små skridt, men ikke desto mindre følte det stærkt, at der var kommet en ny ånd i ledelsen af den gamle borg.

Da nu lederskiftet var sket, skulle der skaffes to nye lærere til afløsning for Mortensen og Beyerholm. Cand.mag. J.J. Nielsen (altid kaldet »cand. mag.«, hvorfor hans kone hed »cand.magine« og datteren »cand. magette«) var efter alles udsagn en meget vidende lærer i både naturfag og dansk. Han underviste efter meget mere moderne principper end den gamle Hans Mortensen. Nielsen var en kantet og vanskelig natur, som holdt sig fjernt fra kontakt med eleverne, og som var problematisk at omgås. Bredstrup siger hensynsfuldt i sine erindringer, at hans forhold til Nielsen ikke var godt, men han nævner ikke, at han i 1904 indgik til ministeriet med en udførlig klage over Nielsens uforskammede og respektløse optræden over for forstanderen, hvorefter Nielsen fik en alvorlig påtale fra ministeriet! Hvis man nærlæser Bredstrups lange klageskrivelse, undrer man sig over de mange i vore nutidige øjne ret betydningsløse småhændelser, der kunne føre til et så drastisk skridt, men baggrunden var vel den, at det var to vidt forskellige personligheder, der her mødtes i et

Lærerkollegiet 1906. For bordenden Stig Bredstrup.

samarbejde, der slog gnister. Med et moderne udtryk: kemien passede ikke.

Den anden nye lærer (i regning, matematik og fysik) var Johannes Frederik Johansen, død 1946, med hvem Bredstrup fik et nært og tillidsfuldt samarbejde, og som leder af børneskolen ansattes i august 1896 Rudolf Benzon, død 1952, der havde været lærer i Ærøskøbing, og som senere blev seminariets inspektør. Udover disse tre nye lærere bestod lærerkollegiet, da Bredstrup begyndte sin gerning, af E.T. Lunddahl (historie, religion, dansk), Kristen N. Steensen (sang og musik) og timelærer Steinfeldt Nielsen i tegning. Gymnastikken varetoges indtil 1901 som sædvanlig af en tilkommanderet underofficer.

Om Eggert Christopher Tryde Lunddahl (1854-1936) fortælles mange pudsige historier. Ingen ældre lærer kan sige sig fri for en vis maner, for ejendommeligheder som man bevidst eller ubevidst tillægger sig, og som eleverne lynhurtigt iagttager og benytter sig af. Der er ingen tvivl om, at Lunddahl, der var et fint, venligt og kultiveret menneske, var virkelig afholdt af eleverne, men hans optræden, hans lærerstil, var så særpræget, at de ikke kunne stå for fristelsen til at udnytte den. Som gammel garder var hans holdning militærisk formfuldendt. Hans timer forløb efter et ganske bestemt skema, der rummede særlige sproglige udtryk og en personlig optræden, som eleverne både brugte og misbrugte til at styre timerne og til at efterabe ham. Det får stå hen i det uvisse, om Lunddahl lod sig gå på af dette, og om han overhovedet bemærkede det, men eleverne var – i hvert tilfælde senere i livet – klar over, at de egentlig havde mishandlet en rar og venlig lærer. Man fornemmer et element af tragedie, når man læser de overleverede beretninger om disse historietimer på Jonstrup. Lunddahl repræsenterede ved sin originale optræden i undervisningen på en måde det gamle Jonstrup, hvor lærerne i højere grad end senere var »sig selv«. De nye og yngre lærere tilhørte den moderne tid.

Et af Bredstrups mål var at åbne seminariet over for omverdenen, der hidtil ikke havde spillet nogen videre rolle i dette lukkede samfund, hvilket nok kan undre, når man betænker, at Danmark lige havde været igennem den langvarige og opslidende forfatningskamp mellem Venstre og Højre. I det store materiale om Jonstrup er konseilspræsident J.B.S. Estrups navn vistnok ikke nævnt en eneste gang. Kun krigen i 1848-50 og 1864 synes at have vakt røre på seminariet, bl.a. fordi nogle af eleverne meldte sig til frivillig krigstjeneste.

Der blev nu indrettet en læsestue med aviser, og det var en virkelig nyskabelse! Ligeledes tog Bredstrup initiativet til at indkalde foredragsholdere fra den store verden udenfor og til at arrangere fælles udflugter for læ-

re og elever. I 1898 gik turen således til Lund. Senere, da cyklen var blevet allemandseje, tog han ofte på lange ture i Nordsjælland sammen med sine klasser. Det var sandelig nye tider!

Også på det bygningsmæssige område skete der virkelig noget. I 1896 fik seminariet en bevilling på 32.394 kr. til opførelse af en ny elevbygning på gymnastikpladsen, til fornyelse af den gamle bygning og til en ny hestestald. Derved blev der skaffet 30 værelser. Det var begyndelsen til afskaffelsen af det gamle system med fælles sovesale, men så længe de blev bevaret, forlangte Bredstrup ro og orden der samt faste sengetider. I 1897-98 opførtes en ny bygning til øvelsesskolen for 60 børn i 2 klasseværelser samt bolig til en lærer og en lærerinde. Pris 17.200 kr. Også i de følgende år brugte staten ganske store summer på både istandsættelser og nybygninger. En ny kostald kom til i 1900, og i finansåret 1903/04 bevilgedes en ny forstanderbolig og en ændring af den gamle samt af sovesalene, således at eleverne kunne få læseværelser og egne soveværelser. Nogle få af disse var enkeltværelser, men ellers skulle der bo to eller fire i hvert værelse. Dette hang sammen med, at det fra oktober 1901 var tilladt eleverne at vælge, om de ville bo på seminariet og få gratis bolig, brændsel og lys, eller om de foretrak at bo udenfor mod selv at afholde udgifterne hertil. Alle kunne få kosten på seminariet for 300 kr. årligt, og alle, undtagen sønner af skolelærere, betalte 40 kr. om året for undervisningen. Seminariet fik også i 1904 en ny musiksal, et sløjdløkkale, et biblioteksværelse, et lærerværelse og et forstanderkontor.

De såkaldte spireplagerier var en meget gammel tradition på Jonstrup. De ældre elevers drillerier over for de nye, spirene, kunne antage mange former som f.eks. »sengevæltningen«, der bestod i, at de ældre forklædt som spøgelse listede ind i sovesalen ved midnatstid og væltede sengene med de slumrende spirer, mens de udstødte græsselige hyl og skrig. Disse plagerier havde i de senere år antaget stadig grovere og mere brutale former, hvorfor Bredstrup fast og bestemt gjorde en ende på dem.

Bredstrup stod også over for det ældgamle problem med bespisningens kvalitet. Lige fra seminariets oprettelse var der som tidligere nævnt blevet klaget over den ringe mad og den dårlige hygiejne. Skiftende forstandere havde prøvet at imødegå klagerne ved enten at afvise dem som ubegrundede, eller, når beviserne var for iøjnefaldende eller for ildelugtende, da at højne kvaliteten på forskellig måde, men som oftest uden større held. En gennemgang af kostplanerne op gennem det 19. århundrede viser i øvrigt, at der bogstavelig talt ingen ændringer forekom i menuens sammensætning (planerne siger naturligvis ikke noget om kvaliteten), ugens retter skiftede i en dræbende ensformighed, der sikkert også var en medvirken-

de årsag til elevernes konstante utilfredshed. Hertil kom yderligere, at økonomen Castberg ved sin hovne (Bredstrup siger »junkeraftige«) optræden og ved de fine middage, han serverede for familie og venner, virkede særdeles udfordrende på omgivelserne. Her omkring århundredskiftet var tiden vel også ved at løbe fra en sådan bespisningsordning.

Ekspllosionen kom år 1900. Mærkelig nok viste Bredstrup sig ikke her som fornyeren, før han faktisk blev tvunget til det af en samlet elevaktion. Tværtimod havde han behandlet enkelte klagere med noget, som øjenvidner mange år efter huskede som et nærmest rødglødende raseri! Derfor besluttede alle elever at sende ham en skriftlig klage, og da de regnede med, at den ville blive afvist, havde de på forhånd aftalt med Frederiksberg seminarium, at de i sådan tilfælde skulle kunne overflyttes dertil. Denne aktion fik endelig Bredstrup til at lægge kursen om, han og E. Lunddahl gik til ministeriet, hvor forstanderen efter eget udsagn satte sin stilling ind på, at bespisningen blev gjort frivillig, hvilket også skete. Økonom Castberg kunne få lov at fortsætte og fik da også en del »kunder«, da der ikke var mange pensionater i nabolaget, men i 1911 ophørte bespisningen helt. Ministeriet gik da med til, at noget af seminariets jord blev solgt fra som byggegrunde, mens resten skulle bortforpagtes. I denne forbindelse fremkom der tanker om, at militæret skulle overtage seminariets bygninger, men det blev jo ved tanken – i denne omgang!

Et dagligt problem var vandforsyningen til de mange mennesker i det store kompleks af bygninger. Der skulle bruges vand i store mængder til mad og drikke, og efterhånden som kravene til den personlige hygiejne steg også til vask og bad. Her omkring århundredskiftet var man milevidt fjernet fra den gamle bestemmelse, der sagde, at eleverne kun måtte få et bad, når seminariets læge gav tilladelse dertil. I 1907 og 1908 blev vandproblemerne efterhånden meget påtrængende. I brev efter brev til ministeriet fortaltes der om, at brøndene løb tørre efter kort tids brug, og at lærerfamilierne havde oplevet, at de måtte hente vand i spande i åen eller endog i mosehuller! Det tog sin tid, inden myndighederne reagerede på disse nød-råb, men med tiden blev dog disse grelle mangler afhjulpet. Der blev bygget et pumpeanlæg samt et anlæg for filtrering og iltning af vandet, der var stærkt jernholdigt, og dertil kom en højtliggende vandbeholder. Der nedlagdes nye vandrør, og vandet førtes også ind i bygningerne med talrige aftapningssteder. Det var en modernisering, der må have været en stor lettelse for alle og ikke mindst for stedets husmødre.

I årene efter århundredskiftet byggedes og repareredes der altså næsten uafbrudt på seminariet. De årlige udgifter steg som følge heraf kraftigt, og i året 1904-05 nåede de næsten op på 50.000 kr. Det viste sig her som over-

alt, at det er meget dyrt at tilpasse en gammel bygning til et andet formål, og at sparsommelighed med vedligeholdelsen altid hævner sig i det lange løb. Jonstrup blev faktisk i disse år omkalfatret til det næsten ukendelige både hvad undervisningslokaler og beboelsesforhold angik. Ikke mindst naturfagene og biblioteket nød godt af forandringerne, således at jonstrupperne i højere grad end før kunne leve op til de nye undervisningskrav, der formuleredes i skoleloven af 1903. De for dagliglivet på seminariet vigtigste ændringer var nok nedlæggelsen af sovesalene og løsningen på bespisningsproblemet, thi hermed forsvandt det kasernepræg, der hidtil havde været karakteristisk for institutionen. Når eleverne nu flyttede sammen i små værelser, opstod begrebet »kone« der nok kunne lyde lidt tvetydigt i udenforståendes øren (»Min kone hedder Jens«), men det var blot en forkortelse af ordet kontubernall! Jonstrup-sproget har altid rummet mange sæere ord og vendinger. Da bespisningen endelig ophørte i 1911, på hvilket tidspunkt økonom Castberg forlod seminariet, opstod der pensionater i omegnen, da der nu var rigeligt med kunder til dem. Et af de kendteste af disse blev drevet af frk. Bilde, og hendes kunder kom derfor hurtigt til at hedde »billerne«.

I den øverste ledelse på Jonstrup skete der store forandringer i 1903. Den gamle seminariedirektion bestående af stiftamtmanden, biskoppen og provsten blev afskaffet fra 1. august, hvorefter tilsynet overlodes til biskoppen alene. Den traditionelle tætte forbindelse mellem kirken og undervisningen skulle ikke kappes helt over, men i den egentlige administration henhørte seminariet stadig direkte under ministeriet. Hvad den interne ledelse angik, kom der samtidig en række bestemmelser angående etablering af et lærerråd i 1904. De betød et mindre indgreb i forstanderens magtbeføjelser, som tidligere havde været næsten altomfattende. Lærerrådet skulle nu afgøre spørgsmål om optagelse af elever, oprykning af disse og indstilling af dem til eksamen. Lærerrådet skulle endvidere høres i en række spørgsmål, ligesom der skulle nedsættes et biblioteksudvalg. Der havde tidligere været lærerråd på Jonstrup, hvor der fra 1869 til 1898 blev ført en protokol over møderne. Heraf fremgår det, at møderne i det store og hele handlede om time- og fagfordeling, om afholdelse af eksamen, uddeling af stipendier og udstedelse af vidnesbyrd for eleverne, men disse lærerråds-møder har nok mere været afholdt af praktiske grunde som et rådgivende organ og ikke som et element i institutionens ledelse.

Det var et tegn på, at nye tider var på vej, da lærerrådet i 1905 skulle igennem en debat om optagelse af kvindelige elever på seminariet. Årsagen var, at to piger havde været så formastelige at ville have adgang til dette mandsdominerede samfund. Naturligvis kunne de unge damer ikke bo

på stedet, for det var der ikke faciliteter til, man kunne jo blot tænke på den primitive retirade i gården, men lærerrådets flertal gik dog ind for at anbefale optagelsen, hvis de praktiske problemer kunne løses, men man vedtog også at overlade afgørelsen til ministeriet, der en måned senere afviste de to ansøgere. Det var ikke sidste gang, at dette spørgsmål kom på bane, men først i 1950 lykkedes det for den kvindelige ungdom at trænge ind på Jonstrup, og derefter gik det stærkt. Inden der var gået lang tid, nåede pigerne op på at udgøre ca. 66% af elevtallet.

I 1907 måtte lærerrådet tage stilling til et problem, der opstod for seminarierne efter vedtagelsen i 1903 af loven om højere almenskoler. Den indførte en enhedsskole med en 4-5-årig grundskole, en fireårig mellemskole, en etårig realskole og et treårigt gymnasium. Der stillede hermed nogle faglige krav som f.eks. undervisning i fremmedsprog til de seminarieudannede lærere, som disse ikke altid kunne leve op til. Af Jonstrups kopi-bog fremgår det således, at der i årene 1903 til 1908 slet ikke havde været undervist i fremmede sprog, men ikke desto mindre vedtog lærerrådet kun at anbefale en indførelse af en frivillig undervisning i engelsk og tysk. Dette tør jo nok siges at være en beskeden imødekommelse af lovens krav, og det måtte betyde, at dimittenderne fra Jonstrup ville blive stillet ringere i konkurrencen om de timer, som undervisningen i fremmedsprog ville medføre. Det fremgår ikke, hvorfor der havde været denne pause i undervisningen, for i redegørelsen for fagrækken i 1895 nævnes såvel engelsk som tysk, men ganske vist på en sidsteplads efter sløjd!

I 1909 var det 100 år siden, at seminariet flyttede til Jonstrup, og dette store jubilæum skulle naturligvis fejres. Man afstod fra at udsende et festskrift, dels fordi det var dyrt, og dels fordi forstander Tidemand havde skrevet sin bog om Jonstrups historie i 1890. Det viste sig glædeligvis, at ministeriet var sindet at betale for en festlig sammenkomst. Lærerrådet nedsatte et udvalg, der supplerede sig med nogle gamle elever, og der blev udsendt meddelelser om festen, der skulle holdes d. 10. august. Det blev en af de helt store fester i institutionens historie. Hele seminariet var smukt pyntet, og på gårdspladsen var der rejst et stort telt. I dette og i festsalen foregik festmiddagen med overordentlig mange deltagere, der underholdtes med sang, musik og en meget lang række taler.

Efter denne festivitas gik livet sin vante gang, der kun afbrødes i 1911 af E. Lunddahls 25-års jubilæum som historielærer, hvilket blev fejret med en fest og mange gaver. Det begyndte imidlertid nu at rumle med torden fra syd, og i 1914 slog lynet ned, den første verdenskrig brød ud.

Danmark kunne heldigvis holde sig neutralt i det store opgør, men krigen mærkedes dog alligevel ved stadig mere svigtende forsyninger af en

række væsentlige produkter. Der kom rationeringer af forskellige varer og stigende priser, der betød afsavn for dem, der i forvejen ikke havde meget at rutte med – som f.eks. eleverne på Jonstrup. Der skulle spares overalt, hvor det var muligt. Der var ikke indlagt elektricitet på seminariet og derfor brugtes petroleumslamper, men petroleum blev en mangelvare, og i 1917 kom der et ministerielt påbud om at erstatte den med karbid, et stinkende og spruttende produkt, som der hele tiden skulle holdes nøje øje med på grund af eksplosions- og brandfaren. Opvarmningen skete ved hjælp af koks, og det var portnerens opgave at fordele de stadig mindre til-delinger til de mange forslugne kakkelovne. Alle frøs med anstand, eleverne rykkede sammen på værelserne for at spare på varmen, og de strejfede rundt i skoven for at finde brændsel. Grankogler var meget efterspurgte, men de skulle først tørres oven på en af de kakkelovne, hvor der var varme, og så udsendte de en kraftig duft af harpiks.

Det er i dag vanskeligt at afgøre, hvor meget eleverne fulgte med i de store krigsbegivenheder som f.eks. de uhyggelige myrderier på Vestfronten, der dog rent faktisk lå ikke så langt fra seminariet. Radio fandtes endnu ikke, aviserne var det eneste kommunikationsmiddel, der stod til rådighed, og man kan vel gå ud fra, at de er blevet læst og diskuteret. Det er ganske forbavsende at konstatere, hvor lille en rolle verdenskrigen spiller i det overleverede kildestof fra Jonstrup, hvor man tilsyneladende blot dukkede hovedet og beskæftigede sig med de nære ting som undervisning, eksamen, traditioner og hyggeligt samvær på »knejperne« (elevværelserne). De gamle traditioner blev stadig holdt i ære. De nye elever, spirerne, blev ført ud til den lille skovsø »Afrodites øje« og lærte den gamle borgersang samt at trille tunge sten op ad en bakke. På turen til Frederiksdal blev man dus og skulle prøve at kaste sten gennem et hul i ønskebøgen.

Det fænomen, der hed »Den højere dimission«, fortjener en nærmere omtale. Oprindelsen til den er usikker, der gættes på, at den opstod i 1860'erne på initiativ af Kr. Kroman, den senere professor ved Københavns Universitet. Betegnelsen »Højere« hang sammen med, at den i visse kredse betragtedes som mere sigende om dimittendens menneskelige egenskaber end det officielle dimissionsbevis. Rygterne om, at nogle skoleledere, der selv var udgået fra Jonstrup, skal have lagt større vægt på den højere dimission end på eksamensbeviset, lader sig vist ikke kontrollere. Omkring udarbejdelsen af beviset for den højere dimission udspillede der sig et omfattende og indviklet ceremoniel med »professorer« og »tjenere«, med overhøringer og alskens gravalvorlige løjer, indtil karaktererne for gemytlighed, kurmageri, ræveri (forsømmelser), æderi og meget andet kunne fastsættes (se billedet s. 85). Hele denne sejlivede tradition kan vel i sin

Kommissionen for den høiere Dimission

paa Jonstrup kongelige Skolelærerseminarium for Anno 1911 siger og skriver Tittenhundrede og Elleve, gjør herved vitterligt, bekiendt og kundbart:

Ut saasom og efter som Dimittenden

sig for vor Domstol indstillet haver med Begjæring om at vorde prøvet og bedømt, om han til at indtræde i Verdenslivet og agtbart Borgerfamfund fuldkommen kvalificeret monne være, saa have vi efter noie Prøve, grundig Overveielse, samvittighedsfuld Dom og gjenfjædig Konfirmation befundet samme

forhaandenværende, fortløbende og fremadskridende fysiske og mentale Soliditet, Individualitet og Stabilitet at være saaledes, at han egner sig til at indtræde i Verdenslivets Refractioner som en veritabel, dygtiggjort og dygtiggjørende Ungdomsundervisningsvindpaalægger, idet vi paa Aandens Guldvægt nøje og med Betænsfomhed, som giores bør, have veiet og reflekteret hans psykologiske Gehalt og Lødighed, item gennem Aandens Ocular betragtet og gennemskuet hans metaphysiske og mentale Tjehedsbegreb, hiint med dette og dette med hiint, hiint ikke uden dette og dette ikke uden hiint, idet han til en saadan Doms Uffjæelse behørig Tid haver været incarneret i det herværende Samfundsliv, og efter vor Kiendelse, Prøvelse og affagte Dom er han befunden at være værdig til følgende Hovedkarakterer:

De specielle Karakterer, han for sine qualitative og quantitative Kundskaber og Færdigheder haver bekommet, ere følgende:

Gemytlighed (dobbelt). Karakter:	Points:	Soveri	Karakter:	Points:
Forlystelseslyge	—	Uderi	—	—
Tobaksrygning	—	Plattenslageri	—	—
Selvtændighed (dobbelt)	—	Ræveri	—	—
Kurmageri	—	Lapjeri	—	—
Dans	—	Disputerlyst	—	—
Kortspil	—	Stovlefærdighed	—	—
Snydefærdighed	—	Soldefærdighed	—	—

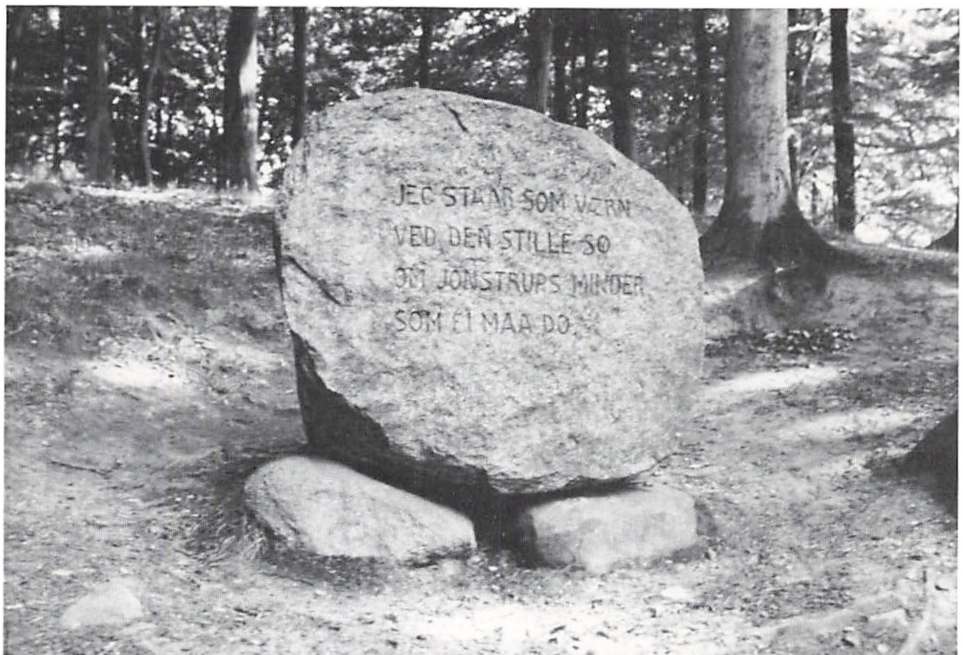
Kan Bjorn bære?
Kan Gilde forentaa?

Thi være dette vort Haab, at samme ved stadigen og tilbørligen Piantning og Vanding saarel i følge sin egen individuelle Perfectibilitet som ved Verdenslivets Indfyddelse i Almindelighed og Autoriteters i Bejnderlighed trinvis maa vokse, trives og næres i de ovennævnte Egenkaber, hvis yderligere forædling det især maa være ham magtpaaliggende at frembiælpe ved grundig og samvittighedsfuld Vindpaalægning.

Under vor Haand og Embedsjejl:

substans opfattes som en modvægt mod al den alvorlige saglighed, der prægede undervisningen med dens kølige formalisme og dens udprægede sigten hen imod eksamen. Traditionen kunne ikke ret længe overleve bortflytningen fra det gamle Jonstrup, som den var så nært knyttet til, mens »øjeturen« fortsatte indtil nogle få år før nedlæggelsen, omend i en ganske anden udformning (der var jo ikke et rigtigt »øje« i Dyrehaven) og formentlig også uden at de lærerstuderende havde noget videre kendskab til traditionens oprindelse.

I 1917 blev stenen ved »Afredites øje« sat på sin plads. Det var forfatteren Rudolf Bruhn (»De seks« og »Jonstruppere«), der havde undfanget ideen med at sætte en mindesten ved søens bred. Søen blev rensat op for vandplanter; en stor sten blev fundet i skoven og ved elevernes forenede kræfter trukket frem til pladsen på en slags slæde med ruller – en fremgangsmåde de havde lært at kende i historieundervisningen, der hermed for en gangs skyld fik praktisk betydning. Blandt de talrige forslag til indskriften på stenen valgtes ved hemmelig afstemning Kr. Kristiansens: »Jeg staar som Værn ved den stille Sø, om Jonstrups Minder som ei maa dø«. Ved indvielsen d. 14. oktober talte Stig Bredstrup og Rudolf Bruhn, og der sluttedes med et chokoladebord. Prisen for hele herligheden var 236,58 kr., hvoraf stenhuggerarbejdet beløb sig til 100 kr. og chokoladebordet til 90 kr.

Mindestenen ved »Afredites øje«.

På indtægtssiden bemærkes kr. 5,61 for slæden, der blev solgt som brændsel! Mindestenen står endnu på sin plads ved søen og er på en måde det sidste offentlige minde om det hedengangne Jonstrup Statsseminarium.

I krigens sidste tid rasede influenzaen, »Den spanske syge«, i Danmark, og Jonstrup gik heller ikke ram forbi. Seminariet måtte lukke i 2 uger efter sommerferien og i hele 6 uger om efteråret. Heldigvis skete der ingen dødsfald mellem lærere og elever, men det føltes så smerteligt blandt alle, da Rudolf Bruhn bukkede under for sygdommen, at seminariet foranstaltede en mindefest for ham, der gennem sin roman om De seks havde gjort Jonstrups navn kendt i langt videre kredse end lærerstanden. Den blev i en årrække en af de mest yndede ungdomsbøger, men læses den i dag som en historisk kilde til livet på Jonstrup, skal det ske med megen varsomhed. Bogens personkreds var Bruhns egne kammerater fra hans seminaritid, selv om de var skjult bag opdigtede navne. Rudolf Bruhn var jonstrupper med liv og sjæl; det fortaltes, at han på sit dødsleje talte i vildelse om Jonstrup!

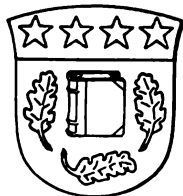
Moderne tider begyndte at holde deres indtog på seminariet. Allerede i 1907 var der blevet installeret telefon hos forstanderen, og nu i 1918-19 blev der indlagt elektricitet. Det var slut med de hvæsende karbidlamper og de sodende petroleumslamper, til hvilke hver elev ved optagelsen havde fået udleveret en skærm, der naturligvis aldrig holdt de tre år ud. Den nye belysning var et stort fremskridt, selv om strømmen blev afbrudt kl. 24 – en ikke uvæsentlig ulempe for dem, der kom hjem med det sene nattog til Ballerup station og måtte famle sig frem i de store bygninger. Da tildelingerne af brændsel stadig var små i den første efterkrigstid, kunne man se elever, der fik lidt varme i de forfrosne fingre ved at holde hænderne omkring »knejpens« enlige el-pære!

Et andet stort fremskridt kom i slutningen af 1920'erne. Der blev installeret træk-og-slip på Jonstrup! Der skulle nogle tilfælde af paratyfus til, før de 20.500 kr. blev bevilget, der betød det endelige farvel til det primitive og uhumske »Halløj«, hvor man i betrængte situationer måtte »abonnere« for at sikre sig en plads. Portner Jensen mistede ved den lejlighed et værdifuldt næringstilskud til sin store kompostbunke, men han slap jo også for at tømme tønderne!

Da Stig Bredstrup i 1920 kunne fejre sit 25 års jubilæum som forstander, kunne han til sit ridderkors, som han tidligere havde fået, føje dannebrogskorset. På seminariet hyldedes han med en stor fest som en af Jonstrups mest betydningsfulde forstandere og som en af dem, der havde regeret længst. Da han ni år senere trak sig tilbage, havde han med sine 34 år i chefstolen overgået Jens Jensen, som »kun« nåede 30 år.

Med Bredstrups afsked i 1929 sluttede det afsnit i seminariets historie, der med rette er blevet kaldt Bredstrups epoke. Der er ingen tvivl om, at han rettede Jonstrup op fra det lavpunkt, det var kommet ned på i begyndelsen af 1890'erne. Han fornyede seminariet og åbnede det over for omverdenen, han foryngede lærerkollegiet og sørgede for, at der blæste nye vinde i undervisningen, uden at han dog kritikløst gik ind for alt det nye, der kom frem i den pædagogiske debat. Han havde et åbent sind for den verden, der lå uden for seminariets mure, var fra 1918 i nogle år formand for Værløse sogneråd, hvilket hverv adskillige Jonstrup-lærere har bestridt i tidens løb, og han var landet over en efterspurgt foredragsholder. Det synes, som om kun få jonstrupperere har kunnet unddrage sig den påvirkning, som hans energiske og magtfulde personlighed udstrålede. Hos nogle af dem, der har beskrevet deres forhold til og indtryk af personen Stig Bredstrup, kan der dog spores et vist forbehold. Det har tilsyneladende sin bund i forstanderens heftige temperament, som han navnlig i de yngre år havde besvær med at styre, og som kunne forlede ham til at træffe hurtige og kategoriske beslutninger, der ikke altid var lige velovervejede. En »fattetur« kunne være en skræmmende oplevelse for eleverne, og der er vidnesbyrd om, at der var elever, som havde vanskeligt ved at komme på bølgelængde med deres forstander. Sådant vil det vel ofte være, der vil ofte stå blæst omkring stærke og dominerende mennesker, men det skal ikke fordunkle den kendsgerning, at Stig Bredstrup indtager en fornem plads i rækken af Jonstrups forstandere. Han tilbragte sit otium i Farum, hvor hans hjem blev målet for mange elevudflugter fra Jonstrup, og hvor han døde i 1939.

VÆRLØSE KOMMUNE

Værløse Kommunes byvåben fra 1952 blev tegnet af Statens heraldiske konsulent. De fire stjerner står for de fire områder: Jonstrup, Kirke Værløse, Lille Værløse og Hareskovby. Baggrunden i sølv er symbol på kommunens mange søer, heriblandt Sønder sø. Bogen i midten henviser til Jonstrup Statsseminarium. "Jonstrup seminarium var kommunens sande kulturelle arnested. Herfra havde man i mange perioder sognerådsformand og andre medlemmer, ligesom meget andet udgik herfra i forbindelse med oplæsning og anden medvirken." (Hareskov-Værløse Avis 3/3 1988.)

I strid modvind

Stig Bredstrups efterfølger som forstander blev dr. phil. Arne Møller (1876-1947). Det blev en brat overgang fra den temperamentsfulde, frodige og udadvendte Bredstrup til den kølige, sarkastiske og lidt fjerne videnskabsmand med speciale i »Hallgrímur Péturssons Passionsalmer«. Møller havde, efter at være blevet cand. theol. i 1900, været højskolelærer og højskoleforstander, og fra 1911 til han kom til Jonstrup, været sognepræst. Hans kvalifikationer som leder af et ganske stort statsseminarium med 81 elever var derfor ikke iøjnefaldende, og han kom tilmed til fra begyndelsen at stå ansigt til ansigt med store og alvorlige problemer: Den

*Forstander
Arne Møller.*

nye læreruddannelseslov af 15. april 1930 og truslen om at nedlægge Jonstrup.

Læreruddannelsen blev efter 1930-loven fireårig og gratis på statsseminarierne. Fagrækken blev ikke radikalt ændret. Den lød på: Dansk, Regning, Skrivning, Historie med samfundsfag og lidt nationaløkonomi, Kristendomskundskab, Geografi med geologi, Naturhistorie med sundhedslære, Naturlære med kemi, Matematik, Tegning, Tysk eller Engelsk, Gymnastik med idræt, Sang og Musik, Praktisk skolegering med småbørnsundervisning. For kvinderne kom dertil håndgering, for mændene sløjd. Det nye var her det ene fremmedsprog og en større koncentration om især børnepsykologi. Eleverne i 3. og 4. klasse skulle, foruden undervisning i visse fællesfag, vælge en eksamensfri specialelæsning (5 timer ugentlig) i enten sproglig-historiske eller matematisk-naturvidenskabelige fag, og dette skulle afsluttes med en skriftlig opgave. Timetallene forblev i det store og hele, som de tidligere havde været.

Overgangen fra en treårig til en fireårig uddannelse stillede store krav til seminarierne ikke blot i pladsmæssig henseende (et ekstra klasseværelse), men også i retning af en modernisering af faglokaler og biblioteksforhold. Ministeriet nedsatte derfor et byggeudvalg, og det kom i efteråret 1930 til Jonstrup. Det indtryk, udvalget fik, var alt andet end gunstigt. Seminariet blev beskrevet som dårligt vedligeholdt og forsømt. Nogle af de gamle, mindre bygninger var nærmest faldefærdige og var fyldt med snavs og skrammel, hvilket også gjaldt hovedbygningens loftsetage. Udvalget kom til det resultat, at der skulle foretages ombygninger og indlægges centralvarme for ialt langt over 100.000 kr. (en betydelig sum i de dage), før Jonstrup kunne anses for anvendeligt under den nye seminarielov! Denne nedslående rapport fik øjeblikkeligt ministeriet Stauning-Munch til at fremsætte lovforslag om, at Jonstrup og Skaarup statsseminarier skulle nedlægges og erstattes af et fællesseminarium i Slagelse, men forslaget kom ikke igennem Rigsdagen.

Efter at denne forskrækkelse var overstået, var det, som om livet igen tegnede lysere for det gamle seminarium. Da det nu skulle fortsætte sin virksomhed, måtte staten bevilge penge, men forstander Møller ansøgte, uden i øvrigt at drøfte sagen med lærerrådet, om kun 35.000 kr., langt under det nødvendige beløb, til modernisering over 3 år. Til alt held viste det sig, at denne sum kunne bruges inden for et enkelt år, og ombygningen kunne gå i gang i sommeren 1931. Der kom fire lokaler til undervisningen i fysik og kemi med alle de installationer, som dertil krævedes. I hovedbygningens vestfløj indbyggedes en trappe fra kælder til loft, og der blev indrettet en sløjdsal og en tegnesal, men videre kom man ikke, thi nu slog ly-net ned for anden gang.

Der fremkom en plan om, at staten skulle overtage Vordingborg seminarium, hvorefter Jonstrup skulle nedlægges. Hvem der stod bag denne plan, kan måske klarlægges ved en mere dybtgående undersøgelse, end det her er muligt, men i datiden pegede man på den nære forbindelse mellem Det radikale Venstre og seminariet i Vordingborg. I undervisningsministeriet foretrak man dog en anden konstruktion, idet man foreslog at lade staten overtage det københavnske Femmers seminarium og at nedlægge Jonstrup, der altså efter begge planer ville være dødsdømt. Regeringen sluttede sig i første omgang til dette sidste forslag, og i foråret 1934 kom lovforslaget herom frem til Folketinget, hvor socialdemokratiet anbefalede det, Venstre og Det konservative Folkeparti gik imod, og de radikale foretrak Vordingborg frem for Femmers. Så gik forslaget i udvalg.

I mellemtiden begyndte man på Jonstrup at tage kampen om overlevelse op, men initiativet hertil udgik tilsyneladende ikke fra seminariets ledelse. Seminarielærer J.F. Johansen, der var primus motor i denne kamp, kunne i sin beretning om begivenhederne i Jonstrupbogen 1936, altså på et tidspunkt hvor Arne Møller endnu var forstander, give udtryk dels for sine stærke tvivl om Møllers holdning til nedlæggelsen og dels for sin undren over dennes passivitet. Såvidt vides har Møller aldrig kommenteret denne fremstilling, men mon ikke denne nedlæggelsessag var en medvirkende årsag til, at han i 1939 søgte og fik embedet som forstander for Haderslev Statsseminarium?

Det blev Johansen og Jonstrupsamfundet, der mobiliserede den kreds, der sluttede op omkring Jonstrup. Der blev, især af Johansen, udarbejdet en meget udførlig redegørelse til Folketinget, hvori man navnlig pegede på, at de anselige beløb, der i de senere år var blevet brugt på bygningerne, ville være spildt i tilfælde af nedlæggelse. Desuden gjorde man opmærksom på, at seminariets gamle problem med elevernes praktikundervisning, bl.a. den altfor lille seminarieskole, var ved at blive løst og altså ikke længere kunne bruges som argument for en nedlæggelse.

Det af Folketinget nedsatte udvalg med undervisningsminister Borgbjerg og departementschef Barfod i spidsen aflagde på deres vej til Vordingborg et kort besøg på Jonstrup. Det blev absolut ikke nogen succes, fordi ombygningen endnu ikke var gjort færdig, og fordi gæsterne mest havde blik for, at der var store mangler ved vedligeholdelsen af lokaler og inventar, hvilken kritik var fuldt berettiget. Johansen fortæller, at både censorer og seminariets egne lærere ofte havde anket over den miserable tilstand, som både inventaret og den indre vedligeholdelse befandt sig i, men der var ikke gjort noget ved det. Det var nok det indtryk af forfald, som Borgbjerg fik ved denne lejlighed, der kort tid efter fik ham til at skifte

Femmers seminarium ud med Vordingborg, og nu kunne Venstre pludselig stemme for hans forslag, der derpå blev vedtaget af Folketinget.

Nu hang Jonstrups skæbne i en meget tynd tråd, kun Landstinget kunne redde det fra nedlæggelse. Her var stemningen heldigvis langt mere til fordel for Jonstrup, hvilket bl.a. skyldtes, at der i dette ting sad flere, der var udgået fra seminariet. Desuden underskrev så godt som alle seminariets elever en henvendelse til tinget og sendte en deputation derind. Det hele endte som bekendt med, at Jonstrup i denne omgang blev reddet. I dette år, 1934, var der netop gået 125 år, siden seminariet flyttede til Jonstrup, og der rejste sig derfor en stærk stemning i Jonstrupsamfundet og i lærerrådet for at fejre både jubilæet og redningen med en fest, men forstander Arne Møller afgjorde på egen hånd, at der ikke skulle søges om penge hertil, så der blev ingen fest ud af det. En lidt ejendommelig afgørelse! Det var godt, at man i disse glade dage ikke kunne vide, at det næste alvorlige problem ville begynde at tegne sig kun seks år senere.

Det må siges til Rigsdagens hæder, at den ikke viste sig karrig, da den havde besluttet, at seminariet skulle leve videre. De omkringliggende gamle og faldefærdige bygninger blev revet ned, så hovedbygningen kunne ligge frit. Der blev indlagt centralvarme, og der blev skabt langt bedre forhold for eleverne, idet værelserne blev fornyet, og der kom brusebade, w.c.'er og elevkøkkener. Hovedbygningen blev ombygget i stor målestok og kom til at blive indrettet sådan, som J.F. Johansen har skitseret det på en tegning fra 1936.

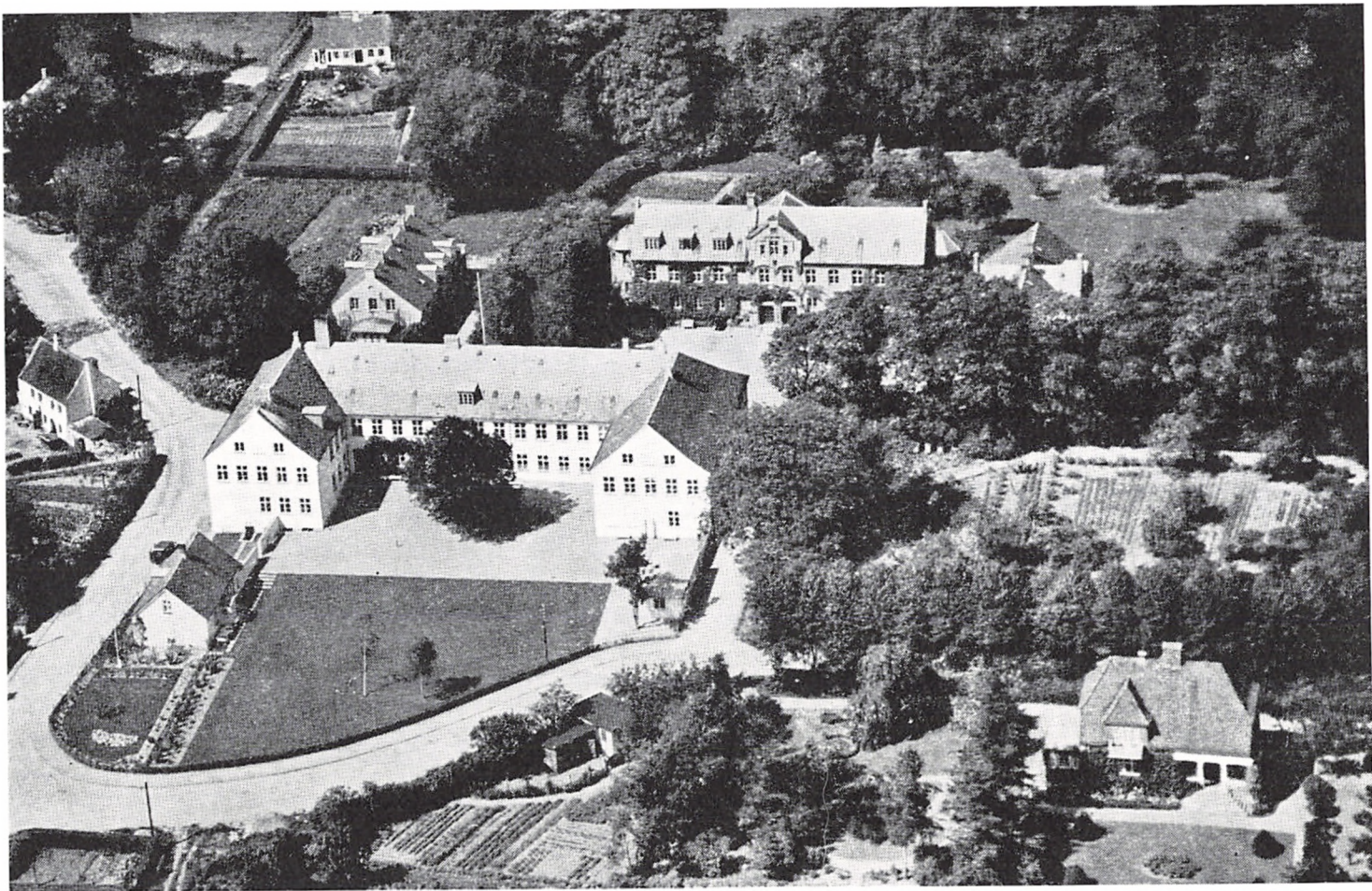
Indvielsesfesten blev holdt 7. november 1936 med deltagelse af undervisningsminister Jørgen Jørgensen, departementschef Barfod, Sjællands biskop Fuglsang Damgaard, den islandske biskop Jon Helgason og provst Dahl fra Færøerne. Der var mængder af taler og sange samt smørrebrød og dans bagefter. Som et lille kuriosum kan det nævnes, at departementschefen skriftligt oplyste seminariet om, at han ville medbringe cigarer til 45 herrer, og at han regnede med, at seminariet ville sørge for rødvinen. Han omtalte ikke damerne, så de blev nok som sædvanligt spist af med lidt konfekt og småkager. Samme departementschef, der sammen med forstander Arne Møller havde lagt et stort arbejde i forhandlingerne om ombygningen, gav kort tid efter Jonstrup en af de skrappeste reprimander i seminariets historie. Baggrunden for den var, at lærerrådet havde protesteret mod ministeriets krav om, at nogle elever skulle kunne gå første klasse om. Lærerrådet havde henvist dem til at finde et andet seminarium, der ville passe bedre til deres faglige standpunkt! Denne unægtelig ikke så lidt hovne bemærkning opfattede Barfod som en hån over for de øvrige seminarier, Jonstrup skulle aldeles ikke tro, at det var bedre end de andre, og

*Forstander
Georg Christensen.*

»Jonstrup kan ikke sparke dem ud af Døren!«. Denne meget lidt embedsmæssige skrivelse sluttede med ordene: »Med – trods alt – venlig Hilsen.« Der foreligger ikke noget om, hvordan ledelse og lærerråd reagerede på dette vredesudbrud, men ørerne har jo nok været noget røde!

Da de omfattende byggearbejder var færdige i 1937, fremstod Jonstrup som et moderne seminarium, der fuldt ud kunne leve op til 1930-lovens intentioner. De tidligere elever, der aflagde besøg, kunne knap nok kende deres gamle borg igen, og selv om de mange traditioner stadig blev opretholdt, var der tegn på, at nye tider langsomt var på vej. Det ofte omtalte jonstrupske sammenhold skyldtes i høj grad, at seminariet lå afsides, og at alle, lærere og elever, boede og spiste på stedet. Med bespisningens ophør i 1911 var der blevet slået et første hul i dette princip, og senere fik nogle af eleverne tilladelse til at bo uden for seminariet. Ved den store ombygning skete der yderligere det, at adskillige lærerboliger blev inddraget til anden brug. De forbedrede trafikmidler gjorde det også lettere for både lærere og elever at bo i nogen afstand fra seminariet. I 1930 var der kun tre rutebilforbindelser til omverdenen om dagen, men i løbet af 1930'erne øgedes antallet af forbindelser bl.a. ved indførelsen af S-togene til Ballerup. Blandt ele-

I Forgrunden til højre Villa Steensbo med en stor Del af den dertil hørende Have og med (helt henne til venstre) en lille Stump af Portnerens Have. Bag Steensbo Lindealleen, og en Del af Forstanderens Have. Bag de derefter følgende Træer ser man lidt af Taget paa den Elevbygning, der blev reist 1897. Til venstre for dette Tag hele den i 1858–59 reiste Bygning, (restaureret 1889 efter Branden) desuden Børneskolebygningen, hvori der er en Embedsbolig for Lærerne Benzon og Wolffsen. Alle andre Lærere bor udenfor Billedets Rammer. Helt i Baggrunden: Købmand Grunddals Hus (Aamandens Hus). I venstre Hjørne skimter man en Tagstump af afdøde Jens Torben Jensens Hus, nu beboet af Fruerne Nielsen og Hansen (Rengøringskoner ved Seminariet). I Billedets Midte den gamle Seminariebygning fra 1781 og – foran dens venstre Fløi – Portnerboligen med dens Blomsterhave. Den Landevei, der ses i Billedets venstre Side, er den ældgamle, der fra Ballerup og Maaløv fører forbi Seminariet og (foroven i venstre Hjørne) gaar videre til Bringe, Knardrup og Værløse. Til venstre for Veien ser man lidt af Pensionatsvært Hegelunds Have og den tilbageblevne (1932 og flere Gange forhen ombyggede) Del af, hvad der hørte til den forlængst nedlagte Vandmølle, Resten altsaa af det Bagerens og Købmandens Hus, som i det 19de Aarhundrede spillede en mægtig Rolle i Seminaristernes Liv. Det huser nutildags hverken Bager eller Købmand. Forgrundens Landevei er den, som Forstander Saxtorph strax efter 1809 anlagde, og som under Nutidens Bygningsforetagender blev meget udvidet. Mellem denne Vei og den gamle Seminariebygning laa indtil da Avlsbygninger, Stalde, Svinchus, Høsehuse, Møddinger, Pissoirer og Retirader, der tilsammen gav Tilreisende det første Indtryk af Seminariet! Fra denne Vei fører der en Sidevei hen over et fra Forstanderens Have bortskaaet Areal op til Gymnastikpladsen, som derved er bleven en ny, officiel Borggaard. Allerbagest i Billedet ser man dær, hvor der forhen var Haver, der hørte til nogle Læreres Embedsboliger, et nyt Anlæg, der ligger foran det gamle Anlæg fra 1809 med Filosogangen. I Billedets Forgrund vil der helt henne til venstre blive Adgang til en endnu i 1937 ikke fuldendt Sportsplads udfor Steensbos Have (altsaa udenfor Billedets Rammer).

Teksten skyldes R. C. Mortensen.

verne boede i 1930 omkring to trediedele endnu på stedet, men antallet mindskedes efterhånden, først i langsomt tempo, sidenhen hurtigere. Denne udvikling medførte, at den værdifulde kontakt mellem lærere og elever uden for undervisningstimerne ikke havde så gode kår som tidligere, og at de mange kulturelle aftenarrangementer mest måtte hente deres publikum blandt kollegianerne. Mange orkede ikke at tage turen på cykel om aftenen fra f.eks. Farum eller Lyngby, når de først var kommet hjem efter dagens timer i klassen.

Seminariet åbnede sig i denne tid også for udefra kommende arrangementer, der ikke var møntet på de lærerstuderende. Heriblandt kan nævnes, at der på initiativ af skolekonsulent Kaalund Jørgensen afholdtes kurser for lærere i emneundervisning og i børnepsykologi, og der var aftenskole for omegnens beboere i emner som samfundslære, børnepsykologi og ernæringslære.

Hvad lærerkorpsset angår, forekom der i den sidste halvdel af 1930'erne en betydelig udskiftning. De to veteraner, Steensen og Johansen, tog deres afsked i 1935 efter ikke mindre end 40 års virke på seminariet. De var som tidligere nævnt ansat samtidig med Stig Bredstrup og havde gjort hele den fornyelse med, der var sket under den gamle »Fatter«. Uventet og i en ret ung alder døde Folmer Lauritzen i 1938 efter at have været tegnelærer i 17 år. Sidst, men absolut ikke mindst, skete der i 1937 et forstanderskifte, idet dr. Arne Møller byttede gårde med forstanderen for Haderslev Statsseminarium Georg Christensen.

Den nye forstander (1877-1966) var altså 60 år ved overflytningen til Jonstrup og kunne møde til sin nye virksomhed med en overordentlig rig ballast i både videnskabelig og pædagogisk henseende. I modsætning til alle sine forgængere undtagen Saxtorph var han ikke teolog, men magister i litteraturvidenskab, og i tidens løb udgav han en lang række litteraturhistoriske arbejder. De pædagogiske erfaringer indhøstede han bl.a. på Zahles seminarium, Lærerhøjskolen, som dansk lektor i Uppsala og fra 1926 som forstander for Haderslev statsseminarium. Han var desuden en anerkendt litteraturkritiker og en efterspurgt foredragsholder. I pædagogisk henseende gik han stærkt ind for en modernisering af såvel den daglige undervisning (arbejdsskoleprincippet) som af eksamensformerne. Hans tanker om læreruddannelsen og lærergerningen kom klart til udtryk i tiltrædelsestalen d. 16. august 1937: Der kræves faglig dygtighed forenet med personlig forståelse for og kærlighed til børn. Det pædagogisk-psykologiske må være det, som hele arbejdet på seminariet sigter på. »Skal man lære lille Peter Geografi, maa man kende noget til Geografi, men ogsaa kende lille Peter.«

Alt i alt en respektindgydende personlighed i den pædagogiske verden, som – set med Jonstrups øjne – kun havde een fejl: hans forstandertid kunne i det højeste kun vare i ti år.

Mens man ikke kan hævde, at der var sket nogen form for pædagogisk fornyelse i Arne Møllers korte tid som forstander, var det tydeligt, at der med Georg Christensens ankomst blæste nye vinde over det gamle seminarium. Børnepsykologien fik en langt mere fremtrædende plads, og der oprettedes oven i købet en Montessori-børnehave på seminariet! I øvelsskolen blev der holdt forældremøder med kaffebord og oplysende foredrag som f.eks. »Vor Ernæring«. Børnene opførte små teaterstykker, og i vinteren 1939-40 fik hvert barn mælk samt et æble og en gulerod til supplement af madpakken. Denne omsorg kan virke lidt overraskende, da det jo ikke drejede sig om blege, underernærede storbybørn.

De kulturelle aktiviteter som koncerter, udflugter og foredrag intensive-redes og betød naturligvis en kærkommen afveksling i hverdagen, omend det som tidligere nævnt kunne knibe med tilslutning fra de elever, som ikke boede på stedet. Et blik på foredragslisten viser, at kendte personligheder ikke havde vanskeligt ved at finde vejen ud til Jonstrup. Nævnes kan eksempelvis professor Vilhelm Andersen, der talte om Holberg, forfatteren Hans Kirk, der gennemgik amerikansk litteratur og den kendte geograf og forskningsrejsende Sofie Petersen med et foredrag om Guatemala. På den anden side kan det i høj grad undre, at den truende storpolitiske udvikling sidst i 1930'erne tilsyneladende ikke blev genstand for omtale, og at krigen fra 1. september 1939 blev forbigået i total tavshed. Indtil 9. april 1940 var der da ikke noget i Danmark, der hed censur, og man kunne formode, at disse verdenshistoriske, skelsættende begivenheder ville have kaldt på kommentarer. Vil man *alene* gå ud fra foredragene, fandtes der i jonstrupsk sammenhæng ingen krig i Europa – men det skal man naturligvis ikke!

Jonstrups »Embedsmænd« 1933. Fra venstre: Trommeslager, dirigent for koret, fotograf, dirigent for brummekor, fanebærer, gymnastikinspektør, arkivar, brandmajor, fyrmester.

Orkestret 1929 i den gamle musiksal på Jonstrup.

Jonstrup under besættelsen

Om morgenen den 9. april 1940 rykkede krigen helt ind på livet af seminariet, da de tyske jagermaskiner angreb den i seminariets umiddelbare nabolag beliggende Værløse flyveplads og ødelagde en del af det danske flyvevåben. Det var denne flyveplads, der under krigen skulle volde Jonstrup så mange kvaler og efter krigen føre til den endelige flytning til Lyngby.

Et vidnesbyrd om myndighedernes nervøsitet i anledning af den tyske besættelse fik seminariet i maj 1940 i form af en ministeriel skrivelse om, at de sygeplejersker fra Rigshospitalet og Finseninstituttet, der stod overfor at skulle holde ferie, skulle tilbringe denne i Jonstrups kollegium, der alligevel ville stå tomt i skoleferien. Sygeplejerskerne måtte nemlig ikke fjerne sig altfor langt fra det storkøbenhavnske luftværnsområde. I 1942 blev der under ledelse af inspektør H. Wolffsen oprettet et fabriksluftværn, der afholdt øvelser i slukning af brandbomber og brug af gasmasker. Ingen kunne jo på dette tidspunkt vide, om der – ligesom under første verdenskrig – ville blive anvendt krigsgasser, og efterhånden som den allierede luftkrig over det besatte Europa tog til i styrke, kunne brandslukning hurtigt blive aktuelt. Seminariet havde jo en farlig nabo lige uden for døren!

Luftalarmerne blev stadig hyppigere og tvang alle ned i beskyttelsesrummene, rationeringerne strammedes konstant, og brændslet blev knappere og ringere, så kulden bredte sig i klasseværelser og beboelser. Jonstrupperne delte naturligvis materielle vilkår med resten af landets befolkning, men trøstede sig med de mange kulturelle aktiviteter, som det trods alle vanskeligheder lykkedes at gennemføre, og ved en stædig holden fast ved de gamle traditioner. Da forholdene skærpedes i 1943, især efter 29. august, da regering og rigsdag nedlagde arbejdet, og efter 2. oktober, da jøderne blev forfulgt, indskrænkedes al festivitas på seminariet til en enkel julefest, og i oktober tilsluttede eleverne sig universiteternes protest mod de tyske overgreb. Det var klart, at det under disse skræmmende forhold måtte være vanskeligt for både lærere og elever at koncentrere sig om undervisningen og det daglige arbejde. Dette havde man i ministeriet forstå-

else for, hvorfor statskonsulenten d. 7. januar 1944 udsendte en henstilling til undervisningsinstitutionerne om at vise skånsomhed ved de kommende eksaminer.

Lynet slog ned på Jonstrup d. 6. maj 1944. Tyskerne kunne bruge uanede mængder af plads over hele landet, og seminariet undgik ikke sin skæbne. Det vil på dette sted være naturligt at give ordet til forstander Georg Christensen, der jo stod i centrum af begivenhederne, og som har efterladt følgende beretning om dem i Jonstrupbogen 1946:

SEMINARIETS BESLAGLÆGGELSE

Beretningen om Begivenhederne i 1944 blev skrevet til forrige Aarbog. Baade Trykkeriet og Ministeriet havde imidlertid deres Erfaringer, saa de ansaa det for kløgest, skønt ingen fandt Artiklen udæskende, at lade den vente, til Afslutningen kunde komme med. Den aftrykkes uændret – ogsaa for at give et Eksempel paa, *hvor* forsigtig man mente at maatte være. G.C.

I.

Januar 1945.

Allerede i 1940, midt i Sommerferien, fik vi det første Varsel om, at vi laa paa en udsat Plads. Fra Værløselejren ønskede man at overtage Seminariets Bygninger, og vi fik 8 Dage til at finde et andet Sted at fortsætte Undervisningen. Trods energiske Forsøg baade fra Ministeriets og min Side viste det sig umuligt at finde noget ledigt og brugbart i en rimelig Nærhed, og de tyske Militærmyndigheder lod saa Sagen falde. I Stedet købte de det Stykke Jord, der ligger mellem Fru Svendsens Gaard, Skoven og Jonstruphøj. Her opførtes en Del Barakker. De har i Perioder staaet tomme, men den meste Tid har der ligget tyske Soldater i skiftende Hold, og i de sidste 1 1/2 Aar har de huset Kaptajn Sommers Vagtkorps. Fra dette blev der rejst Krav om at faa Seminariets Gymnastiksal stillet til Disposition 2 Timer om Dagen, hvad der vilde have generet Seminariets Arbejde meget. Men efter nogen Forhandling blev ogsaa dette Krav frafaldet.

12te April 1944 kom saa fra Intendanten hos den øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark et Dekret, der beslaglagde Seminariet, dog uden Inventar. Meddelelsen, der blev sendt Indenrigsministeriet, naaede først ud til os d. 18de. Den kom, trods alt, som et Lynned-

slag, men ud fra vore tidligere Erfaringer haabede vi dog, at Faren ogsaa denne Gang kunde afværges. Fra Udenrigsministeriet blev ogsaa gjort alt for at faa Beslaglæggelsen taget tilbage. Men de Argumenter, der kunde fremføres: en Henviſning til Haagerkonventionen og til de særlige Vanskeligheder, det volder et Landseminarium at skulle flytte, da det paa Grund af Elever, Lærere og Øvelsesskole ikke kan nøjes med at leje sig ind i en anden Gade – disse Argumenter kunde der ikke tages Hensyn til. De lokale Militærmyndigheder, der kom og besigtigede Seminariet, forstod vore Vanskeligheder og beklagede dem, men der var intet at gøre. En Tid saa det ud til, at Overtagelsen kunde udsættes, til vi var færdige med den officielle Examen, c: til 26de Maj. Det vilde have været en meget stor Lettelse for os. Examen kunde have fortsat relativt uforstyrret, Examinanderne havde ikke behøvet at flytte, før de skulde rejse hjem, og de andre Klasser og Øvelsesskolen kunde vi have givet Sommerferie d. 26de, lige før Pinse. Men ogsaa dette Haab brast. Under en Examination i Dansk d. 2den Maj fik jeg Besked om, at de 2 Elevbygninger med Gymnastiksal og Festsal samt Hovedbygningens Stueetage skulde være rømmet senest d. 6te Maj og Resten d. 10de. Dog gav man Afkald paa de fysiske Laboratorier, den gamle Skolebygning med Inspektør Wolffsens Tjenestebolig, og Børnehaven, der har haft til Huse i de smukke Rum, der var Lærerværelse og Kontor i Bredstrups Tid.

Den, der ikke har prøvet noget lignende, kan næppe forestille sig, hvad det vil sige at flytte et Seminarium og en Øvelsesskole paa nogle faa Dage. Det drejede sig om mange Hundrede Borde og Stole og adskillige Skabe, om 4000 Bind fra Biblioteket og om de zoologiske og fysiske Samlinger, med de utallige Apparater, Instrumenter og Kemi-kalier. Hver Lærer maatte administrere sine Sager og disponere saaledes, at de absolut uundværlige Ting var til at finde igen, mens det, der efter Omstændighederne maatte undværes, blev opmagasineret. Lærerne sparede ikke sig selv, men det groveste Slæb tilfaldt Pedellerne og Eleverne. De var beundringsværdige, saa meget mere som mange af dem samtidig maatte se sig om efter et Sted at bo og maatte flytte deres egne Sager. Og nogle af dem var oppe til Examen. Endnu d. 6te om Formiddagen vajede Examensflaget for en Censor.

Det var i sig selv en Kraftpræstation at tømme Seminariet, men det var paa sin Vis ikke mindre vanskeligt at finde et Sted at flytte hen til. Hvis man ikke vilde skille Skolen fra Seminariet – og det var jeg aldrig gaaet med til – var der ingen andre Muligheder at ty til end Ballerup. Men her var naturligvis ikke noget Sted, hvor vi bare kunde

leje os ind. Der maatte skaffes Lokaler til at opmagasinere vore Samlinger og vort Inventar, og der maatte findes Lokaler, hvor vi saa godt som muligt kunde fortsætte Undervisningen og holde Examen.

Vi skylder den største Tak for den Hjælpsomhed, vi mødte alle Steder, baade hos Kommunen og private i Ballerup. Takket være Pastor Christensens og hans Hustrus overordentlige Elskværdighed kunde vi magasinere vore Stole og Borde paa Præstegaardens mægtige Loft og hele vort Bibliotek i et Par store ubenyttede Stuer i Præstegaarden. En stor Del af det andet Inventar blev anbragt i en gammel Lade, vi lejede i Byen. Vort dejlige Orgel, Gymnastikapparaterne og Sløjdsalens Høvlebænke blev taget ned af Fagfolk og opbevares af dem, samtidig med at de faar et ønskeligt Eftersyn.

Schmidt Niensens fine Fysiksamling maatte spredes mange Steder, en Del staar i Kasser paa en Balkon til Ballerup Folkeskoles Gymnastiksal. Hauchs zoologiske Samlinger var der ikke Mulighed for at skaffe Plads til derinde. De blev saa anbragt i Frk. Christensens tidligere Pensionat og Køkken, og der foregaar saa under meget indskrænkede Former Undervisningen i Naturhistorie og Geografi, og for at fylde Elevernes Tid ud mellem Rutebilerne tillige Hr. Hauchs og Hr. Kejsers Dansktimer.

Indtil Sommerferien klarede vi Undervisningen saaledes, at den officielle Examen foregik paa Teknisk Skole i Ballerup. III. Klasse blev sendt paa et 6 Ugers Landsbyskoleophold (hvad der har vist sig at have været særdeles gavnligt for dem), og I. Klasse fik en ekstra lang Sommerferie, men skulde møde en Uge før de andre i August til Oprykningsprøve. Børnehaven og Skolens to mindste Klasser blev anbragt i Kristelig Settlements Week-End- Hytte i Skovkrogen, og der er de stadig, skønt Bygningen er betydelig mere egnet til Sommer- end til Vinterbrug. De øvrige fire Skoleklasser fik Husly paa Folkeskolen, men efter Ferien er de indrettet paa Teknisk Skole, mens Seminarieret har til Huse paa Folkeskolen i Tiden fra 12 til 17 1/2.

Naar man betænker, at I. og II. Klasse har en Del af deres Timer i Jonstrup, at Tysktimerne foregaar i Ballerup Folkebibliotek, en Del af Specialelæsningen i Afholdslogen og den historiske Disciplin i Frederiksberg Kommunebibliotek, at endvidere Hr. Boesens Orgelundervisning finder Sted paa Søndersø, i Afholdslogen og i Ballerup Kirke, vil man forstaa, at den lille sluttede Verden, som Jonstrup var, nu er blevet slaaet grundig i Stykker.

Det har ødelagt det rige Fællesliv mellem Kammeraterne og mellem Lærere og Elever. Afholdslogen er elskværdigt stillet til vor Dis-

position, og Eleverne har Avisstue der. Men de bor nu saa spredt, at den ikke paa nogen Maade spiller den Rolle som Samlingssted, som Dagligstuen paa Jonstrup gjorde det. Paa Grund af hele Situationen har der ikke været nogen særlig Interesse for at arrangere Foredrag og Koncerter, endnu mindre naturligvis Fest med Bal. Alligevel savnes de samlende Elementer i Seminarielivet meget stærkt. Vi har ikke engang et Sted, hvor vi kan samles til Morgensang – som maaske ogsaa vilde lyde lidt løjerlig Klokken 12. Lærerne har ikke noget Værelse for sig selv, og jeg har ikke saa meget som et lille Rum, der kunde tjene til Kontor, og hvor Eleverne vidste, at de kunde træffe mig.

Elevernes Arbejdsvilkaar er blevet daarligere, og Undervisningen er ogsaa blevet forringet. Et Seminarium uden et Bibliotek og en Læsestue til Elevernes Selvstudium og uden Laboratorier til Elevforsøg, et Seminarium hvor baade Lærere og Elever kun kommer til deres Timer, men hvor de ikke lever og arbejder, det er kun et Kursus. Dertil kommer, at en Undervisningstid fra 12 til 17 1/2 er meget uheldig, fordi den slaar Tiden til det private Arbejde i Stykker og bl.a. umuliggør Besøg paa københavnske Biblioteker.

Ogsaa Børnene har daarlige Kaar. De maa transporteres pr. Rutebil, der næsten altid er forsinket. Lokalerne er ikke beregnede paa Skolebørn, og der er kun en Gade at lege i. Sløjd, Gymnastik, Haandgøring og Skolekøkken maa foregaa ovre paa Folkeskolen.

Den sidste parade på det gamle Jonstrup før afmarchen til Ballerup.

Den 10de Maj forlod vi Seminariet. Først d. 10de Juli rykkede Tyskerne ind.

Det viste sig snart at have været klogt, at vi havde fjernet alt Inventar ogsaa fra de Rum, vi havde faaet Lov at beholde. Efterhaanden har Værnemagten taget alt i Brug. D. 1ste Juni blev den gamle Skolebygning rømmet efter Ordre og dermed ogsaa Inspektør Wolffsens Lejlighed. Han fik efter Sommerferien Husly oppe i Pastor Balslevs Sommerhus. D. 26de September kom Turen til Forstanderboligen og Steensbo, der et Aar før var indrettet til Tjenestebolig for Øvelsesskolens Leder. Jeg maatte være glad, at det lykkedes mig at finde en lille Villa inde i Ballerup, mens Hr. Reiff i de 5 Dage, vi havde faaet til Frist, ikke kunde skaffe sig noget nærmere end et Par Værelser ude i Søndersø Vandværks Funktionærbolig.

De Lærere, der er tilbage nede ved Seminariet, lever nu omgivet af Pigtraad og Vagtposter til alle Sider. Efter at Pension Søndersø og Arndal ved Juletid ogsaa blev beslaglagt, er der ingen Elever mere paa Jonstrup. De bor i for det meste daarligere og i hvert Fald dyrere Værelser i Ballerup og Omegn, lige fra København til Frederikssund.

Det har ikke blot været et Aar med Vanskeligheder, der endnu ikke er forbi. Det har ogsaa været tungt at komme igennem for alle dem, der har deres Gerning paa Jonstrup, og som holder af det. Det er svært at gaa forbi de gamle Steder nu, som en der ikke har noget der at gøre. Og for de unge gør det mig særlig ondt. De Udviklingsmuligheder, som Seminarietiden ellers kan byde, har Forholdene stærkt forringet. De lever meget mere isoleret end før, og Tidens Tryk hviler tungt paa dem. Dertil kom, at den Nervøsitet, som i Efteraaret fik Studenterne til at holde sig borte fra Universitetet, ogsaa greb Seminarieeleverne, saa vi en Tid ikke havde stort mere end halvfulde Klasser. De fleste er dog nu kommet tilbage, undtagen dem, der ikke synes, de kan samle sig om noget Arbejde og derfor hellere afskriver dette Aar og gaar om, i Haab om bedre Læsekaar til næste Aar, og saa de, heldigvis faa, der sidder fængslet, og som vi med Sorg maa undvære foreløbig.

Vi ved ikke, naar vi igen kan mødes paa Jonstrup, og heller ikke, hvordan der til den Tid ser ud. Tilbageflytningen og Genordningen vil under alle Omstændigheder tage betydelig længere Tid end de Dage, vi maatte klare os med i Maj. Men vi længes alle efter den Dag, da det danske Flag igen skal vaje over Borgen.

Jo nærmere Tysklands Nederlag kom i Sigte, des uhyggeligere blev Forholdene for dem, der boede i Jonstrup. Vejen blev spærret med en Bom, et cementeret Vagttaarn sat op, Gennemgang kun tilladt mod Passerseddel, Løbegrave anlagt paa Kryds og tværs i Parken og uden om Steensbo, hvor Kaptajn Sommer havde sin Residens, og om Jonstruphøj, forstærket af Jordminer i Skoven op mod Jonstruplejren. Hver Nat var der Skyderier, og Sommerfolkene gebærdede sig, som de vilde. Henad 1ste Marts indkvarteredes ca. 300 tyske Flygtninge i Seminariets Hovedbygning og i Forstanderboligen. De tog det hele i Besiddelse som en Selvfølge, som kærkomne Gæster, og det var vanskeligt baade at se og at høre, at Jonstrup var en lille fredelig dansk Landsby.

Under disse Forhold var det uforsvarligt at bevare Skovhytten. Børnehaven blev lukket paa ubestemt Tid, Skolens 2den Klasse flyttet til Ballerup, hvor der blev indrettet hveranden Dags Skolegang for de mindre, og den nye 1ste Klasse lod vi vente til efter Sommerferien.

Lykkeligvis blev der jo ikke Brug for Tyskernes drabelige Forsvar, og det hvide Parlamentærflag, vi fandt paa Loftet parat til at stikkes ud af et af Tagvinduerne, kom aldrig længere. Med 5te Maj ventede vi, at nu slog ogsaa vor Befrielses Time, og vi fablede allerede om at faa bragt saa vidt i Orden, at vi kunde holde Dimission i Festsalen. Men ogsaa paa dette Punkt bragte de kommende Maaneder Skuffelser.

Takket være Hr. Hauchs energiske Indgriben var alle Tyskerne ude af Seminariet og Flygtningene anbragt i Jonstruplejren i Løbet af 14 Dage. Bygningsinspektøren og Haandværkerne havde været rundt med mig og set paa Ødelæggelsens Vederstyggelighed: Cementfundamenter i Gymnastiksalen, der var indrettet til Reparationsværksted, Borde og Skabe i de fysisk-kemiske Laboratorier fjernet og alle Ledningerne i Gulvet skaaret over, i Halvdelen af Biologiklassen og Tegneklassen og i et Hjørne af Biblioteket lagt Cementgulv og installeret Brusebade, W.C.er og Vaskekummer, Skillerum og Sengesteder sat op alle Vegne.

Der blev søgt om 63,000 Kr., som de nødvendigste Reparationer vilde koste. Men Indenrigsministeriet kunde ikke frigive Seminariet og ikke engang tillade, at vi gik i Gang med Reparationerne. I hele 3 Maaneder stod Seminariet tomt, uden at vi kunde faa at vide, om vi

var købt eller solgt, indtil Røde Kors lige før Sommerferiens Slutning lagde Haand paa det til Anbringelse af ca. 600 polske Flygtninge, der tidligere havde været paa den tyske Privatskole i Emdrup.

Efter Opførelse af en mægtig Køkkenbarak, en kolossal Cisterne og en fornyet Omgang Pigtraad, og efter at alle Elevværelser og Klasserum var fyldt med Senge i 3 Etagers Højde, rykkede Polakkerne ind ved Midten af September, Mænd, Kvinder og Børn.

Det var som paa Trediveaarskrigens Tid: for hvert nyt Hold, der rykkede ind, blev der ødelagt mere og forsvandt der mere. Hvad Tykerne gjorde, skete jo altid ud fra de Krigens Krav, som var over os alle. Naar de kørte over vor nye, dyre Flisegaard med deres tunge Lastbiler, saa hver eneste Flise nu er revnet, var det et ringere Hensyn, der maatte ofres for et større. Naar de fældede Træer og fjernede Buskads, var det af strategiske Grunde. Men Polakkerne syntes at stjæle og ødelægge af Natur. En Dør kunde hugges op og bruges til Optændingsbrænde. Haandtag og Vandhaner øvede en uimodstaaelig Tiltrækning – og kunde maaske ogsaa omsættes paa den sorte Børs. Aabne Ildsteder, bestaaende af et Par Mursten og et Kakkelovnsrør blev anbragt paa Loftet. Vildvinen, der var Gymnastiksalsbygningens Pryd (og endda dens eneste Pryd) blev revet over i Armshøjde. Det var maaske umuligt at holde nogen Mønsterorden under de elendige Indkvarteringsforhold. Men det gennemførte Svineri, som hurtigt bredte sig alle Vegne, ude og inde, og det Tøj, som hang til Tørring overalt, ogsaa ud af Vinduerne, gav unægtelig det kongelige danske Skolelærerseminarium i Jonstrup et sørgeligt proletarisk Præg.

Røde Kors gav Afkald paa Inspektør- og Forstanderbolig. Derved reddedes Skolen, hvis Børn Rutebilen ikke mere kunde paatage sig at transportere paa Grund af Benzinmangel. De gamle Skoleklasser blev taget i Brug, og 3 nogenlunde brugelige Klasseværelser indrettet i Stueetagen i min Lejlighed. (Jeg maatte alligevel af Hensyn til Seminariet blive boende i Ballerup.) Praktikundervisningen maatte jo saa foregaa i Jonstrup, og nye tidsspildende Trafikbesværligheder kom til dem, Eleverne i Forvejen havde paa Grund af de faa Rutebiler og Tog, som endda kun gik Morgen og Aften – hvad der navnlig gik ud over de Lærere og Elever, der boede i København.

Talrige Henvendelser til de forskellige Myndigheder mødte kun Forstaaelse og Beklagelse. Paa fhv. Minister Kjærboel gjorde de dog saa meget Indtryk, at han fik Hovedparten af Polakkerne sendt hjem lige før Nytaar. Den endelige Afvikling kan finde Sted midt i Januar.

Haandværkerne rykkede ind med det samme paa Elevhjemmet, saa de Elever, der har lidt mest under Boligforholdene i Ballerup, kan flytte ind til Februar. Men de omfattende Reparationer, Installeringen af Schmidt Niensens bittert savnede Laboratorier, de biologiske Samlinger, Ordningen af Biblioteket m.m. vil naturligvis tage adskillig Tid. Men saa snart vi har 4 Klasseværelser i Stand, har vi lige saa meget som i Ballerup, og saa flytter vi ind.

En glad Forventnings Stemning raader hos os alle. Et stort Skaar i Glæden er det, at Finansministeriet ikke »for Tiden« kan bevilge Penge til den nye Øvelsesskole, den nye Gymnastiksal og nye Elevværelser, hvortil alle Planer ligger færdige og godkendte. Det er og bliver en Skandale, at et Statsseminarium fortsat skal have en Øvelsesskole, der, hvad ydre Vilkaar angaar, rangerer med de ringeste Landsbyskoler i Landet.

Alligevel vil det blive en Festdag, naar Flaget igen vajer over den gamle Bygning. Det har været en lang og trang Tid, og meget af det er brudt ned, der udgør et Seminariums indre Liv, og som maaske er det væsentligste i de 4 Aar. Jeg tror dog, at alle – ogsaa de, der har været mest kritiske over de beskedne Forhold paa Jonstrup – saa stærkt har følt, hvad vi har maattet savne i vores Udlændighedstid, at vi med god Vilje og godt Mod vil gaa i Gang med Genopbygningsarbejdet.

Georg Christensen.

Georg Christensens beretning kan suppleres med den oplysning, at Jonstrupsamfundet sendte en deputation til undervisningsminister A.M. Hansen, der var gammel jonstrupper. Han lovede at gøre, hvad han kunne for at få polakkerne ud, men sagen hørte desværre ikke under ham, men under flygtningeadministrationen, hvis chef, Johs. Kjærbøl, derpå også fik en henvendelse fra Jonstrupsamfundet.

I frihedskampen deltog 30 elever fra Jonstrup på forskellige områder. På selve seminariet oprettedes militærgrupper, der efter beslaglæggelsen gik ind i tilsvarende grupper i Ballerup. Andre var med ved våbenedkastningerne fra luften og ved transporten af jøder over Øresund. Tre af dem kom via Vestre Fængsel til Frøslev-lejren, og 7 undslap til Sverige, hvoraf nogle meldte sig til den danske brigade. Heldigvis kom ingen til koncentrationslejrene i Tyskland, men for dem alle betød det illegale arbejde afbræk og forsinkelse i studiet samt psykiske påvirkninger, der som bekendt kunne vare i årevis (KZ-syndromet). Det var bl.a. med henblik herpå, at et ministerielt cirkulære af 17. maj 1945 dekretede forskellige lettelser ved sommereksamen 1945.

Jonstrupperne på Hekla 1932.

Efter at de nødvendige og bekostelige reparationer var overstået, kunne seminariet igen tages i brug i marts 1946. Det skete ved en højtidelighed, hvor den gamle fane blev ført ind i festsalen med en fællessang og orgelspil. Det vante liv kunne komme i gang igen, foredrags- og musikforeningerne blomstrede op, efter at de i Ballerup-tiden havde ligget i dvale. Også sporten lavede op, og der skete det i Jonstrups historie hidtil fuldstændig uhørte, at lærerne dannede et fodboldhold, der – næsten – kunne spille lige op med elevernes hold! Det var nye toner, og hertil kan føjes, at den meget afholdte forstander tiltaltes med Georg og »du«. Man må formode, at de gamle Jonstrup-lærere har vendt sig adskillige gange i deres grave.

Seminiariets internationale forbindelser kunne også genoptages. Det var forstander Arne Møller, der i 1930'erne havde taget initiativ til vidtstrakte rejser med eleverne, i hvilken forbindelse han havde afsløret sig som en energisk »money-maker« og som en hyggelig rejsefælle, som helt formåede at stryge det formelle af sig. En tur til Island havde fundet sted i 1932, og i 1934 gik rejsen til Færøerne. Herudover havde han haft elever med til Sønderjylland og til resten af Jylland i 1933. Nu i august 1946 blev der afholdt nordisk seminariststævne på Jonstrup med 20 svenske, 70 norske og 70 danske deltagere, og i januar 1947 genoptoges den gamle forbindelse med lærerskolen i Hamar. En klasse på 27 elever fra Hamar opholdt sig i 14

dage på Jonstrup, hvis 3. klasse til gengæld rejste til Norge, og i september samme år gantoges udvekslingen med andre klasser. Det var heldigt, at bøsøgene ikke fandt sted i februar 1947, da seminariet simpelthen måtte suspendere undervisningen i næsten en måned på grund af mangel på brændsel!

I sommeren 1947 faldt Georg Christensen for aldersgrænsen og holdt d. 29. maj sin sidste dimissionstale under overværelse af departementschef Barfod og hyldedes hjerteligt med en middag i festsalen. Under sine kun ti år som forstander havde han ikke blot formået at lede seminariet gennem besættelsesårenes vanskeligheder, men det var også lykkedes ham at skærpe interessen for det pædagogiske og psykologiske element i læreruddannelsen og at indføre en friere og mere kammeratlig tone i institutionen, hvilket gjorde ham overordentlig vellidt blandt eleverne.

Hans efterfølger var også en erfaren seminariemand. Aage Morville (1894-1983), cand.theol., havde 1923-44 været lærer ved Haderslev Statsseminarium, hvorefter han i tre år ledede Ranum Statsseminarium. Indsættelsen i Jonstrup fandt sted 20. august 1947, hvor kirkeminister Carl Hermansen på vegne af undervisningsministeren holdt indsættelsestalen. Bi-

*Rektor Aage
Morville.*

skop Fuglsang Damgaard betonedede i sin tale forbindelsen mellem kirke og skole. Aage Morville talte – med baggrund i verdenskrigen og den begyndende kolde krig – om vigtigheden af at holde fast ved idealerne og ved tolerancen mellem mennesker og mellem folkeslagene.

Morville overtog et seminarium med nogle alvorlige problemer, der først og fremmest bestod i en for ringe søgning af nye elever og for få børn i øvelsesskolen. Desuden var der kun plads til, at hver tredje elev kunne bo på seminariet. Der var planer om bygning af et nyt elevkollegium og af en større seminarieskole, der skulle kunne optage børnene fra de beboelseskvarterer, som man håbede ville blive opført i seminariets nærhed, men intet af alt dette var endnu blevet til virkelighed. Ved optagelsen i 1950 meldte der sig dog 42 ansøgere foruden 20 til den nye præparandklasse. I de følgende år var der ingen mangel på ansøgere.

Lærerrådet havde i 1947 igen haft en drøftelse af tanken om at optage piger på Jonstrup. Det fremgik heraf, at rådet ikke havde principielle betænkeligheder i den henseende, men man måtte pege på bygningsmæssige vanskeligheder og på, at lærerkorpset, der alle var mænd, ikke ville kunne varetage al den undervisning, der ville blive brug for. Lærerrådet gik i 1948 ind for oprettelsen af en præparandklasse, hvis ministeriet ville give de nødvendige bevillinger, og en sådan klasse oprettedes da i august 1949. Rådet anbefalede i 1950, at der indførtes en studenterklasse med et studieforløb på 2 1/2 år. I denne klasse og i præparandklassen blev der adgang for piger. Hermed blev 160 års mandsdominans på Jonstrup brudt.

På en forespørgsel fra ministeriet udtalte lærerrådet i 1949 sin frygt for, at oprettelsen af det nye statsseminarium på Emdrupborg ville mindske tilgangen til Jonstrup af nye elever fra hovedstaden. Sådan kom det ikke til at gå, men på Jonstrup havde man jo nedlægningsstruslen i en ikke altfor fjern fortid i erindring. Seminarierne var ved at komme ind i en periode, hvor der var elever nok til alle. Allerede i 1946 havde et cirkulære henstillet til seminarierne at optage så mange elever, som de selv fandt forsvarligt. Det var den om sig gribende lærermangel, der var baggrunden, og nu i begyndelsen af 1950'erne kunne man se, at de første af krigstidens store årgange var ved at melde deres ankomst i skolen. Jonstrups øvelsesskole nåede helt op på 130 børn, til hvem der var 6 klasseværelser til rådighed i bl.a. en nyopført barak, der også afgav plads til skolelederens kontor og til depotrum.

Også seminariet nød godt af den voksende tilgang. På den fireårige uddannelse var der således i 1950 110 elever, hvortil kom 30 i studenterklassen og 34 i præparandklassen! Herman Wolffsen analyserede i 1952 den sociale baggrund for eleverne i 1950 og sammenholdt resultatet med dem fra 1930 (Jonstrupbogen 1952):

	1930		1950				
	3-årig		4-årig		stud. kl.		ialt
	elever	%	elever	%	elever	%	%
Faders erhverv:							
Arbejdere.....	3	3,7	9	8,2	2	6,7	7,9
Embedsmænd.....	4	4,9	7	6,4	5	16,7	8,6
Funktionærer.....	5	6,1	4	3,6	7	23,3	7,9
Handlende.....	6	7,4	11	10,0	1	3,3	8,6
Håndværkere.....	19	23,5	17	15,5	10	33,3	19,3
Landmænd.....	14	17,3	24	21,8	2	6,7	18,5
Lærere.....	18	22,3	23	20,9	1	3,3	17,1
Andre.....	12	14,8	15	13,6	2	6,7	12,1
	81	100	110	100	30	100	100
Hjemsted:							
København.....	22	27,2	19	17,3	16	53,3	25,0
Provinsbyerne.....	19	23,4	25	22,7	3	10,0	20,0
Landet.....	40	49,4	66	60,0	11	36,7	55,0
	81	100	110	100	30	100	100

Det giver kun mening at sammenligne tallene fra 1930 og 1950 for »normalinjens« vedkommende. Her ses en stigning i gruppen arbejdere, embedsmænd, handlende og landmænd, men nedgang for funktionærer, håndværkere, lærere og andre. Disse tal fra Jonstrup afviger ikke i så høj grad fra landsgennemsnittet, at man ud fra dem kan hævde, at det klientel, der søgte dette seminarium, var påfaldende i den ene eller anden retning. Studenterklassen adskiller sig fra den fireårige uddannelse på et par markante punkter, grupperne embedsmænd og funktionærer, mens opgørelsens største tal, 33,3%, for håndværkere vel nærmest må opfattes som en tilfældighed. Tage Kampmann (Læreruddannelsen i 200 år) har ud fra sine mangeårige erfaringer som seminarirektor peget på den mulighed, at det var pigerne fra de bedre stillede kredse, som især søgte studenterlinjen. Der er her nok en sammenhæng med, at over halvdelen af studenterklassens elever kom fra København. Til gengæld kom 60% af eleverne på den fireårige uddannelse fra landet. Man kan nemt forestille sig, at der på dette grundlag kan have eksisteret en slags »kulturkløft« mellem de to uddannelser, men dette kommer i hvert tilfælde ikke til orde i det efterladte materiale. Det må vel også have været gavnligt, at land og by hermed lærte hinanden bedre at kende.

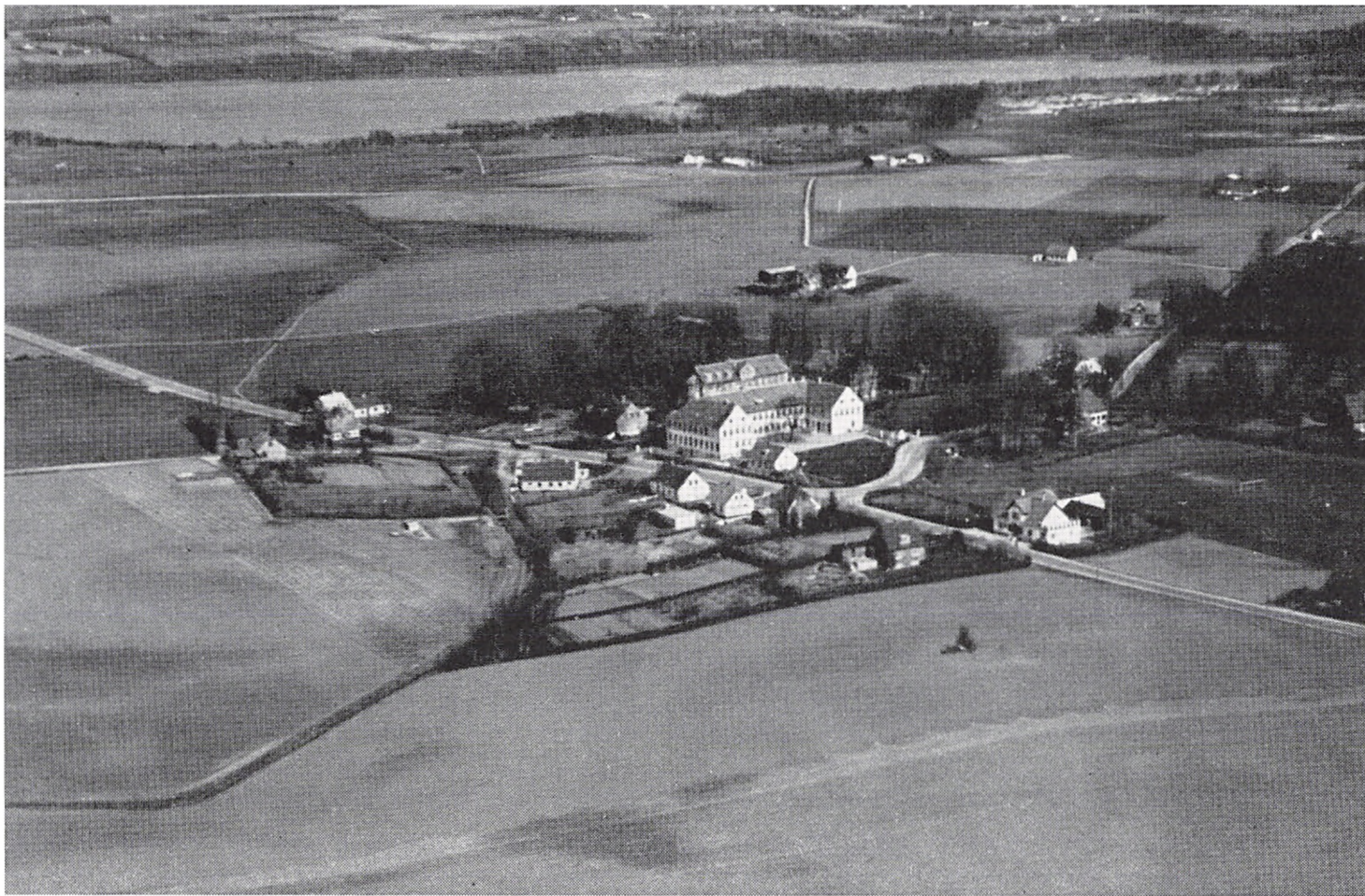
»Spireprøve« på Jonstrup: »Lille Niels« løftes op på »Store Niels«. 1954.

Flytningen til Lyngby

Seminariets næsten halvandet hundrede år lange ophold på den gamle klædefabrik ved Søndersø nærmede sig nu sin afslutning med raske skridt. I april 1949 blev Danmark medlem af NATO og måtte tage sin tørn i Vestens forsvar under den kolde krig. Man kunne forudse, at Værløse flyveplads ville komme til at spille en betydelig rolle i oprustningen af det danske flyvevåben med de moderne og stærkt larmende jet-jagere, hvilket ville gøre undervisningen næsten umulig. Seminariets tidligere inspektør Rudolph Benzon gav ved en lejlighed udtryk herfor, da han på sin ligefremme facon ytrede, at flyvepladsen burde have været anlagt i nærheden af Døvstummeinstituttet!

I september 1951 spredtes rygten om, at der skulle anlægges en 3 km lang landingsbane for jet-jagere, og at der herefter skulle stationeres et stort antal af disse på flyvepladsen. Landingsbanens ene ende ville komme til at ligge lige uden for seminariet! Da forstander Morville på dette tidspunkt opholdt sig i USA, sendte lærerrådet følgende skrivelse til undervisningsministeriet:

Gennem Værløse sogneråd er seminariet blevet gjort bekendt med de planer, hærens bygningstjeneste har med hensyn til udvidelsen af Værløse flyveplads, en udvidelse, der særligt tager sigte på bygningen af en 3 km lang startbane for jet-jagere. En sådan banes anlæg vil medføre en udvidelse af hærens arealer mod øst, således at startbanens østlige ende kommer til at ligge nord for seminariet i en afstand af kun få hundrede meter. Samtidigt er det oplyst, at planen tager sigte på ved fuld udbygning at give plads til stationering af ialt 60 jet-jagere, der skal holde daglige øvelser. Endvidere vil der blive betydelig indflyvning af jet-jagere, der skal til reparation på et projekteret nyt værksted. Endelig vil vejen mellem Jonstrup og Kirke Værløse blive helt afbrudt, således at de ca. 50 børn fra Kirke Værløse, der nu søger seminariets øvelsesskole, vil få skolevejen fordoblet fra 3 1/2 til 7 km.

Jonstrup seminarium 1953.

Stillet overfor disse kendsgerninger har seminariets lærere fundet det nødvendigt straks at henlede undervisningsministeriets opmærksomhed på sagen, for at ministeriet kan gøre forestilling overfor finansudvalget, inden bevillingsspørgsmålet afgøres, hvilket formentlig vil ske i den kommende uge.

Lærerrådet ønsker navnlig at pege på, at såfremt vejen Jonstrup-Kirke Værløse afbrydes, vil det være svært at bevare ovennævnte 50 børn fra Kirke Værløse skoledistrikt, idet de så må fragtes i rutebiler lige forbi Lille Værløse skole, der er nybygget og stor nok til at rumme børnene. Disse børns afgang fra skolen her vil betyde, at øvelses-skolens børnetal vil synke med en trediedel.

Det er vel umuligt på nuværende tidspunkt at afgøre, hvad støjplagen fra startbanen med endepunkt få hundrede meter fra seminariets og børneskolens undervisningslokaler vil betyde for undervisnings gang, men vi finder, det er vor pligt allerede nu at gøre opmærksom på, at en stadig ind- og udflyvning af jet-jagere på denne bane i de fleste af døgnets timer kan vise sig at bevirke, at seminariets daglige undervisning bliver uigennemførlig, så seminariet må flyttes. Vi må formene, at det er af vigtighed, at finansudvalget bliver gjort opmærksom på dette forhold, for at en sådan eventualitet kan indgå i udvalgets overvejelser, inden endeligt tilsagn om bevilling gives.

Vi skal ganske henstille, hvorvidt det vil være muligt allerede nu ved demonstrationsflyvninger, der kommer de fremtidige forhold så nær som muligt, at få et indtryk af, hvor forstyrrende støjplagen vil blive.

Finansudvalget bevilgede 15. juli 1952 en kvart milliard kroner til den storstilede udbygning af flyvepladsen, og dette fik Morville til at træffe den tunge beslutning at henstille til ministeriet at flytte seminariet til et andet sted. Sin begrundelse herfor udtrykte han således:

Ved finansudvalgets møde den 15. juli d.å. er der bevilget beløb til udbygning af forskellige flyvepladser, derunder også Værløse flyveplads. Der opføres for tiden i Værløse reparationsværksteder for jet-jagere, og der tænkes nu anlagt en startbane af en længde, som gør det nødvendigt at afskære den vej, som forbinder Jonstrup med Kirke Værløse.

Efter oplysninger, indhentet i forsvarsministeriet og hærens bygningstjeneste, 1. distrikt, er det planlagt at udbygge flyvepladsen til base, som i særlige situationer kan benyttes af eskadriller af jet-jagere.

Der planlægges ikke for tiden en fast stationering af jagere, men allerede benyttelsen af værkstederne vil medføre en del indflyvning til flyvepladsen, ligesom formentlig også en del øvelsesflyvning vil finde sted. Efter de mig givne oplysninger skal der i kritiske situationer samles maskiner på flyvebasen som beredskabsstyrke. Nogen sikkerhed for, at der ikke i fremtiden vil blive fast stationering af eskadriller, foreligger ikke.

Efter de tegninger, som er mig forevist, vil hele dette anlæg komme så nær på seminariets område, at jeg må erklære det umuligt at fortsætte seminariet i Jonstrup, hvor det har haft til huse siden 1809. De projekterede anlæg vil påføre seminariet så store ulemper, at jeg – omend med stor beklagelse – må anse en flytning af seminariet for uomgængelig nødvendig. Jeg henviser til skrivelse herfra til undervisningsministeriet af 22/9 1951, hvori det med lærerrådets enstemmige tilslutning fremhæves, at en flytning af seminariet kan blive nødvendig, hvis militærets planer i Værløse gennemføres. Nævnte skrivelse er afsendt under min orlov, men jeg kan helt slutte mig til de fremsatte betragtninger. Da udbygningen af flyvepladsen nu er vedtaget, må jeg anmode ministeriet om igen at tage sagen op til drøftelse.

Som en yderligere forværring af seminariets situation skal jeg nævne, at der efter meddelelser i dagspressen af 18. ds. er bevilget 15 mill. kr. til bygning af kaserner til 950 mand, officersboliger m.m., som tænkes placeret syd for seminariets område. Seminariet vil således komme til at ligge omklamret af store militære anlæg. Vejen, som forbinder kasernen med flyvepladsen, går lige forbi seminariet, og den stadige trafik, som må forudses, vil uundgåeligt skabe betydelige forstyrrelser for undervisningen.

Min motivering for kravet om en flytning af seminariet kan præciseres i følgende punkter:

1. Lukningen af vejen fra Jonstrup til Kirke Værløse vil bevirke, at øvelsesskolen mister 50 børn, som nu søger skolen fra Kirke Værløse. Der vil formentlig midlertidigt kunne tilbydes børnene kørsel i skolebus ad vejen rundt om Lille Værløse, en strækning på ca. 7 km. Men det må forventes, at hjemmene i det lange løb vil modsætte sig, at børnene daglig køres den lange vej, som går forbi den nye skole i Lille Værløse, som det vil være naturligere at søge, da denne kun ligger 2 à 3 km fra Kirke Værløse. Jeg må derfor anse det for umuligt at fastholde Kirke Værløse som skoledistrikt for øvelsesskolen, som derved vil reduceres til et omfang, som gør den uegnet som øvelsesskole.

2. Efter foreliggende oplysninger fra U.S.A., England og Sverige er en jet-jager flyveplads en støjkilde af en så generende art, at der ikke med udbytte kan drives undervisning i dens umiddelbare nærhed. Allerede nu er flyvningen i Værløse en stor ulempe for seminariet, men støjplagen vil formentlig i fremtiden blive af en langt voldsomere karakter. Der henvises til, at startbanen vil komme til at ligge kun 700 m fra seminariets bygninger.

3. Allerede nu er den hyppige færdsel af militære afdelinger rundt om seminariet en ulempe, der hyppigt forstyrrer undervisningen. Når det planlagte kasernebyggeri gennemføres, og belægningen forøges betydeligt, vil denne ulempe vokse til en grad, som gør forholdene uholdbare for seminariet.

4. Den uundgåelige forøgelse af flyvningen – uanset at der ikke for tiden tænkes på en fast stationering af eskadriller – vil indebære et risikomoment af en alvor, som gør det uforsvarligt at holde skole i Jonstrup. Der henvises til de ulykker, der undertiden sker ved flyvepladser. Fremdeles vil det i enhver kritisk situation, hvor der samles maskiner på basen, være nødvendigt at hjemsende både skolebørn og seminarieelever for ikke at udsætte dem for faren for et pludseligt angreb på flyvepladsen. Men en afgørelse af, om en samling af maskiner skyldes en øvelse eller er en beredskabsforholdsregel mod angreb, vil være vanskelig for seminariet at træffe.

Under de givne forhold tør jeg ikke tage ansvaret for en gennemførelse af det forlængst projekterede byggeri for seminariet (børneskole og kollegium), da jeg desværre nu må anse stedet for uegnet til skole.

I stedet skal jeg hermed anmode ministeriet om at søge den nødvendige bevilling til opførelse på et egnet sted af et nyt seminarium med øvelsesskole, kollegium og mindst 4 boliger. Et konkret forslag kan først fremsættes, når de foreliggende muligheder for en placering af seminariet bliver undersøgt. Jeg kan dog allerede her udtale, at en rimelig regional fordeling efter landsdelens folketal gør det ønskeligt, at seminariet forbliver i Københavns amt, subsidiært placeres i Roskilde eller Frederiksborg amt.

Ved nærværende anmoder jeg ministeriet om snarest at meddele finansudvalget, at beslutningen om at udbygge Værløse flyveplads som konsekvens må medføre bevilling til opførelse af et nyt seminarium.

Videre tillader jeg mig at foreslå ministeriet at optage en forhandling med forsvarsministeriet om eventuelt køb af seminariets bygninger med lærerboliger og arealer. Jeg henviser til, at seminariet ejer sto-

re arealer, som straks kan frigøres til anvendelse for det planlagte kasernebyggeri, hvorved ekspropriation af arealer i privat eje vil undgås. Seminariets bygninger vil naturligvis først kunne rømmes, når et nyt seminarium er opført. Den ved salget af seminariets bygninger og grunde tilvejebragte sum vil da kunne bruges til nedbringning af omkostningerne ved det nye seminariums opførelse. Når dertil lægges de beløb, som ellers skulle bevilges til seminariets planlagte byggeri, vil udgiften ved en flytning af seminariet ikke blive væsentlig større, end hvad der skulle anvendes, hvis seminariet havde kunnet forblive i Jonstrup.

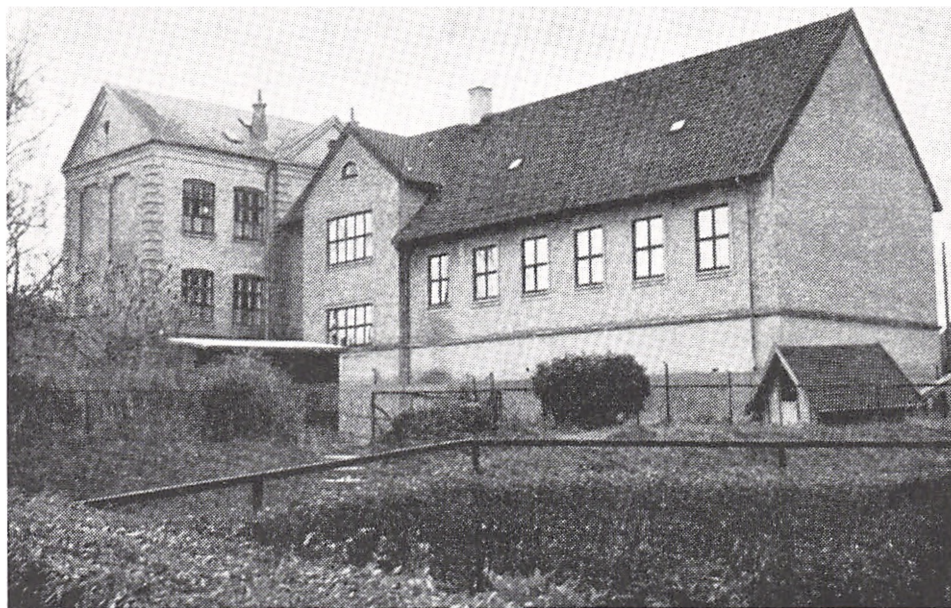
Aage Morville gik derefter i gang med at finde det sted, der var bedst egnet. Hans valg faldt på Lyngby-Taarbæk Kommune, der viste sig meget interesseret i at få et lærerseminarium placeret netop der. Der fulgte nu en årelang række af seje forhandlinger mellem forsvars- og undervisningsministerierne, kommunen og seminariet. Midt i det hele gik den borgerlige regering af og afløstes af en socialdemokratisk. Endelig så det ud til, at alle tingene ville falde på plads, hvorfor Jonstrupsamfundet holdt en afskedsfest på Jonstrup den 12. december 1953 med omkring 150 deltagere og mange taler. Det skulle snart vise sig, at man havde været for hurtigt ude, i den politiske verden går tingene ikke altid som planlagt. Finansudvalget blev ikke færdig med behandlingen af sagen, året 1954 slæbte sig frem med nye, langvarige forhandlinger, intet syntes endnu sikkert og afklaret, selv om undervisningsminister Julius Bomholt, der tidligere havde været skeptisk over for tanken om seminariets fortsatte beståen, nu erklærede sig for en flytning af det til Lyngby. Det er nemt at forstå, at både arbejdet og livet på Jonstrup måtte lide under de stadige forhalinger af den endelige beslutning og de deraf følgende usikre fremtidsudsigter.

Selv om der ikke var truffet en afgørelse, begyndte flyvevåbnet i foråret 1955 at leje sig ind på seminariet, der d. 28. maj 1955 kunne holde sin sidste dimission for ikke mindre end 79 elever – 29 på normallinjen og 50 på studenterlinjen. Blandt de 29 var der ingen piger, af de 50 var de 29 piger! Det blev en dag med meget stor deltagelse af elever og pårørende med øjetur, Højere dimission, fællesspisning (175 deltagere!) og bal til den lyse morgen. Den gamle J.K.S.S.-fane kunne foldes sammen med manér!

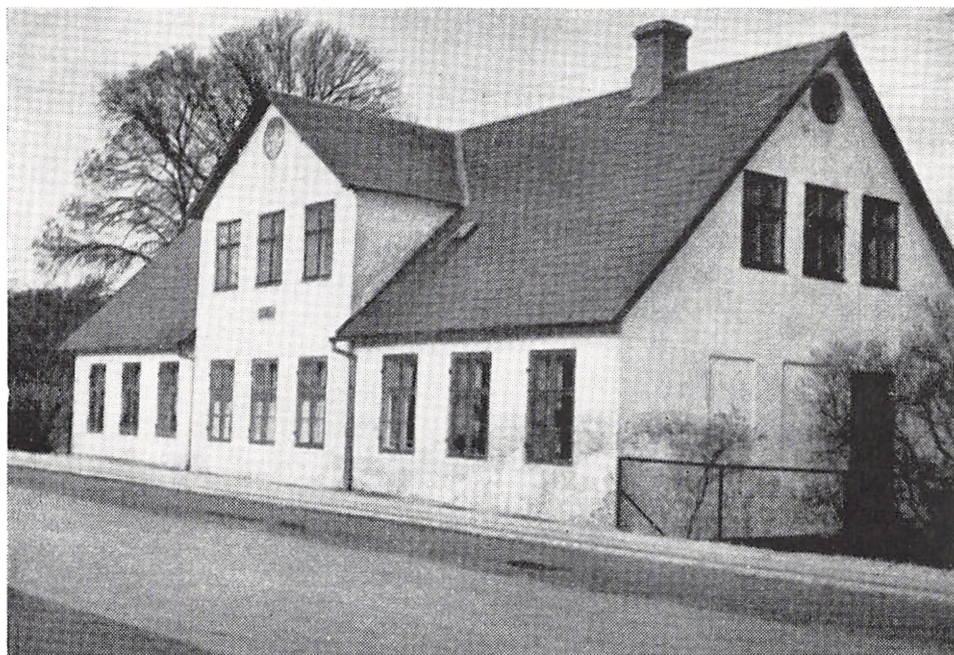
Nogle dage senere ankom finansudvalget sammen med undervisningsministeren, den fungerende forsvarsminister og en skare embedsmænd. Med udvalgets magtfulde formand Jensen-Broby siddende ved katederet i et af klasseværelserne blev Jonstrups skæbne afgjort:

»I anledning af ministeriets skrivelse af 4. februar d.å. og under henvisning til de med undervisningsministeren og forsvarsministeren afholdte samråd har jeg herved den ære at meddele, at et flertal af finansudvalget (Socialdemokratiet, Det konservative folkeparti og Det radikale venstre) kan give tilslutning til på forventet tillægsbevilling for finansåret 1955/56 at anvende et beløb på indtil 35.000 kr. til udarbejdelse af skitseprojekt med udgiftsberegning for et nyt seminarium i Lyngby, således at beløbet anvises til den projekterende arkitekt og ingeniør à conto og fradrages i honorarerne, når seminariet efter fornøden bevilling bliver opført, at anvende driftsbevillingerne til Jonstrup seminarium og øvelsesskole til fortsat virksomhed i midlertidig af Lyngby-Tårnbæk kommune lejede lokaler, at træffe endelig aftale med forsvarsministeriet om en midlertidig leje af de overtagne seminariebygninger m.v. tilstrækkelig til at dække seminariets merudgift til leje m.m. til Lyngby-Tårnbæk kommune«.

Det sidste lærerrådsmøde på det gamle Jonstrup holdtes 28. juni, og nu kunne det store arbejde med oprydning, kassation og planlægning af flytningen til Lundtofte gamle skole tage sin begyndelse. Lyngby-Taarbæk

Jonstrup seminarium i Lundtofte.

Kvindekollegiet »Lille Ørholm«.

Kommune satte skolen i stand til at modtage seminariet, men skjules kunne det jo ikke, at forholdene på det nye sted var meget mindre end det, man kom fra, hvorfor meget måtte opmagasineres. Det gjaldt f.eks. biblioteket, fysiksamlingen og det store, nye orgel. Et lille lyspunkt i pladsmangelen var det, at kommunen købte ejendommen »Lille Ørholm« på Nøjsomhedsvej og lejede den ud til seminariet, der her kunne indrette en pedelbolig og værelser til ti kvindelige elever. Det siges, at der her blev brygget oceaner af the til de mange elever, der boede langt borte fra seminariet, og som her fandt et fristed. Indvielsen af det nye, midlertidige seminarium, der beholdt navnet Jonstrup Statsseminarium, fandt sted 19. august 1955 under overværelse af undervisningsminister Julius Bomholt, embedsmænd fra ministeriet og viceborgmester A.C. Tandrup, der mødtes med lærere og elever i gymnastiksalen. Der var ikke inviteret gæster udefra, da opholdet i Lundtofte kun skulle være midlertidigt. Man så allerede med stor forventning frem til det nye, fine seminarium, der skulle opføres i udkanten af Dyrehaven.

Spørgsmålet om, hvad der skulle ske med den gamle øvelsesskole i Jonstrup og om, hvilken slags skole – statslig eller kommunal – der skulle knyttes til det nye seminarium, skulle også finde en løsning, og det krævede mange forhandlinger. Resultatet blev, at skolen i Jonstrup skulle fort-

sætte indtil 18. juni 1956, for at seminariets afgangsklasse kunne gøre deres praktik færdig der, og derefter skulle børnene overtages af Ballerup og Værløse kommuner. Den nye øvelsesskole i Lyngby blev kommunal. Lyngby-Taarbæk Kommune lovede at bygge en ny skole i forbindelse med seminariet; den fik navnet Trongårdsskolen. Dermed var brikkerne i puslespillet faldet på plads.

Oven i alt dette besvær kom så, at seminariet skulle tilpasse sig den nye læreruddannelseslov af 1954. Hvad fagene angik, medførte denne lov ikke de store forandringer, idet den dog indførte et, subsidiært to, linjefag, men i henseende til eksamen var den noget af en revolution. Fagene blev nu delt op i eksamenfrie fag («ånds-fagene»), i fag med standpunktskarakterer (de praktisk-musiske fag) og i eksamensfag: regning, matematik, fremmedsprog, geografi, naturhistorie og fysik/kemi. I de eksamenfrie fag skulle læreren for hver enkelt elev afgive en udtalelse om »særdeles dygtig«, »dygtig«, »ret dygtig« eller »ikke dygtig«. Derefter skulle lærerrådet sammen med forstanderen formulere en bedømmelse som »særdeles velegnet«, »velegnet« eller »ikke egnet«. Endelig skulle forstanderen, der fra 1959 havde titlen rektor, sammenkoble udtalelse, standpunktskarakter og eksamenskarakter! Enhver, der som seminarielærer har deltaget i dette cirkus, ved, hvor håbløst systemet var, og ingen kan vel fortænke os i, at der for de fleste elevers vedkommende blev afgivet udtalelser, der hverken var helt gode eller helt dårlige. De helt dårlige var vel oven i købet meget sjældne! Da der var mødepligt for eleverne, skulle der også opgøres forsømmelsesprocenter, de forsømmelige elever skulle have advarsler af stigende grad af alvor, og hjælp det ikke, måtte der en alvorlig samtale til på rektorkontoret. Det var det, der på det gamle Jonstrup hed en »fattertur«.

Det hjalp selvfølgelig lidt på pladsmangelen i Lundtofte gamle skole, at 1954-loven indførte en tremåneders praktik på andre skoler, men alligevel blev det nødvendigt at lade noget af undervisningen foregå på den nye skole i Lundtofte. På grund af den helt enorme mangel på uddannede lærere blev praktikuddannelsen efterhånden udvidet til 5 måneder, hvor den lærerstuderende, der var »på græs«, som det hed, indgik i et lærerkollegium som oftest uden vejledning af praktiklærere. Det var for mange en barsk oplevelse, og for nogle var det så overvældende, at de opgav at blive lærere.

Da seminariet havde været på det nye sted i fire år, var der så godt som ingen af eleverne, der havde et personligt kendskab til det gamle Jonstrup, men alligevel prøvede man efter bedste evne at holde fast ved de overlevede traditioner. Tvunget af forholdene måtte nogle af disse traditioner ændres, idet f.eks. øjeturen ikke længere kunne have »Afrodites øje« som

mål. Nu blev det i stedet en vandretur i Dyrehaven med indlagte opgaver, indtil restaurant Kongekilden eller Peter Lieps hus blev nået, hvor man drak kaffe og underholdt hinanden med forskellige former for optræden. Også den »Højere dimission« og de forskellige traditionelle fester blev afholdt, selv om tilslutningen kunne være noget svingende. Efter at seminariet i 1960-61 var flyttet ind i de nye bygninger, holdt disse traditioner efterhånden op, juleauktionen og øjeturen var vel nogle af dem, der holdt længst ud. Tiden var åbenbart ved at løbe fra den slags.

Det nye seminarium bygges

Opførelsen af et nyt seminarium kræver i sagens natur altid nøje planlægning og gennemtænkning af behov og muligheder. Lærerrådet på Jonstrup, hvor Aage Morville meget praktisk var formand i årene 1957-63, stod her over for den vanskelighed, at 1954-loven krævede mange holddelelinger, faglokaler og et veludstyret bibliotek, og der fandtes ingen forbilleder for, hvorledes et byggeri skulle være for at opfylde disse krav. Man forestillede sig 8 klasser til ca. 240 elever med tilhørende faglokaler, kantine og opholdsrum for eleverne samt naturligvis plads til gymnastiksal, administration og lærerværelse. Under den herskende lærermangel op gennem 1960'erne skulle det vise sig, at dette koncept slet ikke slog til, seminariet blev hurtigt så fyldt med elever, at hvert ledigt hjørne måtte bruges til undervisning. Den, der skriver dette, har således undervist i historie i lokalet for gymnastikteori, i skolekøkkenet, i sløjdlokalet med høvlebænkene som borde og i et hjørne af biblioteket, der derfor ikke kunne bruges i undervisningstiden!

Sidst i 1955 blev der nedsat et byggeudvalg med kontorchef Vagn Jensen, Undervisningsministeriet, som formand. Blandt medlemmerne var rektor Morville og skoledirektøren i Lyngby-Taarbæk Georg Jacobsen. Opgaven lød på at bygge et statsseminarium med kollegium og en kommunal øvelsesskole til 800 elever på et fritliggende 8 ha. stort areal ved Trongårdsvej vest for Gentofte Kommunes vandtårn. Beliggenheden med Dyrehaven mod øst kan ses på kortet side 124 fra 1960.

Seminariet og Trongårdsskolen lå fra begyndelsen helt alene på den store, åbne slette nord for Klampenborgvej. I løbet af 1960'erne udbyggedes arealerne mod øst og syd med parcelhuse, mens de projekterede rækkehuse og etageejendomme heldigvis aldrig blev bygget. Skolen og seminariet kom derfor hele tiden til at ligge forholdsvis frit i landskabet. Desværre blev den projekterede S-bane til Nærum aldrig til noget. Den ville ellers have givet seminariet langt mere fordelagtige trafikforbindelser, end det fik. Tilrejsende måtte tage S-toget til Lyngby station og derfra med bus til seminariet – dyrt og besværligt!

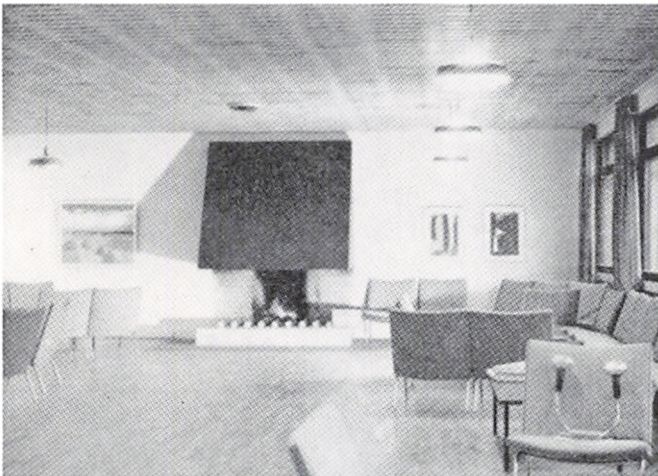
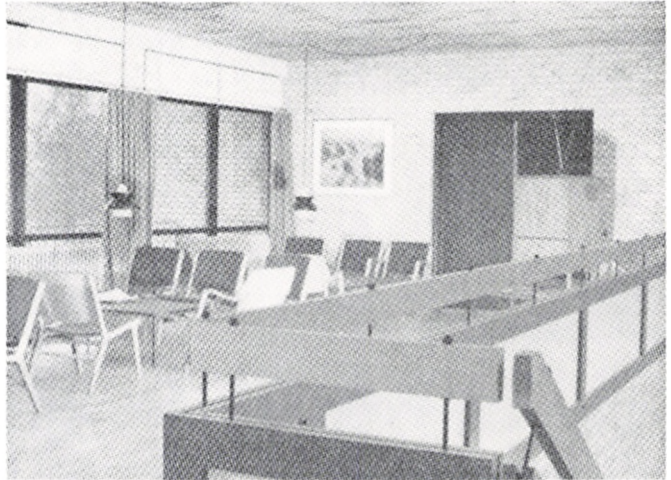
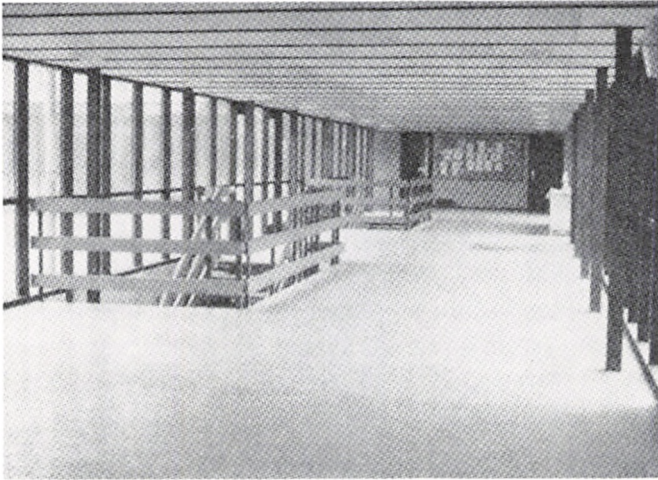
1960. Festsalen blev først færdig til jul, mens svømmehallen, kollegiet og adskillige faglokaler ikke kunne ventes fuldt færdige før ind i 1961. Det samme gjaldt de store jordarbejder omkring bygningskomplekset. Af disse grunde udskød byggeudvalget den endelige, officielle indvielse.

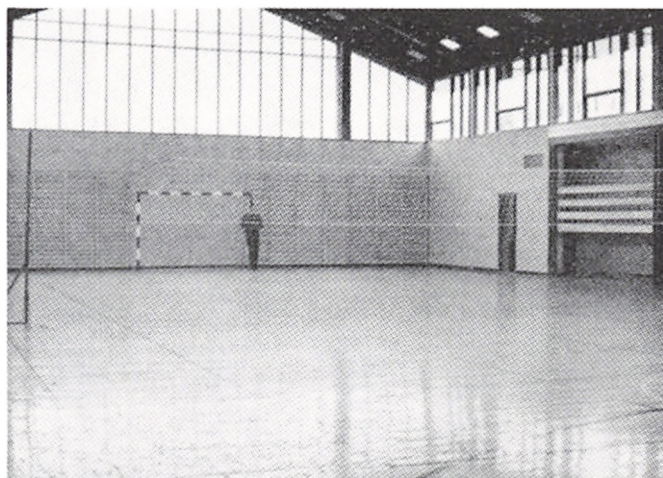
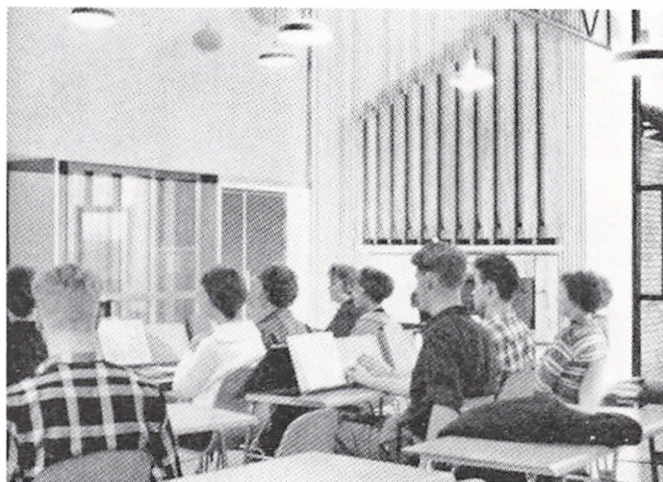
Indvielsen fandt sted 6. september 1961 med deltagelse af omkring 600 personer. Der var – næsten – 2 undervisningsministre, idet indvielsen var Jørgen Jørgensens sidste offentlige embedshandling, og hans efterfølger K. Helveg Petersen stod ved siden af. Fra Lyngby-Taarbæk kom en delegation med borgmester Paul Fenneberg i spidsen, og desuden kom naturligvis byggeudvalget, en lang række embedsmænd, lærere, elever og repræsentanter for Jonstrupsamfundet. Efter en meget lang række talere blev seminariet vist frem, og der blev spist frokost. Under denne kom der endnu flere taler, blandt hvilke var Jonstrupsamfundets formand, der overrakte rektor den dirigentklokke, der siden blev brugt ved alle lærerrådsmøderne, og som efter nedlæggelsen vandrede videre til Blaagaard Statsseminarium.

Dermed var den officielle del af indvielsen forbi, men hele aftenen festede lærere og elever, der havde iført sig dragter, der kunne vende tankerne tilbage til 1791. Der var optræden af forskellig art, bl.a. viste den store skolekommission sig på scenen, hvor begivenheder i Jonstrups historie blev illustreret, og man gik i fakkeltog ude i Grønnegården, hvor der blev holdt tale for rektor Morville og afsløret en rytterstatue af rektor, der holdt seminariet i sin ene hånd. Statuen var i al hemmelighed blevet skabt i Trongårdsskolens kælder. Sidst på aftenen sluttede man af med en lancier i festsalen, »Den gamle borger« blev sunget, og 12 kanonslag markerede, at nu var Jonstrup Statsseminarium blevet indviet med manér!

*Det nye Jonstrup 1961
(s. 125-128).*

På talerstolen kontorchef Vagn Jensen.

De følgende tal kan give et indtryk af de to institutioners størrelse:

Grundareal:

Skolen	38.300 m ²	heraf	idrætspladser	19.800 m ²
Seminariet	47.900 m ²	heraf	idrætspladser	18.400 m ²

Bebygget areal:

Skolen	5500 m ²			
Seminariet	7250 m ²	heraf	svømmehal	850 m ²
			kollegium	1600 m ²
			boliger, garager osv.	500 m ²
			seminariet iøvrigt	4300 m ²

Etageareal:

Skolen	6000 m ²
Seminariet	9150 m ²

Prisen for at bygge seminariet var 7.650.000 kr. + 1.855.000 kr. til inventar og udstyr + 400.000 kr. til supplerende af bibliotek og samlinger, ialt 9.905.000 kr. Den samlede pris for Trongårdsskolen var godt 6 millioner kroner.

Dette store byggeri havde i sit kølvand et par efterspil, af hvilke det ene vakte en ikke ringe opsigt i dagspressen, hvis læsere kunne få et indtryk af, at der var foregået noget fordægtigt med udgifterne. Det var imidlertid ikke »pengene« som sådan, som statsrevisionen havde kritiseret, men proceduren omkring bevillingerne. Ansøgningerne om disse havde en langsom og vej fra ministeriet til finansudvalget, og for ikke at sinke byggeriet unødigt, anviste Vagn Jensen, der var en praktisk og hurtig embedsmand, i nogle tilfælde udgifter, der ikke var bevilget af finansudvalget. Dette var naturligvis ikke korrekt i formel henseende, men der var ikke tale om overskridelser af budgettet, og en nedsat tjenestemandsdømstol frikendte da også kontorchefen.

Det andet efterspil var af mere intern karakter. Borgmester Paul Fenneberg tilbød staten at købe svømmehallen for 2,5 millioner kroner mod, at kommunen til gengæld slap for at betale sin del af udgifterne til opførelsen af kollegiet og varmecentralen. Seminariet blev ikke spurgt, og trods lærerrådets protester gik handelen igennem. Den betød, at svømmehallen nu først og fremmest skulle bruges af skolebørnene og af offentligheden, mens seminariet måtte leje sig timer til de lærerstuderendes svømmeundervisning. Desuden kom der en stærkt forøget trafik af skolebusser og private biler på den i forvejen ikke særlig store plads ved seminariets hovedindgang.

Det nye kollegium fortsatte på sin vis internatsystemet på det gamle Jonstrup, men med det stærkt stigende elevantal kunne der naturligvis slet ikke blive værelser til alle. Hensigten var derfor, at det først og fremmest skulle være de fjernestboende og dem, der havde dårlige studieforhold i hjemmet, der skulle komme i betragtning. Jonstrup har fra gammel tid været det seminarium, som bornholmere, færinger, islændinge og grønlandere søgte til (i 1839 nævnes endog et par »Ost-indianere«, der efter endt uddannelse skulle sendes til Indien som lærere og missionærer), men i tidens løb har Færøerne, Island og Grønland fået deres egen læreruddannelse, og derfor så man efterhånden kun få elever fra disse lande. De kunne ofte bringe et pust af noget andet end det vante danske ind i undervisningen. Man glemmer nok aldrig den situation, da en grønlandsk lærerstuderende fortalte sin klasse, at hans bedstemoder var åndemaner!

Kollegiet var et værdifuldt element i seminariets daglige liv, selv om man ofte havde på fornemmelsen, at kollegianerne med deres korte afstand til klasseværelserne ofte var dem, der kom for sent til timerne. De boede billigt og godt, måske lidt småt, men med adgang til vaskeri, thekøkken (det ene med det maleriske navn »Sumpen«), og i de første år også med en kantine, hvor der kunne købes to retter varm mad for kr. 2,50! Denne kantine blev dog senere nedlagt. I ferietiden om sommeren blev de tomme værelser lejet ud til turister for at bøde på økonomien, og senere blev en del af værelserne inddraget til studie- og gruppearbejdsrum, fordi en ændret studieplan krævede et større antal af sådanne, end seminariet kunne klare i hovedbygningen. En efor (en af seminariets lærere) havde bolig på kollegiet som den overordnede myndighed, der skulle forhandle med et kollegieråd bestående af en beboer fra hver af de tre »gange«, hvori kollegiet var opdelt. Tilværelsen som kollegianer har mange lyse sider, men kan også rumme en vis risiko. Det nære samliv med andre unge kan avle godt kammeratskab og slibe skarpe kanter af, ligesom gangfesterne kunne være lyse minder. Risikoen ligger nok mest deri, at kollegielivet kræver en vis rygrad og selvdisciplin, for at tiden ikke skal løbe af med en.

De sidste 30 år

I sine smukke, nye bygninger – de første i Jonstrups lange historie, der var bygget udelukkende med læreruddannelse for øje – stod det gamle seminarium nu parat til at modtage den nye tids udfordringer. De følgende tre tiår blev på mange måder en urolig og problemfyldt periode, der endte med nedlæggelsen i 1990. Det var en tid, der oplevede to rektorskifter, en ny læreruddannelse, store lokaleproblemer som følge af altfor mange elever, konstante offentlige besparelser og forringelser efter »salami-metoden«, til tider uro blandt eleverne (efterklang af ungdomsoprøret 1968), afskedigelser af gamle kolleger og i de seneste år en stadig stigende frygt for seminariets fremtid. En frygt, der jo skulle vise sig velbegrundet!

Det begyndte egentlig så godt! Der var ingen mangel på elever, de fysiske rammer var ideelle, i 1962 kom den såkaldte bemyndigelseslov, der gav mulighed for at indføre endnu et linjefag på bekostning af nogle af de obligatoriske. Den pædagogiske side af læreruddannelsen blev styrket. Der var en livlig kulturel aktivitet i form af studiekredse, musik og foredrag både om aftenen og lidt senere i en ugentlig foredragstime om torsdagen. De gamle traditioner, heri inkluderet de sædvanlige fester, hvoriblandt navnlig julefesten kunne samle virkelig mange deltagere, blev søgt opretholdt. Dus-festen, der efterhånden blev betragtet som overflødig, blev slået sammen med øjeturen i Dyrehaven. Det nye Jonstrup ønskede at markere sig som en forlængelse af det gamle derude i Jonstrup Vang. Dagligdagen var en skønsm blanding af gammelt og nyt, dog med absolut overvægt til det nye.

Aage Morville måtte i 1964 på grund af alder forlade den gerning, som han i 17 år havde røgtet til almindelig tilfredshed. Det skyldes uden tvivl først Georg Christensen og efter ham Morville, at Jonstrup overlevede de turbulente år under den tyske besættelse og efterkrigstidens påtvungne flytning af seminariet. I de få år, Morville oplevede på det nye Jonstrup, stod han ikke blot som den urokkelige autoritet, men også som forbindelsen bagud til tiden før. Derfor blev hans afsked markeret med en højtidelighed d. 30. maj 1964, der samlede et meget stort antal mennesker, og som

affødte en meget lang række taler, der efter fælles overenskomst kun måtte være på to minutter hver! I seminariets Grønnegård blev der plantet et lindetræ, der skulle minde om den store, gamle lind i det gamle Jonstrups forgård. Det døbttes »Morvilles træ«, og om det skrev lektor Kaj Viderø:

Det træ, vi planter her i kvæld
skal stå som æresstøtte
for ham, som havde mod og held,
til Jonstrups borg at flytte.
Vi døber det Morvilles træ,
et navn med bramfri tone,
og mindets fugl skal finde læ
og bygge i dets krone.

Morvilles efterfølger blev rektoren for Odense Seminarium, mag. art. i litteratur Per Mogens Hansen (1918-91), en erfaren skolemand og seminarieleder, der også snart viste sig at være en dansklærer, hvis litteraturgennemgang hurtigt opnåede stort ry blandt de lærerstuderende. Morville

*Rektor
Per Mogens Hansen.*

var altså den sidste teolog i rektorembedet. Pladsmangelen var et af de problemer, der mødte den nye rektor. Seminariet var bygget til 240 elever, men der skete hurtigt det, at en ny førsteårgang nåede op på 120, hvorfor det blev nødvendigt at udnytte hvert ledigt hjørne. Problemet var på dagsordenen for talrige lærerrådsmøder, hvor der fremkom planer om både at ansøge om tilbygning af en ny fløj og om at leje lokaler hos det nybyggede Danmarks tekniske Højskole ovre på den anden side af Helsingørsmotorvejen. Intet af dette blev virkeliggjort, men efter lange og trange forhandlinger bl.a. med kommunen fik man dog i 1970 tildelt en pavillon af træ med 6 klasseværelser. Den blev normalt kaldt barakken og skulle kun stå i fem år, men den stod der naturligvis i 20 år! De nye klasseværelser var en stor lettelse, men barakken gav store problemer. Taget var utæt som en si, og i regnvejr måtte pedel O. Ladefoged Olsen stille spande op overalt. Da det en dag regnede særlig kraftigt, var et af klasseværelserne helt ubrugeligt, fordi vandet stod højt på gulvet. Tagproblemet blev dog med tiden klareret, men værre var det elendige indeklima. Dårlig ventilation, temperaturregulering og lyd isolation kunne gøre undervisningen i disse lokaler til noget af en prøvelse for både lærere og elever. Ræven, der i en årrække boede under barakken, havde det dog efter lugten og antallet af unger at dømme ganske udmærket. Det alt for store elevantal var i øvrigt en medvirkende årsag til, at seminariet ikke meldte sig som liebhaver til den nye HF-uddannelse – en beslutning som senere, da søgningen til læreruddannelsen skrumpede ind, blev beklaget.

Seminarieloven af 1954 fik ikke nogen lang levetid. I 1958 kom der en ny lov for folkeskolen, der ophævede mellemskolen og indførte enhedsskolen fra 1. til 7. klasse, frivillige 8. og 9. klasser samt en treårig realskole. Dette førte til en drøftelse af, om den gældende seminarielov kunne leve op til de nye krav til lærerne, eller om loven skulle ændres, og i 1960 nedsatte ministeriet et udvalg, der skulle undersøge dette problem. Allerede i 1962 fremkom den allerede nævnte bemyndigelseslov, og i 1965 blev forslaget til en ny læreruddannelseslov fremlagt i Folketinget sammen med lovforslaget om Højere Forberedelseseksamen. De blev vedtaget med tilslutning fra alle sider i tinget i sommeren 1966. Et studieplanudvalg udarbejdede derpå den bekendtgørelse, der fastlagde de nærmere bestemmelser for uddannelsen, der skulle begynde i august 1969. Fra dette tidspunkt skulle det allerede overfyldte seminarium altså afvikle læreruddannelse efter to forskellige love, hvilket stod på til 1972.

Det kan ved første øjekast undre, at det skulle være nødvendigt så hurtigt at ændre læreruddannelsen, da erfaringsmaterialet fra 1954-loven endnu ikke var særlig omfattende på grund af de relativt få årgange, der var

udgået fra seminarierne. Forklaringen må søges i, at både folkeskolen og samfundet som helhed var inde i en hurtigt forløbende omstillingsproces, der stillede større krav til lærernes faglige baggrund. Derfor blev adgangsbetingelsen for optagelsen på seminarierne studentereksamen eller HF-eksamen, senere også Højere Handelseksamen, og der indførtes en specialisering med to linjefag med et anseligt antal timer. Parallelt med denne forøgede faglighed fik de pædagogiske fag en væsentlig større tyngde i den nye lov. Herunder hørte pædagogik, psykologi, undervisningslære, praktisk skolegerning og de pædagogiske specialer A, B og C. Disse specialer var den egentlige pædagogiske nyskabelse, der skulle tilgodese de forskellige problemer, der fulgte med det lange skoleforløb. Samordningen af hele denne fagrække skulle ske i et pædagogisk samarbejdsudvalg, som straks blev nedsat på Jonstrup med deltagelse af en studerende fra hver årgang. De studerende var også repræsenteret i det praktikudvalg, der ligeledes blev nedsat.

De skærpede adgangsbetingelser gjorde op med den gamle tanke om, at manden fra ploven og pigen fra gryderne skulle have særlig mulighed for at blive lærer. Læreruddannelsen blev til en vis grad akademiseret, videnskabeliggjort, ved at blive gjort til et frit studium, der skulle afsluttes med eksamen i alle fag undtagen praktisk skolegerning og de obligatoriske kurser, hvor der til gengæld blev indført mødepligt. Afskaffelsen af mødepligten havde sine gode sider, men også nogle problematiske. Den gav de studerende mulighed for et selvstændigt arbejde med stoffet og for at forsøge sig selv med erhvervsarbejde, men den afstedkom også et til tider stærkt svingende og svigtende fremmøde, der hæmmede kontinuiteten i undervisningen og mindskede effekten af gruppearbejde og andet lignende samarbejde mellem de studerende. Det studiesociale miljø led skade herved, interessen for de gamle traditioner mindskedes i beklagelig grad, seminariet blev mere end tidligere et sted, hvor man af og til mødte op uden at tage større del i seminariets indre liv. Medvirkende til denne udvikling var dog også en stærk opsplittning af eleverne på større og mindre hold og grupper, den store fagtrængsel og de mange eksaminer, der udøvede en kraftig styring af det daglige arbejde. Problemerne omkring det omsiggribende fravær foranledigede ministeriet til i 1974 at optælle de studerende på visse seminarier, herunder også Jonstrup, på en bestemt dag, men resultatet fik dog ikke konstaterbare følger.

På Jonstrup foretog man i 1973 en evaluering af den første årgang, der havde gennemført studiet efter 1966-loven. Denne undersøgelse viste en ret udbredt kritik af løsheden i uddannelsen og af det ringe fremmøde, men afslørede også, at der bestod et ganske positivt forhold mellem lærer-

Seminiets Grønnegård set mod musikafdelingen og hovedindgangen.

ne og eleverne. Disse sidste kunne ønske mere folkeskolerelevans i deres daglige arbejde og rørte herved bl.a. ved det problem, at de fleste linjefagslærere var akademikere uden større erfaring og kontakt med folkeskolen.

Den nye lov medførte ansættelse af et stort antal nye lærere, især time-lærere, inden for den pædagogisk-psykologiske faggruppe, hvorved det samlede lærerkollegium nåede op på ca. 60. Mens det såkaldte studenteroprør i 1968 tilsyneladende gik sporløst hen over Jonstrup, begyndte der at vise sig tegn på, at seminarielærerne ikke længere var en så tavs og medgørlig gruppe, som de tidligere havde været. I begyndelsen af 1970 blev der således strejket en uge på spørgsmålet om aflønning under kursusugerne. Det var et dystert varsel om de uroligheder, der skulle opstå i den kommende tid.

Den begyndende uro på seminarierne havde sin årsag i, at forholdene var ved at stramme til omkring læreruddannelsen. I 1973 toppede tilgangen på landsplan med 196 hold, men efter oliekrisen samme år med påfølgende stagnation og lavkonjunktur, og da endvidere ministeriets prognoser pegede på et faldende børnetal og dermed mindre behov for lærere, blev der tildelt seminarierne færre og færre hold. De trinvis nedskæringer tog for alvor deres begyndelse, hvorfor arbejdsløshedens spøgelse viste sig truende i horisonten. På et seminarium er der en nær forbindelse mellem antallet af studerende og antallet af lærere. Lærerrådet måtte i langvarige og pinefulde drøftelser tage stilling til, hvem der skulle rammes af nedskæringerne. En første »stødpude« fandt man i det store antal af timelærere, som med deres løse tilknytning til seminariet var lette at afskedige, men

det stod hurtigt klart, at de fastansatte heller ikke ville kunne klare frisag, når bl.a. udbudet af linjefag skulle indskrænkes. Undervisningen i linjefagene har altid været dyr i timemæssig henseende. Det var en situation, hvor der krævedes både diplomati og vilje til at ofre egne interesser for at få kabalen til at gå op. Overskuer man de sidste to årtier af Jonstrups historie, må man medgive, at det lykkedes i forbavsende grad at gøre processen så smertefri som muligt – med en enkelt meget beklagelig undtagelse i 1976.

Efter at det i 1975 var besluttet, at der ikke længere skulle være linjeundervisning på Jonstrup i fagene latin og fransk, måtte lærerrådet i februar 1976 tage stilling til yderligere nedskæringer i rækken af linjefag og valgte samfundsfag og hjemkundskab. De studerende, der måtte ønske undervisning i disse fag, blev henvist til at få den på andre seminarier. Denne beslutning vakte voldsom harme hos i hvert tilfælde en mindre gruppe studerende, der som udtryk for deres protest besatte rektorkontoret i nogle dage og dermed hindrede administrationens arbejde. Deres aktionsplan gik dels ud på at opfordre så mange som muligt til at skifte linjefag til samfundsfag og hjemkundskab, dels at prøve på at få seminariets administration til at bryde sammen. Endvidere planlagdes en kollektiv orlov på nogle måneder, der ville få undervisningen til at ligge stille. De påberåbte sig finansiel støtte fra militante kredse på Roskilde Universitetscenter.

Situationen var overordentlig forvirrende, fordi De Studerendes Råd, DSR, ikke havde fungeret i længere tid, og fordi de protesterende ikke havde indsendt klager til ministeriet, for hvilket der dermed ikke forelå en »sag«, som det kunne gribe ind i. Ingen på seminariet kunne blive klar over, hvor mange studerende der stod bag denne optræden, da enhver organisering af eleverne var faldet fra hinanden til fordel for mere eller mindre tilfældigt indkaldte såkaldte »stormøder«. Efterhånden faldt sindene dog til ro, men denne for det ellers så fredsommelige Jonstrup højt usædvanlige episode, der affødte ubehagelig opmærksomhed i dagspressen, havde den sørgelige følge, at rektor Per Mogens Hansen, der med sin noble og retsindige karakter slet ikke kunne forlige sig med sådanne skarpe konfrontationer, måtte gå på sygeorlov i længere tid. Studielektor Knud Karlsson konstitueredes i embedet, og i 1977 udnævntes Kaj Bonde fra Københavns Dag- og Aftenseminarium til rektor – den sidste i Jonstrups levetid. Kaj Bonde, f. 1926, medbragte til sit nye embede en mangeårig seminarierfaring og en udtalt vilje til at reformere læreruddannelsen.

Rækken af linjefag blev stadig indskrænket. I 1984 gik det ud over fysik og kemi og i 1986 over geografi, mens faget mediekundskab dog oprettedes samme år. Årene fra slutningen af 1970'erne blev i det hele en særdeles

turbulent og ubehagelig periode for såvel Jonstrup som for landets øvrige seminarier. Staten skulle spare, og da seminarier er løntunge institutioner, måtte det føre til vanskelige overenskomstforhandlinger som i 1979, da Jonstrup på linje med de andre seminarier holdt »fagligt møde« d. 15. marts. I en skrivelse til finansminister Knud Heinesen protesterede seminariets lærere gennem deres tillidsrepræsentant mod den fortsatte nedgang i reallønnen og mod tanken om at fratage dem deres tilsagnstillæg, ligesom de forlangte dækning for et opstået lønefterslæb. Ministeriet reagerede herpå ved afkortninger i lønnen for den pågældende dag og ved at give advarsler til de tjenestemænd, der havde deltaget i mødet; de havde nemlig ingen strejkeret! På Jonstrup måtte man samtidig med beklagelse konstatere, at de studerende i vid udstrækning ikke indtog deres pladser i de faste råd og udvalg, hvorfor nærdemokratiet, der tidligere havde været i god gænge, ikke længere kunne fungere.

I slutningen af 1980 forekom der igen aktioner på en række seminarier, men på Jonstrup nøjedes man denne gang med ved hjælp af en omlægning af timerne at gennemdrøfte læreruddannelsens situation. I maj det følgende år truede en konflikt mellem staten og Akademikernes Centralorganisation med at bryde ud, af hvilken grund staten udsendte lock-out varsler

Uddannelses struktur på Jonstrup i 80'erne

	1. del				2. del			
	1. sem.	2. sem.	3. sem.	4. sem.	5. sem.	6. sem.	7. sem.	8. sem.
Dansk	4	2) Temaarbejde 24 timer	6+					
Kristendomsk.	4		4+					
Samfundsfag	4							
Pæd.grundfag ^x	8		4	9+				
Formning	∞ 1)		2	3+				
Håndarbejde			2	3+				
Musik			2	3				
Idræt			2	5+				
Regning	4+		2	4+				
Skrivning	1		2+					
Retorik	1/2	1/2			1	1		
Pæd.speciale					6	6+	4	
Liniefag 1					6/8	6/8	6/8	4+
Liniefag 2					6/8	6/8	6/8	6/8+ ³⁾
Ugentligt timetal	33 1/2	28 1/2	24	18/20	19/23	19/23	16/20	16/20
Semesterpraktiktimer	28	14		28	56		14	
Periodepraktikuger	(4)		(3)		(4)		(4)	

^x Pædagogiske grundfag er pædagogik, undervisningslære og psykologi

+ betyder, at faget på dette tidspunkt har en prøve eller afsluttes med eksamen.

1) Tematisk samarbejde mellem grunduddannelsesfag. Fagene læses som periodelæsning, to fag ad gangen. Der er stamboldsundervisning.

2) Tværfagligt samarbejde omkring fælles tema (gruppearbejde).

3) Det enkelte liniehold vælger selv timetallet (6, 7 eller 8) i et semester, dog således, at summen af de fire semestre bliver 28.

over for en række seminarier, herunder Jonstrup, men lock-out'en kom ikke til at træde i kraft. Samtidig måtte seminarierne se i øjnene, at der over hele landet skete et drastisk fald i antallet af mennesker, der søgte ind på læreruddannelsen. Det var i denne usikre tid, at Jonstrup kunne fejre sin 190-årige tilværelse med et stort og festligt arrangement og med udsendelse af et kortfattet skrift om seminariets historie gennem de mange år.

Foranlediget af de alarmerende lave ansøgstal, der ville kunne true Jonstrups eksistens, nedsatte lærerrådet i 1982 et udvalg, der skulle kulegrave spørgsmålet om seminariets fremtid. Der foretoges en større undersøgelse af trafikforholdene med henblik på at fremskaffe en forbedring af disse, idet en lang transport ville koste de studerende tid og penge og måske få dem til at søge til de andre seminarier i hovedstadsområdet. Ligeledes begyndte Jonstrup også at reklamere for sig selv ved hjælp af annoncer og brochurer, der skulle gøre eventuelle liebhavere opmærksomme dels på selve læreruddannelsen, dels på muligheden for at deltage i stedets kursusvirksomhed som f.eks. enkeltfagskursister. I modsætning til andre seminarier blev antallet af eksterne studerende aldrig særlig imponerende, selv om man i flere år udsendte reklamestof herom. Jonstrup blev i 1980'erne igen et lille seminarium, der måtte mærke realiteterne bag undervisningsminister Bertel Haarders ord i Folketinget i 1984: i stedet for at nedlægge seminarierne skulle de køres ned på vågeblus for så igen at vokse op hen omkring årtusindskiftet, hvor behovet for lærere ville blive større!

Udviklingen på Jonstrup vedrørende optagelsen i årene 1980 til 1988 kan aflæses af følgende tabel, udarbejdet af Andreas Frehr:

År	Ansøgere m. 1.prioritet	Optagelse ialt	Gennemsnits- alder
1980	120	117	25,0
1981	125	117	22,9
1982	84	95	22,5
1983	98	72	23,0
1984	70	78	22,8
1985	81	78	23,0
1986	82	75	23,0
1987	116	75	25,4
1988	145	78	27,0

Det vil kunne ses, at antallet af ansøgere, der havde Jonstrup som første prioritet, tog et kraftigt dyk i første halvdel af årtiet med minimum i 1984. Der kan næppe være tvivl om, at baggrunden herfor var den megen omtale i medierne af det faldende børnetal, af skolelukninger og ikke mindst af undervisningsministeriets, som det skulle vise sig ganske upålidelige,

prognoser om lærernes arbejdsløshed. Denne blev aldrig ret stor og for Jonstrups dimittender næsten ikke eksisterende! Det vil også kunne ses, at i de sidste år af seminariets levetid var tilstrømningen af første prioritetsansøgere næsten dobbel så stort som det antal, der måtte optages. Nedlæggelsen af Jonstrup kunne i hvert tilfælde ikke begrundes med for få ansøgere! Den høje gennemsnitsalder i 1988 hænger sammen med det store antal ansøgere. Optagelseskravet var 6 points, men da selv den bedste studentereksamen kun kunne give 4 points, måtte resten hentes hjem ved hjælp af andre kvalifikationer, som kunne opnås ved aktiviteter efter eksamen.

De bestandige nedskæringer og de meget få nyansættelser bevirkede i perioden, at lærerkorpsets gennemsnitsalder nåede op på ca. 50 år, hvilket naturligvis medførte, at »generationskløften« mellem lærere og studerende aftegnede sig tydeligere. På grund af arbejdsløsheden blandt akademikerne var embederne som seminarielærer meget eftertragtede. Da Jonstrup i 1982 kunne opslå stillinger i tysk og samfundsfag, kom der henholdsvis 46 og 30 ansøgninger! Efter 1983 blev der ikke besat faste stillinger på seminariet.

Det store forsøg

På Jonstrup oplevede man som nævnt med god grund 1980'erne som en periode med usikkerhed og frygt for, hvad fremtiden kunne bringe den gamle institution. Ikke desto mindre gennemførtes der her i samme tiår et af de største og mest gennemgribende forsøg på at forny den danske læreruddannelse. Initiativet hertil blev taget i marts 1978 af den nyudnævnte rektor Kaj Bonde, og et stort forsøgsudvalg blev nedsat. Baggrunden for forsøget var dels den kritik af 1966-lovens svage punkter, der var fremkommet, efterhånden som den var blevet afprøvet i praksis, dels den udvikling som folkeskolen havde gennemgået i et samfund, der var under hastig forandring. Det var nu ikke længere nok, at læreren havde sikre faglige kvalifikationer (de var stadig noget helt afgørende), men de skulle formidles i et samarbejde med kolleger og forældre med det formål, at børnene skulle udvikles til at leve og virke i samfundet. Herunder ville klasselæreren komme til at spille en afgørende rolle. Derfor blev klasselærerfunktionen et vigtigt element i forsøget, i hvilket nøgleordene blev de tre gange »s«: samarbejde, selvstændighed og sammenhæng.

Hvis dette samspil mellem seminariefag, skolefag, pædagogik og praktisk skolegerning skulle virkeliggøres, måtte læreruddannelsens struktur ændres, så den i højere grad kunne tilgodese begreberne bredde og dybde.

Rektor Kaj Bonde.

Udvalget foreslog derfor, at den blev opdelt i en førstedel og en andendel på hver to år. Førstedelen giver uddannelsen bredde med de mange fag, den rummer: dansk, kristendomskundskab, samfundsfag, de pædagogiske grunduddannelsesfag, formning, håndarbejde, musik, idræt, regning, skrivning og retorik. Der tilstræbtes et udpræget samspil mellem alle disse fag, for at de studerende kunne opleve sammenhængen i deres uddannelse, men man kunne ikke undgå de vanskeligheder, der var forbundet med, at der faktisk var mange fag og eksaminer, samt at de ugentlige timetal blev meget høje.

Dybden i uddannelsen blev varetaget af andendelen, der kun rummede de pædagogiske specialer og to linjefag. Det samlede timetal var her lavere for at give mulighed for selvstændigt arbejde med og specialisering i stoffet. Der tilstræbtes også her et samvirke mellem fag og pædagogik, hvilket eksempelvis kunne realiseres på de områder, der dækkedes af det selvvalgte speciale og linjefagenes individuelle opgaver.

Ordningen af praktikken, dens struktur og dens omfang har gennem årene været genstand for debat både internt på seminariet og mellem dette og øvelsesskolerne. Et af ønskerne har været længere, sammenhængende praktikperioder for at give de studerende bedre mulighed for at leve sig ind i lærerrollen. Det er også blevet hævdet, at førstedelen var for praktiksvag, og at samarbejdet mellem seminariet og øvelsesskolerne burde udbygges. Et led i dette samarbejde var linjefagslærernes besøg på praktikskolerne, som der var almindelig tilfredshed med.

Denne forsøgsuddannelse er gennem hele perioden blevet justeret løbende efter de indhøstede erfaringer, men havde dog ved tiårets slutning fået en så fast form og givet så gode resultater, at væsentlige elementer af den kan genkendes i den nye læreruddannelseslov. Hele dette store forsøgsarbejde, i hvilket der var nedlagt så meget arbejde og entusiasme, afgik brat ved døden, da Jonstrup blev nedlagt. Moren havde gjort sin pligt, moren kunne gå!!

Nedlæggelsen af Jonstrup

1980'erne var ikke blot årtiet med de årlige nedskæringer, det var også seminariednlæggelsernes årti. Det begyndte i 1982 med et politisk forlig om at indskrænke antallet af seminarier, fordi børnetallet var faldende, og fordi myndighederne opererede med prognoser, der forudsagde en truende arbejdsløshed blandt folkeskolens lærere. Under disse forhandlinger fremkom Socialdemokratiet med et oplæg om at nedlægge alle seminarier, der havde HF-kursus! Resultatet blev, at i 1983 begyndte afviklingen af Gedved seminarium, og Frederiksberg og Hellerup seminarier blev slået sammen. I 1984 sammenlagdes Blaagaard seminarium og Statsseminariet på Emdrupborg, og afviklingen af Ranum Statsseminarium gik i gang. I 1986 afvikledes derefter Th. Langs seminarium i Silkeborg.

I sommeren 1988 gik der rygter om, at Undervisningsministeriet internt arbejdede med planer om yderligere nedlæggelser, og d. 30. august 1988 slog bomben ned. Den såkaldte »Planskitse« meddelte lakonisk, at uddannelseskapaciteten på Jonstrup skulle fordeles ved, at to hold skulle overføres til KDAS og et hold til N. Zahles seminarium! Dette var naturligvis ensbetydende med, at Jonstrup herefter ikke længere eksisterede som institution. Planskitzen forudså en drøftelse af situationen i tre regionale udvalg, hvis synspunkter ministeren ville tillægge megen vægt. Det er her ikke hensigten at følge hele debatten, da Jonstrup slet ikke var det eneste seminarium, der blev ramt af skitsen, men kun denne institution skal behandles i det følgende.

På en række møder i lærerrådet enedes man om, at strategien for Jonstrups forsvar udelukkende skulle bygge på saglige argumenter, og at det først og fremmest skulle tage sigte på at påvirke det »østdanske« regionale udvalg, der bestod af repræsentanter for Storstrøms, Vestsjællands, Roskilde og Frederiksborg amtskommuner, Københavns amt, Københavns kommune og Frederiksborg kommune. Formanden var undervisningsinspektør, tidligere seminarierektor Tage Kampmann.

Efter et langt og grundigt forarbejde kunne seminariet d. 20. september 1988 udsende sin kommentar til planskitzen. Man byggede den op om-

kring følgende seks argumenter, der fortjener at blive citeret i deres helhed:

1. Det er meget nemmere at blive lærer vest for Storebælt end øst for. Hvis der skulle være balance i den fremlagte plan, skulle der bygges et nyt seminarium øst for Storebælt eller de eksisterende udvides.
2. Hovedstadsregionen er specielt underforsynet. 40% af alle ansøgere til en læreruddannelse går til seminarier i hovedstadsregionen, som kun har 30% af studiepladserne.
3. Det mest underforsynede område i den i forvejen underforsynede hovedstadsregion er Nordsjælland (den nordøstlige del af Københavns amt og Frederiksborg amt). Her ligger kun ét lærerseminarium, nemlig Jonstrup Statsseminarium, og det vil man nu flytte væk fra området.
4. Jonstrup Statsseminarium er bygget som et lærerseminarium i integration med den kommunale øvelsesskole. Ca. en trediedel af seminariets lokaler (især inden for musik- og idrætsområdet) kan ikke anvendes i en handelshøjskole-uddannelse. Store investeringer vil gå til spilde.
5. En flytning og opsplitting af Jonstrup Statsseminarium slår et omfattende og respekteret moderniseringsarbejde i stykker.
6. Jonstrup Statsseminarium er ikke noget tilfældigt uddannelsessted. Det er landets ældste, dansksprogede lærerseminarium, grundlagt 1791, og dermed den ældste videregående uddannelsesinstitution efter Københavns Universitet. Betyder det ingenting i 1988?

Hvert af disse punkter blev uddybet i en efterfølgende kommentar og i en udførlig statistik. Hele arbejdet blev finansieret ved midler indsamlet blandt seminariets studerende og personale. Der er ingen tvivl om, at denne sobre argumentation gjorde indtryk på det regionale udvalg, der i sin indstilling til ministeren i oktober enstemmigt og med benyttelse af Jonstrups fremlagte statistik tilrådede ham at bevare Jonstrup og (med forbehold fra Frederiksberg kommune) at nedlægge Frederiksberg seminarium.

Undervisningsministeren fulgte denne indstilling og fremsatte 29. november et lovforslag, der nedlagde Frederiksberg seminarium, hvorfra et stamhold skulle tildeles Jonstrup. Antallet af seminarier blev indskrænket

fra 24 til 18. Dette lovforslag kom til første behandling i Folketinget 6. december 1988, og hermed tog en bemærkelsesværdig proces sin begyndelse.

Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti afviste forslaget, men havde ingen alternative løsninger bortset fra et tilbud om medvirken til en almindelig debat om uddannelsespolitikken i fremtiden. Det radikale Venstre kunne tilslutte sig forslaget, og det samme kunne Fremskridtspartiet og Centrum-Demokraterne, der begge var villige til at diskutere, hvilke seminarier der skulle nedlægges. Kristeligt Folkeparti kunne delvis tilslutte sig, men var utilfreds med listen over de seminarier, der var udset til lukning. Det er nærliggende at tænke sig, at dette parti navnlig har tænkt på Frederiksberg seminarium, der hørte ind under KFUM, og Haslev seminarium, der havde tilknytning til Indre Mission. Der tegnede sig altså her et flertal for nedlæggelsen af et antal seminarier, men med usikkerhed om, hvilke seminarier det skulle være. Lovforslaget gik herefter tilbage til uddannelsesudvalget.

Dette udvalg afgav betænkning 9. december med ikke mindre end 17 ændringsforslag, hvilket fik oppositionen til at rejse tvivl, om det overhovedet var det samme lovforslag, men denne tvivl blev affærdiget af tingets formand. Nedlæggelsen af Haslev seminarium (ved en sammenlægning med Vordingborg seminarium) var her taget ud, og Frederiksberg seminarium erstattet med Blaagaard Statsseminarium. Jonstrup var nu tilsyneladende helt ude af billedet og kunne ånde lettet op.

Debatten under tingets anden behandling 13. december 1988 forløb nogenlunde efter de samme retningslinjer som under førstebehandlingen. Oppositionen ville stadig ikke være med til nedskæringerne og viste megen sympati for især Blaagaard Statsseminarium, der i de kredse var anset som et særligt »progressivt« seminarium. Det var under denne debat, at socialdemokraten Dorte Bennedsen lod den bombe springe, der atter skulle bringe Jonstrup i søgelyset. Hun gjorde opmærksom på, at der fra bestyrelsen for det tidligere private Blaagaard ville kunne rejses krav om erstatning, fordi staten så kort tid efter sammenlægningen af Blaagaard og Statsseminariet på Emdrupborg påtænkte at nedlægge læreruddannelsen på Blaagaard, der i 1984 var blevet overdraget til staten som lærerseminarium.

Lovforslaget gik nu tilbage til uddannelsesudvalget, mens justitsministeriet kom ud med et par erklæringer om, at Dorte Bennedsen havde ret, og at der kunne forventes et erstatningskrav fra Blaagaards tidligere bestyrelse på omkring 30 millioner kroner! Udvalget fremkom derpå med en tillægsbetænkning 17. januar 1989, hvori der stod, at Blaagaard Statsseminarium og Jonstrup Statsseminarium skulle sammenlægges, underforstået i

Blaagaards bygninger, idet Blaagaards læreruddannelseskapa­citet skulle videreføres i reduceret omfang (1 spor skulle afgives til Vordingborg), mens Jonstrups læreruddannelse i sin helhed skulle overføres til Blaagaard. Dette var blevet vedtaget i udvalget med 9 stemmer mod 8.

Lovforslaget kom endelig til 3. behandling i Folketinget 24. januar 1989 og blev vedtaget med 65 stemmer for (Det konservative Folkeparti, Venstre, Fremskridtspartiet, Det radikale Venstre, Centrum-Demokraterne, Kristeligt Folkeparti og grønlænderen Otto Steenholdt), mens 51 (Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti) stemte imod. Lovforslaget blev til lov 15. februar 1989 ved dronningens underskrift og havde virkning fra 1. august 1989, idet seminarier, der skulle enten nedlægges eller sammenlægges, ikke måtte optage nye studerende i sommeren 1989, og deres uddannelsesvirksomhed skulle være afviklet senest i 1992. Undervisningsminister Bertel Haarder udtalte (Berlingske Tidende 31. januar 1989), at 30 millioner kroner »ville vi ganske enkelt ikke betale for at fastholde adressen Jonstrup,« og han tilføjede, at Jonstrups bygninger ville være perfekte til handelshøjskoleformål. Såvidt vides, har det foreløbig kostet omkring 15 millioner kroner at bygge seminariet om til Lyngby Uddannelsescenter, og på Blaagaard er der brugt ca. 5 millioner til bl.a. en ny biblioteksbygning, der skal optage Jonstrups store bibliotek!!

Ser man tilbage på den politiske beslutningsproces, der førte frem til loven af 15. februar 1989, giver den stof til eftertanke. Det var tydeligt, at oppositionen, der afviste lovforslaget, ikke havde noget konstruktivt at bidrage med ud over tanken om en uddannelsesdebat. Resten af den lange debat var fra denne side af salen nærmest kun en teatertorden. Regeringens rolle i sagen om de københavnske seminarier var præget af usikkerhed og vankelmod. Først foreslog man Jonstrup, men bøjede af for det regionale udvalg og pegede så på Frederiksberg. Da dette seminarium blev reddet (af Kristeligt Folkeparti?), valgte man Blaagaard, uden at ministeren og hans embedsmænd tilsyneladende havde skænket det en tanke, at der her kunne komme et erstatningskrav. Da dette skete, vendte man hurtigt tilbage til Jonstrup, der hverken havde politisk opbakning eller en bestyrelse, der kunne tage affære. Hele denne politiske runddans udspillede sig inden for få måneder!

Da loven var vedtaget, kunne forberedelserne til og planlægningen af sammenlægningen af de to seminarier tage sin begyndelse, og i marts ned­­sattes et kontaktudvalg med det formål at følge udviklingen i dette arbejde, der afvikledes i et utal af møder på forskellige niveauer. I et brev 6. juni meddelte ministeren, at det sammenlagte seminarium skulle hedde Blaagaard Statsseminarium, fordi Blaagaard var den modtagende institution,

Lov om sammenlægning og nedlæggelse af seminarier

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:
Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

§ 1. Undervisnings- og forskningsministeren bemyndiges til at gennemføre følgende plan for sammenlægning og nedlæggelse af seminarier:

1. Blaagaard Statsseminarium og Jonstrup Statsseminarium sammenlægges.
2. Dansk Fritidshjemsseminarium sammenlægges med Seminariet for Fritidspædagoger i dettes bygninger.
3. Montessori-Seminarieret sammenlægges med Københavns Børnehaveseminarium i dettes bygninger.
4. Holte Børnehaveseminarium sammenlægges med Hillerød Børnehaveseminarium i dettes bygninger.
5. Tønder Statsseminarium sammenlægges med Haderslev Statsseminarium i dettes bygninger.
6. Esbjerg Seminarium sammenlægges med Ribe Statsseminarium i dettes bygninger.
7. Kolding Seminarium sammenlægges med Jelling Statsseminarium i dettes bygninger.
8. Herning Seminariums læreruddannelse udvikles.
9. Århus Børnehaveseminarium nedlægges.
10. Marselisborg Seminarium og Århus Seminarium sammenlægges.

Stk. 2. Undervisnings- og forskningsministeren kan dog for så vidt angår børnehave- og fritidspædagogseminarierne gennemføre andre sammenlægninger end dem, der er nævnt i stk. 1.

Undervisningsmin. j.nr. S. 10-00-01/88

§ 2. Ved sammenlægning efter § 1 af private seminarier optages der forhandling mellem institutionernes bestyrelser om de nærmere vilkår for sammenlægningen. Kan der ikke opnås enighed om vilkårene, fastsættes de af undervisnings- og forskningsministeren.

Stk. 2. Ved sammenlægning efter § 1 af et statsseminarium og et privat seminarium fastsætter undervisnings- og forskningsministeren de nærmere vilkår for sammenlægningen efter forslag fra institutionernes ledelse.

§ 3. Tjenestemandsansatte lærere ved et statsseminarium, der nedlægges eller sammenlægges med et privat seminarium i medfør af § 1, kan, hvis de overgår til beskæftigelse ved et privat seminarium, vælge at bevare deres ansættelsesforhold som statstjenestemand, så længe de er beskæftiget ved det private seminarium.

Stk. 2. En tjenestemand, som vælger at oprettholde sit ansættelsesforhold som statstjenestemand i henhold til stk. 1, har herefter ikke krav på ventepenge, rådighedsløn eller pension som følge af, at statsseminariet er nedlagt eller sammenlagt med et privat seminarium.

§ 4. Loven træder i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende og har virkning fra den 1. august 1989, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Seminarier, der nedlægges eller sammenlægges med andre seminarier i medfør af § 1, optager ikke nye studerende til læreruddan-

ZLOV

20-1 / undm53042k01

Loven der nedlagde Jonstrup Statsseminarium.

og hermed fulgte jo, at navnet Jonstrup ville forsvinde ud af dansk læreruddannelse, hvor det havde eksisteret siden 1809!

Årgang 1989 blev optaget på Blaagaard, og i august 1989 overflyttedes årgang 1988 dertil. Tilbage i Jonstrups bygninger var der kun et halvt seminarium, hvilket gav god lokaleplads og megen tomhed. En række af lærerne kom på kombinationsansættelse på de to seminarier og pendlede frem og tilbage mellem dem. I sommeren 1990 blev afslutningen af Jonstrup Statsseminariums virksomhed markeret ved en række arrangementer. Onsdag 9. maj afholdtes det sidste lærerrådsmøde under ledelse af formanden Elin Ekman. Lørdag 23. juni var der afslutnings- og Skt. Hansfest og den følgende dag den sidste dimission. På 200-årsdagen d. 25. juni for den kongelige resolution, der oprettede seminarieret, sagde man farvel til Jonstrup ved en reception, og 28. juni holdt hele personalet en afskedsfest. Dagen efter kom flyttemændene. Jonstrup Statsseminariums dage var forbi!

Man kan ikke lade være med at tænke på, hvad Sjællands biskop J.P. Mynster udtalte for 150 år siden om Jonstrup: »Dersom ikke Gierrighedens Aand skulde saaledes trænge ind i Menneskenes Hjerter – da vil ogsaa denne Stiftelse bestaae.«

Jonstrupsamfundet

Det var på Stig Bredstrups initiativ, at omkring 200 gamle elever i august 1919 mødtes for at diskutere oprettelsen af et selskab, hvis opgave skulle være følgende: en samling af jonstrupperne omkring fælles minder og interesser ved hjælp af forskellige møder og ved udgivelsen af en årbog. På grund af de vanskelige forhold i efterkrigsårene kunne det næste møde først afholdes i 1921, hvor Jonstrupsamfundet endelig blev formelt stiftet. Den første Jonstrupbog udkom i 1923. I samfundets love, der blev vedtaget 2. august 1921, står der ikke noget om, at der i bestyrelsen, der helst skulle bestå af repræsentanter for forskellige årgange, også kunne optages elever, der endnu ikke havde fået deres eksamen, men dette blev hurtigt en fast skik.

Den første formand blev naturligvis initiativtageren Stig Bredstrup. Antallet af medlemmer blev i 1924 opgjort til 310, men de var meget ujævnt fordelt på årgangene. Man måtte især notere sig, at de nyeste årgange, 1919-1923, kun var repræsenteret med 12 medlemmer! Fra begyndelsen viste det sig således, at samfundet kun havde en mindre appel til de helt unge; det var en svaghed, som også senere skulle vise sig, selv om det i nogle år i højere grad lykkedes at få de unge i tale.

Samfundet har i årenes løb haft mange udadvendte aktiviteter i form af deltagelse i jubilæer, festarrangementer, begravelser o.lign. samt ved afholdelse af møderne, der i begyndelsen kun afholdtes med spredte mellemrum, men som efter lovene fra 1942 skulle arrangeres hvert år. Under den tyske besættelse kunne dette kun vanskeligt lade sig gøre, da seminariet jo var beslaglagt og skolerne brugt som opholdssted for tyske flygtninge. Senere kom møderne ind i en fast gænge i tilknytning til Jonstrups fødselsdag d. 14. marts. Jonstrupsamfundet trådte også frem til forsvar for seminariet, da dette i midten af 1930'erne var truet af nedlæggelse, og efter befrielsen, da det gjaldt om at få ryddet bygningerne for polske flygtninge, så undervisningen kunne genoptages.

Flytningen af seminariet først til Lundtofte og siden til Trongårdsvej overskar mange af de bånd, der knyttede forbindelsen tilbage til det gamle, traditionsrige seminarium. Hertil kom, at læreruddannelsesloven 1966 medførte en så stærk opsplittning af eleverne, at det ikke engang var muligt at afholde den sædvanlige, højtidelige dimission. Sammenholdet mellem eleverne måtte naturligvis lide derunder, og da samtidig de »gamle« jonstrupper ikke rigtig kunne kende »deres« seminarium igen, måtte dette få en skæbnesvanger indflydelse på Jonstrupsamfundet, hvis medlemstal gik stærkt tilbage. På en ekstraordinær generalforsamling 18. september 1976 vedtoges det da at ophæve Jonstrupsamfundet og lade dets midler overgå til Mindestuen, der samtidig fik sine vedtægter og en bestyrelse med lektor Børge Hjermov som formand. Mindestuen med sin brogede og dengang uregistrerede samling af forskellige billeder, genstande og arkivalier var blevet indrettet i et kælderlokale under det nye kollegium.

Jonstrupsamfundet har ikke haft mange formænd i sin levetid: Stig Bredstrup 1921-37, Jørgen Hegelund 1937-46, Ernst Gehl 1946-56, Kaj Bang 1956-65, Vilhelm Hellested 1965-76, Børge Hjermov 1986-90.

I 1985 tog rektor Kaj Bonde og lektor Børge Hjermov initiativet til at genoplive Jonstrupsamfundet ud fra ønsket om at bevare det værdifulde i tilknytningen til en 200 år lang historie, men også ud fra erkendelsen af, at Jonstrupsamfundet tillige måtte have en nær forbindelse til det moderne seminarium. Gammelt og nyt måtte kombineres på en måde, der kunne vække interesse i en bredere kreds. Dette kom tydeligt frem i de love, der vedtoges af den stiftende generalforsamling 12. september 1986. Ifølge disse kunne alle med tilknytning til Jonstrup, altså også de lærerstuderende, blive medlem, og Jonstrupsamfundets formål skulle være at udvikle pædagogiske muligheder, at knytte forbindelsen bagud og at bevare de historiske rødder, der var samlet i Mindestuen. Formand blev Børge Hjermov og redaktør af årbogen Allan Bäck.

Ræveri el. **Rævetrækkeri**. — Navn paa en til Tider ret udbredt Sygdom, der angreb visse særlig disponerede Borgere. — Symptomerne lod sig ikke konstatere med Termometer eller Stetoskop. Ytrede sig særlig ved stærk Ulyst til at staa op om Morgen.

Spirc. — Elev i 1. Klasse. Spirer 1908 husker den elegante Haandbevægelse, hvormed tykke Jørgensen ledsagede sin Solosang, da han kom til Linien: Se, nu er det Foraar og Spirerne foldes ud. Mange Sammensætninger: Spirehue, Spirestalden, en Række Værelser belliggende over Spisestue og Læsestue, fortrinsvis beboet af Spirer.

Spirevæltning. — I Sovesalenes Tid samledes efter Aftale de to ældste Klassers Elever iført hvide Lagener og listede sig ind paa Spirernes Sovesal. De fordelte sig i Stilhed to ved hver Seng og paa Tælling væltedes alle Sengene, hvorefter Gerningsmændene styrtede ned ad Trapperne for fra deres egne Vinduer at iagttage Følgerne af deres Daad. Efter gammel Regel var det aftalt, at hvad der blev ødelagt, f. Eks. Ure, der laa under Hovedpuden, blev erstattet af de to Klasser i Fællesskab.

Støvle. — el. forkortet Støvl -- Betegnelse for en meget uheldig Præstation paa Klassen; at støvle. Støvlebogen, en Bog med Optegnelser angaaende Elevernes Lektielesning, som nogle Lærere førte.

Et lille eksempel på Jonstrup-sproget (fra Viggo Bitsch's ordbog).

De første år tydede alt på, at genoplivningen skulle lykkes. Medlemsantallet blev ganske hæderligt, og i et nært samarbejde med rektor Kaj Bonde kunne Jonstrupsamfundet synliggøre sig i forbindelse med årsmøderne på seminariets fødselsdag, med kulturelle og pædagogiske arrangementer og en fornyelse af Jonstrupbogens indhold. Det nye samfund fik dog ikke nogen lang levetid. Da seminariet blev nedlagt, og da Jonstrup-navnet skulle forsvinde, var der ikke længere mening i at opretholde Jonstrupsamfundet, hvorfor det blev nedlagt pr. 31. juli 1990. Undervisningsministeriet har givet tilsagn om støtte til bevarelse af Mindestuen som en Jonstrup-stue i et kommende skolemuseum. Foreløbig forbliver Mindestuen, der sammen med den historiske samling i 1980'erne var blevet behørigt registreret og opstillet af bibliotekets personale, i de nye lokaler, som den havde fået tildelt på seminariet.

Jonstrupsamfundet har sat sig et varigt minde i den årbog, der hedder Jonstrupbogen, hvis første bind udkom i 1923 og sidste bind i 1990. De omkring 3000 sider rummer en rigdom af historiske oplysninger, stort og småt mellem hinanden. Noget tilsvarende findes vist ikke i den danske seminarieverden. Disse mange bind årbøger giver eftertiden mulighed for at følge livet på Jonstrup ned i selv små enkeltheder, når man blot husker på, at alle

bidragsyderne har været jonstruppere med liv og sjæl. Vurderingerne og holdningerne vil naturligvis være præget heraf, hvorfor de skal behandles med den fornødne varsomhed.

På det gamle Jonstrup udviklede der sig i årenes løb et særligt sprog, som kun helt kunne forstås af de indviede. Det er kantor Viggo Bitsch's (dimitteret 1911) fortjeneste at have givet det jonstrupske sprog en ordbog med tilhørende forklaringer, som det ellers nu, så mange år efter, ville være særdeles vanskeligt at tilvejebringe. Det var på sin vis et kodesprog, som også efter studieårene kunne være et bindeled mellem gamle jonstruppere, og som i hvert tilfælde i seminarietiden indgik som et led i den korpsånd, der var så karakteristisk for det gamle Jonstrup Statsseminarium.

EFTERORD

Før det sidste punktum sættes for denne jubilæumsbog, melder der sig uundgåeligt et par spørgsmål: Hvilken betydning har Jonstrup haft for dansk læreruddannelse? Har den gamle kulturinstitution en fremtid for sig?

Jonstrups betydning ligger i, at her er byggestenene for dansk læreruddannelse blevet gennemprøvet. De har derved vist deres styrke, således at ingen nutidig eller fremtidig lovgiver for læreruddannelsen kan undlade at tage stilling til dem. Lad os sætte navn på disse byggesten, selvom hjørnesteinen endnu ikke er kommet på plads:

- Undervisningen på seminariet skal være gratis.
- Uddannelsen skal stå åben for alle, uanset geografisk, social, religiøs, kulturel eller politisk baggrund.
- Undervisningsindholdet skal være af almen karakter.
- Undervisningens fagkreds (dannelsesmidlerne) skal have bredde.
- Der skal være fag både for hoved, hånd og hjerte.
- Teorien skal være nært knyttet til praksis, hvorfor der skal være en øvelsesskole knyttet til seminarierne.
- Uddannelsen skal give ret til at søge stilling i den offentlige skole.
- Undervisningen skal være under offentligt tilsyn og afsluttes med en prøve eller eksamen, hvor en ensartet karakterskala anvendes.
- Eksamensformen skal svare til undervisningsformen.
- Selvvirksomhedsprincippet, de selvstændige studieformer, skal fremmes, og fællesskabets muligheder for social læring skal bruges og styrkes.
- Lærere og studerende skal have indflydelse på deres arbejdssituation og på undervisningens tilrettelæggelse og styring.

- Arbejdet skal være rationelt tilrettelagt med en fast fordeling af arbejdstid og fritid, således som det bl.a. er udformet i lektionsplaner med læseplaner og skole-skemaer.
- Undervisningen skal kvalificere til børne-, ungdoms- og voksenundervisningen.
- Uddannelsen skal indeholde en mulighed for faglig fordybelse. (Speciallæsningen blev en forløber for den senere liniefagsundervisning.)
- Forsøg er nøglen til forandring og fornyelse.

Men hvad med fremtiden? For endnu mangler hjørnестenen i filantropisternes utopi fra 1790 om uddannelse af duelige skoleholdere: Det universitære niveau. Men den er måske ved at komme på plads under begrebet Danmarks Pædagogiske Højskole, med lærerhøjskole, fælles bibliotek og forskningsinstitut. Til sidst mangler vi kun lærerseminarierne, der kan få en fremtid som nye amtsregionale pædagogiske højskoler, hvor grund-, efter- og videreuddannelse er et sammenhængende hele. Måske kan Jonstrup finde sin plads i et sådant nyt seminariebillede?

På de pædagogiske højskoler bliver seminariernes fag ambolt for svaret på Søren Kierkegaards skarpt formulerede spørgsmål: Hvad er et menneske? Hvad er de faglige fordringer hertil? Grundtvigs bidrag til voksenundervisningen: den levende vekselvirkning mellem lærer og elever i et stimulerende pædagogisk miljø, vil her kunne være den pædagogiske metode til at finde gyldige svar på det for læreruddannelsen så eksistentielle spørgsmål. Fortællingen om de duelige skoleholderes dannelse bliver da måske til eventyret om kongens tro og duelige skoleholdere, der dog til sidst fandt deres kongerige! Jonstrups fremtid vil da være fortrøstningsfuldt indeholdt i J. P. Jacobsens smukke ord: Alle gode tanker kan slet ikke dø, før endnu bedre tanker er spiret af deres frø.

Eksperimentet med at overflytte Jonstrup til Blaagaard lykkedes ikke, fordi de grunde, der blev anført, har vist sig ikke at holde. Besparelsen på 2,7 mill. kr. er blevet til en merudgift for statskassen på næsten det tidobbelte. F.eks. indretningen af en ny biblioteksbygning til Jonstrups store bogsamling: 5 mill. kr. Indretning af Jonstrup til handelsskole: 21 mill. kr.

Lærerprognoserne har ikke holdt. Optagelsestallene ved lærerseminarierne er idag højere end i 1989. Så mange flere at det ikke af den grund var nødvendigt at nedlægge Tønder og Jonstrup seminarier, vore to ældste seminarier. Linjefagstilbuddet blev ikke større på Blaagaard. Til sløjd og hjemkundskab var der ikke egnede lokaler, og Jonstrup måtte nedlægge sine, bl.a. den nye fine sløjdbygning, hvis pris var over 1 mil. kr. Hertil kommer på Jonstrup værditab af gode samlinger i geografi, fysik, bibliotek, biologi og musik, f.eks. det gamle orgel. Ved offentlig auktion indbragte effekterne herfra samt grafik og kunsthæfter 59.000 kr. Endelig må vel også nævnes rådighedsløn, ventepenge til rektor og 8 seminarielektorer samt afskedigelsen af 5 lærere og 5 fra TAP-personalet. Et pædagogisk miljø er ikke egnet til transplantation, som var det et forulykket hjerte.

Men hvad sker der nu med Jonstrups historiske værdier, erfaringer og interesser? Der er etableret en bestyrelse for Jonstrupsamlingerne og for forlaget, væsentligst udgået fra det gamle Jonstrupsamfund, der nu søges reorganiseret til en uformel støttekreds med navnet Jonstrups Venner, der kan være bindeleddet til bestyrelserne, og som kan udgøre valgforsamling for disse. Endelig vil den 25. juni blive søgt fastholdt som Jonstrups årsdag i respekt for den opsamlede erfaring, at kontinuitet er undervisningens og pædagogikkens væsen.

Jeg må sige tak til et par gode Jonstrup-venner: arkivar Erik Nørr for den fine måde, han har fået ordnet Jonstrups papirer på Landsarkivet, professor Vagn Skovgaard-Petersen for udsendelsen af standardværket om læreruddannelsens historie her i tiden for læreruddannelsens og Jonstrups jubilæum. Jeg håber, at denne jubilæumsbog kan blive et værdigt supplement hertil. Også tak til min gode gamle kollega, universitetslektor dr. phil. Thyge Winter Jensen for hjælp til præciseringen af dannelsesbegrebet. Endelig tak til gode Jonstrup-kolleger og bibliotekar Christian Glenstrup for fremskaffelsen af billedmateriale og til bibliotekar Elin Fog for kreativ støtte til bogens billedredigering.

Til sidst vil jeg gerne henvise til følgende blade og bøger:

Hans Kyrre: Vor skole. Jul. Gjellerups Forlag, København 1953.

Dansklærerforeningen: Fem Kierkegaard-Tekster, ved J. Sløk. Gyldendal 1964.

K. E. Bugge: Skolen for Livet. G. E. C. Gads Forlag, København 1965.

John Dewey: Erfaring og Opdragelse. Christian Ejlers Forlag. København 1974.

Dansk Magisterblad nr. 11, 1972. Kaj Bonde: Seminarierne som pædagogiske høj-skoler.

Narratio nr. 20. Tage Kampmann: Læreruddannelsen og Universitetscentre
1991.

Redegørelse for sammenfletningen af Danmarks Lærerhøjskoles bibliotek og
Danmarks Pædagogiske Bibliotek. København 1987.

SORANER-bladet nr. 1, 1992. Rustalen på Sorø Akademi.

K.B.

Kilder og litteratur

Centralt i grundlaget for enhver skildring af Jonstrup Statsseminariums historie står seminariets store og særdeles velordnede arkiv, der nu befinder sig i Landsarkivet for Sjælland, hvor der er udarbejdet udførlige registreringer til det. Selv om der i dag er visse huller i rækkerne, er arkivet formentlig Danmarks største seminariearkiv. I Rigsarkivet findes arkiverne for seminariets overordnede myndigheder: Danske Kancelli til 1848, seminariedirektionen 1841 til 1848 og derefter de pågældende ministerier.

I Mindestuen findes en del arkivalier som f.eks. vandrebøger, mindebøger, billeder, lysbilleder, lydband og enkelte videobånd.

Jonstrupbogen rummer et stort kildemateriale, der for størstedelen består af beretninger i form af erindringer, der er nedskrevet efter adskillige, ofte endda mange, års forløb. I årbogen findes også en del gengivelser af ældre aktstykker og desuden en række værdifulde undersøgelser af elementer af seminariets historie.

Balle, N.E.: Tale ved Seminariets Indvielse paa Joenstrup den 8de October 1809.

Balle, N.E.: Visitatsdagbøger 1799-1800 i: Kirkehistoriske Samlinger 3. rk. IV. Dagbøgerne frem til 1807 findes i Sjællands bispearkiv, Landsarkivet for Sjælland.

Bidrag til Forhandlingen om Seminarievæsen og Skolelærerexamen nærmest i Anledning af de Frølundsk Lovforslag, 1867. Forfatteren ukendt.

Bitsch, Viggo: Jonstrup-Ordbog, 1948.

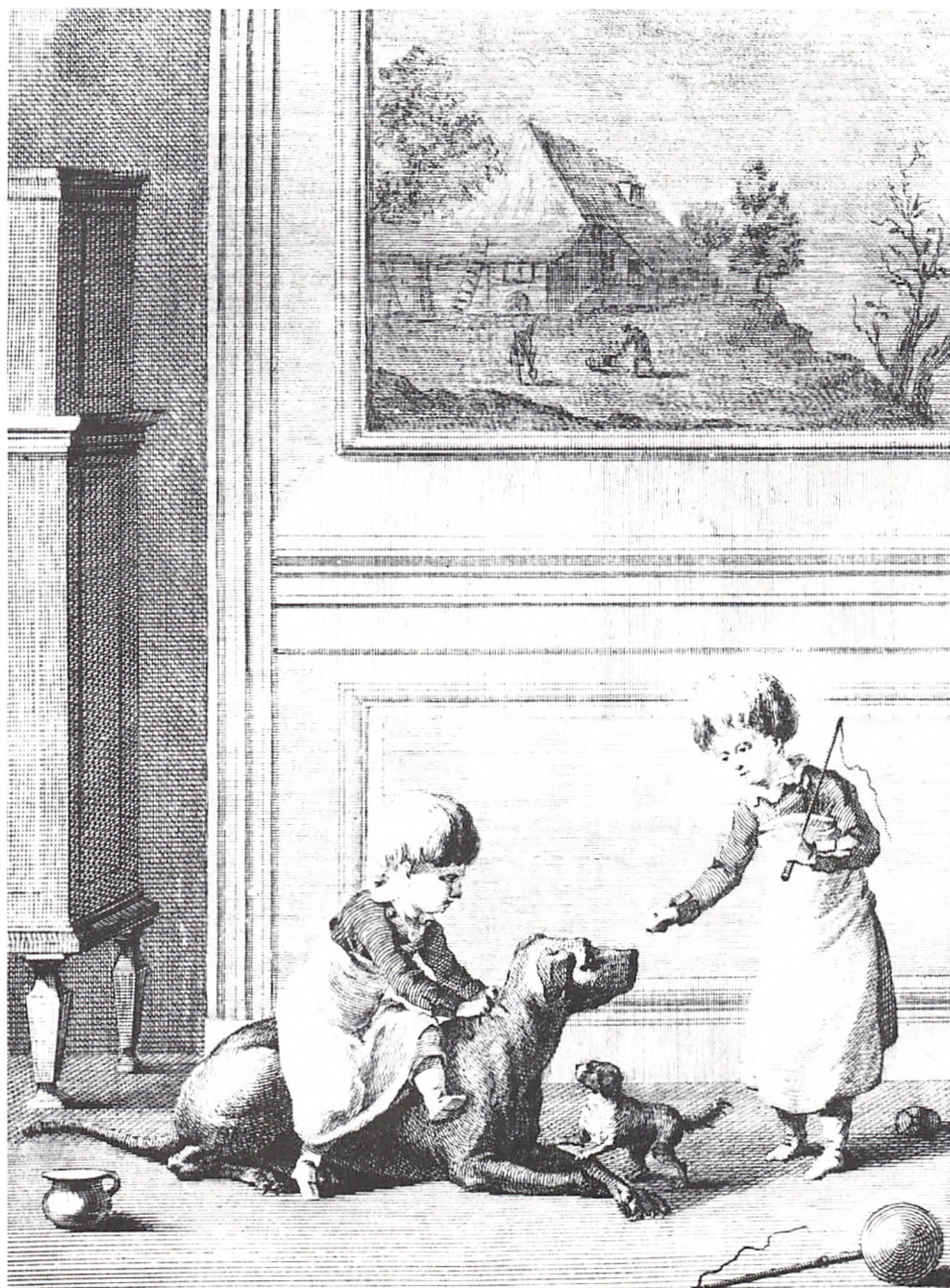
Boberg, Christian: En Protest i Anledning af Anton Nielsens »Seminarieliv i Fyrreerne«, 1895.

Bredstrup, Stig: Fra Jonstrup, 1918.

Bruhn, Rudolf: De seks. En Fortælling om Ungdom, 1916.

- Bøgh, Erik: Erindringer fra mine unge Dage, 1894.
- Cold, C.M.T.: Tale paa det jonstrupske Seminariums 25de Stiftelsesfest 25. Juni 1816, 1816.
- Danmarks hovedstad fra landsby til storby. Red. Steffen Linvald m.fl. 1948.
- Danø, Viggo: Seminarieliv i Halvfemserne, 1907.
- Et folk kom i skole. Udg. Danmarks Lærerhøjskole og Undervisningsministeriet, 1989.
- Gad, R.: Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole?, 1833.
- Giessing, H.J.: Om Almue-Skolevæsenet i Danmark, 1849.
- Holm Sørensen, Birgitte: Rapport om forsøg med mediekundskab, 1988.
- Hostrup, C.: Senere Livserindringer, udg. Christiane Hauch, 1893.
- Jensen, Jens: Historiske Efterretninger om det blaagaard- jonstrupske Seminarium, 1841.
- Jensen, Jens: Beretning om Jonstrup Seminarium og de derfra Dimitterede siden Aaret 1840, 1859.
- Jensen, Jens: Tidsskrift for Almueskole- og Seminariivæsen 1843-1857.
- Jonstrupbogen 1923-1977 (udkom ikke 1975 og 1976), 1988-1990.
- Jonstrup: Katalog Historisk Samling, 1990.
- Jonstrup: Katalog Mindestuen, 1990.
- Jonstrup Statsseminarium: Kommentar til Undervisningsministeriets planskitse af 10. august 1988, 1988.
- Jonstrup Statsseminarium: Rapport over forsøgs- og udviklingsarbejde 1980-1988, 1988.
- Jonstrup Statsseminarium: Kvalitet med hjerte og hjerne. Et bidrag til Undervisningsministeriets kvalitetsudviklingsprojekt, 1990.
- Jonstrup Statsseminarium: På Tibberupskolen, 1987.
- Kampmann, Tage: Læreruddannelse i brudstykker i: Læreruddannelse i 200 år. Udg. Lærerstuderendes Landsråd, 1991.
- Kampmann, Tage: Kun spiren frisk og grøn, 1991.

- Kjølbye, Bente: Jonstrup Statsseminarium 1790-1990, 1990.
- Koch, L.: Den danske Landsbyskoles Historie til 1848, 1882.
- Larsen, Joakim: Bidrag til den danske Folkeskoles Historie I- IV, fot. optryk 1984.
- Lunddahl, Eggert: Fra Skolelivet. Et Vidnesbyrd, 1888.
- Læreruddannelse i 200 år, red. Helle Boelt Kristiansen m.fl., Lærerstuderendes Landsråd, 1991.
- Markussen, Ingrid: Visdommens lænker, 1988.
- Monrad, D.G.: Om den paatænkte Reform i Almue-Skolevæsnet, 1872.
- Mulvad, Johs.: Musiklivet på Jonstrup Seminarium 1811-1851 i: Årbog for dansk Skolehistorie, 1982.
- Mulvad, Johs.: Om nodematerialet på Jonstrup (i: Dansk årbog for musikforskning, bd. 13, 1982, s. 43-71)
- Mynster, J.P.: Visitatsdagbøger 1835-53 I-II, udg. Bjørn Kornerup, 1937.
- Mynster, J.P.: Meddelelser om mit Levnet, 1854.
- Mynster, J.P.: Blandede Skrifter I-VI, 1852-57.
- Mynster, J.P.: Breve fra J.P. Mynster, 1860.
- Nellemann, Aksel H.: Den danske skoles historie, 1966.
- Nielsen, Anton: Seminarieliv i Fyrreerne, 1894.
- Nielsen, Zakarias: Minder og spredte Træk af mit Liv I-II, 1905-11.
- Olsen, Christen: Erindringer af mit Liv, udg. 1983.
- Pedersen, Viktor: Jonstrup seminarium gennem 175 år. Kbh. 1966.
- Petersen, Anders: Den jonstrupske Stat 1790-1884, 1884.
- Schmidt, J. Boisen: Læreruddannelsen og Jonstrup Statsseminarium i 190 år, 1981.
- Tidemand, O.W.: Det kongelige Blaagaard-Jonstrupske Skolelærerseminarium i hundrede Aar 1790-1890, 1890.
- Årsberetninger for Jonstrup Statsseminarium 1880-1960.

Frederik VI: Struensee praktiserede Rousseaus pædagogiske principper på den lille prins. En arbejderson blev indkaldt til legekammerat, og de 2 drenge blev anbragt i kølige rum sammen med hunde. Her måtte de helt klare sig selv dagen lang.
(Kronprins og menneskebarn/ved Christian Gether. Vestsjællands Kunstmuseum. 1988.

Personregister

A.

- Andersen, H. C., digter 37
Andersen, Rasmus, seminarielærer 45
Andersen, Vilh., professor 97
Arctander, N. H., kommitteret i Rentekammeret 33

B.

- Balle, N. E., biskop 12, 16, 22, 27, 33, 40, 44 f.
Bang, Kaj, formand for Jonstrupsamfundet 147
Barfod, Aage, departementschef 91 f, 109
Bastholm, C., kgl. konfessionarius 16, 22, 27
Bennedsen, Dorte, folketingsmedlem 143
Benzon, Rudolf, seminarieinspektør 79, 113
Beyerholm, Jørgen, seminarielærer 63 f, 74, 78
Bilde, frk., pensionatsværtinde 82
Bismarck, Otto v., statsmand 63
Bitsch, Viggo, kantor 148 f.
Boberg, Christian, overlærer 57
Boesen, Ejnar, seminarielærer 102
Boisen, P. O., biskop 35, 37, 46, 50 f.
Bomholt, Julius, undervisningsminister 118, 120
Bonde, Kaj, seminarierektor 11, 136 f., 139, 140, 147 f.
Borgbjerg, F., undervisningsminister 91
Boye, C. J., seminarielærer 9, 68
Brandt, C., direktør i Danske Kancelli 16, 22, 27
Bredstrup, Stig, seminarieforsstander 29, 74, 77-81, 86 ff., 96, 146 f.
Bruhn, Rudolf, forfatter 11, 86 f.
Busch, J., seminarielæge 74
Bäck, Allan, redaktør 147
Bøgh, Erik, forfatter 56

C.

- Castberg, økonom 81 f.
Christensen, Georg, seminarieforsstander 93, 96 f., 100, 108 f., 131
Christian VI 14

Christiani, C. J. R., institutbestyrer 27 f.
Clausen, Johannes, seminarielærer 59, 64
Claussen, Johann, seminarielærer 13, 16, 28 f., 37 f.

D.

Dahl, provst 92
Driebein, V. A. V., seminarieforsnder 69 ff.

E.

Ekman, Elin, lærerrådsformand 146
Estrup, J. B. S., konseilspræsident 64, 79

F.

Fenneberg, Paul, borgmester 125, 129
Foldager, Jens, seminarieelev 13
Frederik IV 14
Frederik VI 12, 37, 44, 47, 50, 53
Frehr, Andreas, studielektor 138
Frølund, Frederik, skoleinspektør 67
Fuglsang Damgaard, Hans, biskop 92, 110

G.

Gebauer, O. J., seminarielærer 45
Gehl, Ernst, formand Jonstrupsamfundet 147
Gehl, Jens R., økonom 49
Gehl, Vilhelm J., opsynsmand 33, 44 f.
Giessing, H. J., sognepræst 58, 60
Greiersen (Gregersen), madam, økonom 29
Greiersen (Gregersen), H. C., økonom 49
Greiersen (Gregersen), J. P., økonom 49
Greiersen, Marie, økonom 49

H.

Hammond, Eiler, amtsprovst 35, 46
Hansen, A. M., undervisningsminister 107
Hansen, Per Mogens, seminarirektor 132, 136
Hauch, A. W., hofmarskal 41
Hauch, Christian, seminarielærer 102, 105
Hegelund, Jørgen, formand Jonstrupsamfundet 147
Heinesen, Knud, finansminister 137
Helgason, Jon, biskop 92

Hellested, Vilhelm, formand Jonstrupsamfundet 147
Henningsen, Emanuel 76
Hermansen, Carl, kirkeminister 109
Hjermov, Børge, formand Jonstrupsamfundet 147
Hostrup, Chr., forfatter 59
Høegh-Guldberg, Frederik, seminarielærer 37, 42
Høegh-Guldberg, Ove, statsminister 37
Haarder, Bertel, undervisningsminister 138, 144

J.

Jacobsen, Georg, skoledirektør 123
Jacobsen, Lars, seminarieelev 38 f
Jacobsen, Villum, seminarieelev 38 f
Jensen, Anders, portner 87
Jensen, Ib Martin, arkitekt 124
Jensen, Jens, seminarieforsstander 9, 54-67, 69
Jensen, Francisca L. L., f. Comestabili 56
Jensen, Vagn, kontorchef 123, 129
Jensen-Broby, formand Finansudvalget 118
Johansen, Jens, seminarieelev 13
Johansen, Johannes F., seminarielærer 79, 91 f.
Jørgensen, Jørgen, undervisningsminister 92, 125

K.

Kalkar, O., seminarielærer 74
Kampmann, Tage, undervisningsinspektør 111, 141
Karlsen, Knud, studielektor 136
Kejser, O., seminarielærer 102
Kierstrup, C. F., ballonskipper 39
Kirk, Hans, forfatter 97
Kjærbøl, Johannes, minister 106 f.
Kristiansen, Kristian, skoleinspektør 86
Kroman, Kristian, professor 84
Kaalund Jørgensen, F. C., konsulent 96

L.

Langkilde, Hans Erling, arkitekt 124
Larsen, Joakim, skoledirektør 47, 56, 64 f.
Larsen, N. A., professor 56, 70
Lauritzen, F., seminarielærer 96
Lunddahl, E. T., seminarielærer 79, 81, 83

M.

- Mortensen, Carl, seminarielærer 63, 74
Mortensen, Hans, seminarielærer 56, 62 f., 74, 78
Mortensen, Louise Marie, f. Jensen 63
Mortensen, Valdemar 72 f.
Morville, Aage, seminarirektor 109 f., 113-118, 123, 125, 131 f.
Mulvad, Johs., redaktør 9
Munthe, E. C., seminarielærer 37
Müller, Ludvig Chr., seminarieforstander 59
Münter, Friedrich, biskop 33, 40
Mynster, J. P., biskop 58 f., 146
Møller, Arne, seminarieforstander 89 ff., 96 f., 108

N.

- Nachtegall, F., gymnastikpioner 45
Napoleon, kejser, 40
Nelson, H., admiral 39
Nielsen, Anton, forfatter 57
Nielsen, F., seminarieforstander 59
Nielsen, Gunnar Schmidt, seminarielærer 102
Nielsen, J. J., seminarielærer 78 f.
Nielsen, Steinfeldt, seminarielærer 79
Nielsen, Zakarias, forfatter 59, 63 65

O

- Olsen, Chresten, seminarieelev 48 ff.
Olsen, O. Ladefoged, pedel 133

P.

- Petersen, K. Helveg, undervisningsminister 125
Petersen, M. H., seminarielærer 42
Petersen, Sofie, geograf 97

R.

- Rasmussen, H., lærer 56
Reiff, Johannes, seminarielærer 104
Reventlow, C. D., lensgreve 7, 12, 16, 22, 27, 33, 41
Reventlow, Johan L. 12
Riber, H. W., seminarielærer 17, 28 f., 37, 68

Roeskilde, T. D., seminarielærer 44
Rosenvinge, frk., selskabsdame 72

S.

Saxtorph, Jacob, seminariefors­tan­der 33, 37 f., 41, 43-48, 49, 96
Scheelund, økonom 29
Schimmelmänn, E. H., finans­min­ister 12, 16, 27, 33
Schmidt, J. Boisen, seminarielektor 7 f.
Schmidt, Palle, havearkitekt 124
Schow, J. N., seminarielærer 44
Schultz, J. A. P., komponist 9
Sevel, M. H., magister 16, 22, 27, 37
Skat Rørdam, Th., biskop 77
Sommer, kaptajn 105
Steenholdt, Otto, folketings­med­lem 144
Steensen, K. N., seminarielærer 79
Strøm, Chr. Ludv., seminarielærer 33, 38, 41
Sylva, H. M. F., seminarieelev 54

T.

Tandrup, A. C., viceborgmester 120
Tang, Jeppe, seminariefors­tan­der 66
Thaarup, Thomas, forfatter 9, 49
Tidemand, O. W., seminariefors­tan­der 71 f., 74 f., 77, 83
Trant, F. C., kommitteret i Toldkammeret 16, 27

V.

Viderø, Kaj, seminarielektor 132

W.

Wegener, J. E., seminariefors­tan­der 49, 51, 53 f.
Wellesley (Wellington), Arthur, general 41
Wille, H. J., undervisningsinspektør 51
Wolffsen, H., seminarielektor 99, 101, 104, 110

Z.

Zinck, H. O. C., komponist 9, 28 f., 33, 44 f., 68

Ø.

Ørsted, H. C., naturvidenskabsmand 57

Livet på Jonstrup i 80'erne

Praktiksituation: elever fra 7. klasse og lærerstuderende diskuterer, hvordan en videosekvens skal være.

To lærerstuderende fra forsøgsholdet i mediekundskab er igang med en videooptagelse i seminariets gård.

**LINDERVISNINGS-
SITUATIONER FRA
NUTIDEN:**

Formålsbeskrivelsen for sløjd efter 4 års forsøgsundervisning: »I folkeskolen skal eleverne opleve glæden ved at fremstille ting. De skal orienteres om kultur gennem teoretisk og praktisk arbejde med temaer og emner. Det skal foregå på en sådan måde, at de bevarer deres livsmod og får lyst til at gå igang med nye opgaver!«. (Willy Daniel og Vagn Mathiassen).

SLØJD

Linjefagspraktik i faget håndarbejde på øvelsesskolen.

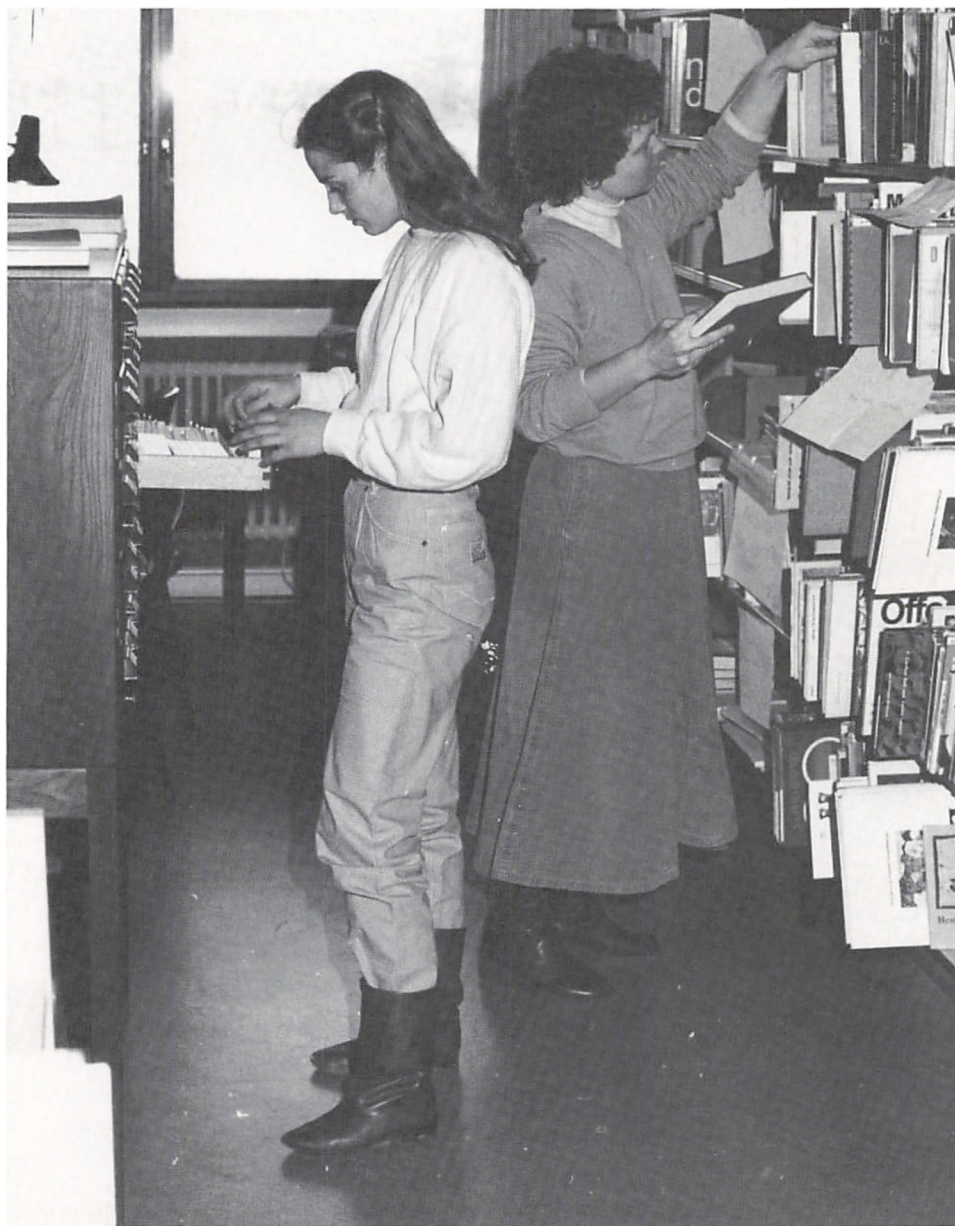
HÅNDARBEJDE

Eksperimenter i idrætsundervisningen med hensyn til fagets indhold og arbejdsmåder. Situation fra forsøgseksamen i redskabsaktiviteter. 1984.

Seminariet var rammen om en lang række efteruddannelseskurser i idræt. Situation fra kursus arrangeret i samarbejde med Dansk Idrætslærer Forening i slagboldspil. 1982.

IDRÆT

I 1981 fik Jonstrup Statsseminarium en biblioteksordning gennem overenskomst med Lyngby-Taarbæk kommune. Forsøgsundervisningen gjorde det påkrævet med vejledning i litteratursøgning, undervisning i biblioteksorientering samt fremskaffelse af bøger. Der blev oprettet et centralt bibliotek og alle seminariets bøger - ca. 30.000 - blev registreret. De ældste bøger blev ordnet i en Historisk Samling, og Mindestuen reorganiseredes. Ved sammenlægningen med Blaagaard Seminarium var der ikke plads til Jonstrups store bogssamling. Derfor bevilgedes 5 mill. kr. til en ny biblioteksbygning på Blaagaard.

BIBLIOTEK

*Fællesfotografering foran Morvilles træ.
3. og 4. årgang med lærere og medarbejdere og Kaj Bonde med den gyldne kasket (Gave fra de studerende).*

14.3.-16.3. 1990.
»Kvalitet i undervisningen med hjerte og hjerne«.
Diskussionsemner:
Kvalitet i mødet med fremmede kulturer.
Kvalitet og kreativitet i undervisningen og i samarbejdet med små og store børn.
Kvalitet i videns- og værdiformidlingen.

Peter Kemp og
Kaj Bonde.

KUP KONFERENCE

*Muhammed Ali,
konsulent i arabisk
sprog og kultur.*

KUP KONFERENCE

Smak prøve.

KUI' KONFERENCE

Korsang.

2 studerende synger »Mjav...«.

25.6.1990 JONSTRUPS AFSKEDSRECEPTION

Ballonopsendelse.

25.6.1990 JONSTRUPS AFSKEDSRECEPTION

Medarbejderne afhentes på Jonstrup i kapervogne fra Dyrehaven.

Studerende fra Jonstrup vinker farvel.

MEDARBEJDERNES AFSKED MED JONSTRUP

Vognene kører væk til afskedsmiddag i Dyrehaven.

Rektorkontor med sønderjydsk klok købt i 1778. Uret har fulgt seminariet fra Blaagaard til Jonstrup og videre til Lyngby. Klokkeren er nu endt i Mindestuen.

Ved indvielsen af det nye seminarium i Lyngby brugte rektor Morville uret i talen:

»Hvad kan det gamle ur fortælle?«.

Foran det gamle ur fortalte rektor i introugen de nye studerende om Jonstrups historie.

MEDARBEJDERNES AFSKED MED JONSTRUP - REKTORKONTOR PÅ JONSTRUP

et arbejde med . . .

BØRN

UNGE

VOKSNE

LÆRERUDDANNELSEN JONSTRUP STATSSEMINARIUM

Grafikeren og maleren Søren Hansens dejlige billede, Charlis Familie, denne menneskeklump på vej mod nye destinationer, med dets udstråling af nærhed, lune, omsorg og gensidig opmærksomhed var Jonstrups logo op gennem firserne. Det valgtes som et kunstnerisk udtryk for den menneskelighed, og interafhængighed, som var den inderste kerne i vort dannelsesbegreb.

JONSTRUP PLAKAT

